This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Digitized by Google

Digitized by Google

48C467

20

Digitized by Google

Digitized by Google

Nikola Šubić Knez Zrinjski.

Albrecht u Zagrebu.

Digitized by Google

Digitized by Google

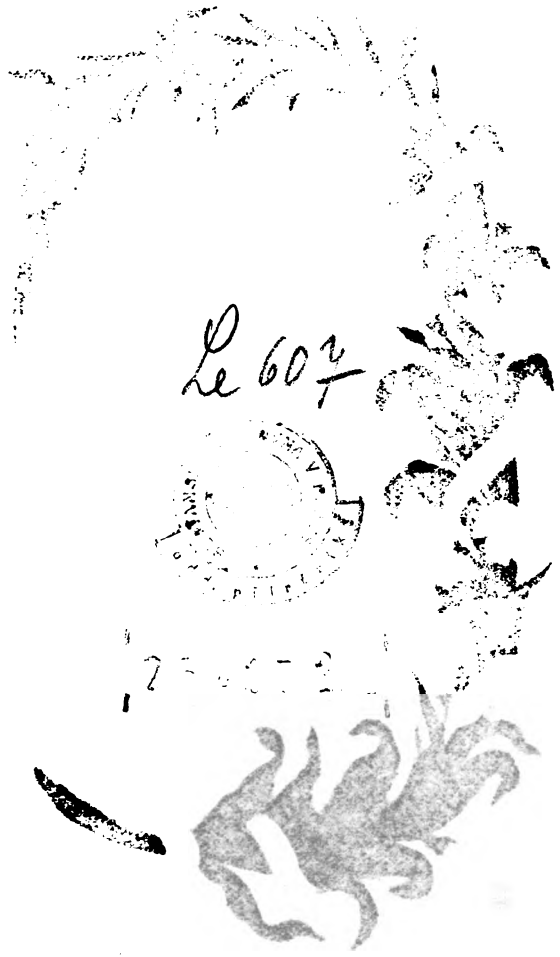
Le 60 2/1

Digitized by Google

Mila mladeži!

vo Ti kitice, savite od pjesmicah i pripoviedakah poput bielih liljanah, posvećene Tebi na zabavu i pouku. Kao što Ti liljan godi oku čistom bjelinom svojom a miomiris njegov Te razblažuje, isto Ti tako ugodila ova kitica umu i srdcu. Umu Ti ugodila pouka, što no ju iz nje crpiti možeš, a srdce Ti razblažila ljubav prama Bogu, prama iskrnjemu i domovini, koja Ti iz nje u primjerih sjaje.

Primi tu kiticu čistom rukom i nedužnim srdcem, jer ćeš se samo onda krasote i miomirisa njezina naužiti moći, te nastoj, da si uzdržiš čistoću svoju i nedužnost, pa će Ti do vieka biti liljan najljepšim i najmilijim cvietom!

Svevišnji nad Tobom bdio i pratio Te na putevih Tvojih!

Urednik.

Digitized by Google

Digitized by Google

LILJAN

1866.

Digitized by Google

Digitized by Google

Liljanke,

od Gjure Stjepana Deželića.

(Iz god. 1861—2.)

1.

Sunce.

Što vam se majka desi,
Medju djecom krasno,
Tako i sunce na nebesih
Od rana do kasno.

Šta na zemlji ima s nami,
Sve to sunce gleda,
A sve griju žarki plami
Njegovih pogleda'.

Grije, goni, čini zdravo,
Na sve pazi brižno:
S majkom sunce — reć ću pravo —
Tù je nedostižno!

Digitized by Google

3.

Otčeva slika.

Otčevu nosio sliku
Kraljević njeki o vratu
Cieneć ju u suhom zlatu
Ko jedin spomen drag.

U slici pokojniku
Sin često znaše reći:
„Nedaj mi nikad preći
Nedostojan tebe prag.

I mi imamo u sebi
Nebeskog otca sliku;
Treba da njem na diku
Svaki naš bude rad;

Jer kad to bilo nebi,
Sliku bi — mjesto u zlatu —
Na svoj stid baš u blatu
Nosili sobom tad . . .

Digitized by Google

3.

Oblak.

Pahuljče oblače, ti spješiš brzo
Kanda te progoni koj vjetar mrzo,
Kamo se zanosiš i žuriš tako?
Moguće nije mi dokučit lako.
„Napred, napred u vječnu daljinu.“

Pahuljče oblače nebi li htio
Uživat pokoja, pokoj je mio;
On kriepi svakomu umorna uda
I blaži bol, koju kob čini huda!
„Želim mira — želim u istinu.“

Pahuljče oblače, što mi ga veliš
Pokoja ugodna i ti da želiš?
Zašto nenačiniš huju već jednom
Već hitrog mišljenja bježiš mi sliedom?
„Jer me čeznja goni, vodi, nosi.“

Ko što je na zemlji zar je i tamo
Ta čezuja te čeznja vladarica samo?
I ovdje nas ona svakog zanosi
Bio tko bogat baš il kruha prosi!
„Sažaljenja vriedni — ravni smo si.“

Digitized by Google

4.

Mladost i zora.

Mlada lieta — životno proljeće
Kad u žilah vruća krvca teče,
Vam je slična krasna zora dana!

Oj mladosti, ti nespavaj dugo,
No da rečeš: zdravo moja drugo!
Ustaj na rád, ustaj već iz rana.

U prozorje liepo slavuj poje
Zrakom širi zvon zvukove svoje
Oj, ugodna jutrom je milina!

Na rad rano, djeco domorodna,
Mladost neka zrna nosi plodna,
S kojih bit će sretna domovina!

Digitized by Google

5.

Sljepost i svjetlost.

Trajanu rimskom caru
Vidje se nauk čudan,
Da je naš Bog posvudan,
Dok ga nevidi on.

I svećeniku staru
Car jednom oštro reče:
Da on vjerovat neće,
Nauzvidi-l' njegov tron.

Svećenik uze cara
U liepu gledat danu
Sunčanu vatru usjanu
Da u nju upre zor.

Al svjetlost sunca obara
S carevih suze oči': —
„Kako ćeš gledat moći
Stvorca a nemožeš tvor?“

Digitized by Google

6.

Dobro jutro.

Sin.

Dobro jutro mili otče!
Gle kako je nebo jasno!
Čuj ptičice poju krasno!
Odkud sunce grijat poče,
Umilna je rosna trava
Sladko po njoj pasu stada,
Od nikuda vjetra sada,
Već sve srdce ublažava!

Otac.

Liepo shvaćaš sinko dragi
Milinu i jutra kras
Hvali Bogu — Bog je blagi
Obdario jutrom nas.

Digitized by Google

7.

Savjest.

Otac.

Jesi-li se sine, Bogu pomolio?
Jesi-l' savjest pito, da-l' si pregrešio?
Ako si ju pito, je-l' te ukorila,
Što t' u molbi duša nije čista bila.

Sin.

Savjest da sam pito? a tko je to otče,
Korio me nitko nije radi zloće,
Ja ju niti poznam, nit ju pitat mogoh
Da-l' sam pregrešio malo ili mnogo.

Otac.

Zar se već nesjećaš, kako si mi jednom
Rado pripoviedo o svom činu vriednom,
Da s' iz dvora škanjca susjedova tjero
Kad se 'e pripravio, da bi perad dero?

Sin.

O, sjećam se, kako drago mi je bilo;
Nemarih baš ništa, što me 'e ukorilo
Družtvo, kad sam igru prekinuo bio;
Jer nješto iz grudih tad me 'e pohvalilo.

Digitized by Google

Otac.

A zar se nesjećaš, da si mi kazivo
Kako kesu s novci jesi negdje skrivo,
Koju našav s družtvom tajno si dielio
A s toga se poslie'ljuto raztužio.

Sin,

I toga se sjećam a baš se i stidim,
Kadgod kakomoga onako se vidim,
Da zatajih ono, što je tudje bilo
A što kratak čas me tek je veselilo.

Otac.

Eto vidiš sinko, onaj glas iz grudi
Kad si škanjca tjero, koji se probudi
I on, kad si novcu dao se zavesti
Bijaše baš savjest — bjaše glas savjesti.

Sin.

Hvala, otče, na tom nauku ti krasnom,
Sa savješću odsad biti ću na jasnom,
Samo još mi kaži, da-l' savjest imadu
Ljudi, što s' opiju, zlo rade i kradu?

Otac.

Svak, čovjek sinko glas savjesti ima,
Al tog glasa svaki nesliedi, neštima;
Nu zato ko pošten, kó kriepostan vriedi
Samo, tko svog sudca, tog pravednog, sliedi.

Digitized by Google

8.

Molitva.

Molitva je plamen srdca
Koj bukti iz njedrca,
Ona 'e govor čežnje, želje
Kažuć tugu i veselje.
Il ju usta govorila,
Il ju duša tek mislila.
Molitvom je uzdah duše
I suzica srijed tmuše,
Veseo pogled poslan Bogu
Koj dâ sreću ljudem mnogu,
U dojčeta plač je ona
Umirućim rieč misaona!

Digitized by Google

9.

Povjetarce.

Povjetarcu proljetnomu
Svaki stvor se raduje,
Kako nebi, kad k novomu
Životu probudjuje?
Oj miline, kad pod večer
Žarko sunce zapada,
Kad ugodno povjetarce
Zrakom milo zavlada!

Kad priroda stvorcu svomu
Miomiris žrtvuje
A ugodnost kad svakomu
Čini, njom koj putuje.
Oh, krotkosti one blage
Kom se narav tad smeje,
Kad pod večer povjetarce
Tiho, blago zaveje.

Digitized by Google

10.

Nebojša Marko.

Bilo došlo s Markom do oklade,
Da on nezna, što će reći strah,
Pa što reče, da sviet neimade
Pred čim Marko postao bi plah. —

Okladi se Marko ić tri puta
U po noći a na njeki grob,
Da izkuša, da-l' je straha ljuta
U to doba to je strašna kob.

Tiha noć je — bliedi mjesec sjaje
Mjesečina kano bieli dan
Na zvoniku pónoć udrila je —
Uljuljala sve u tvrdi san.

Samo Marko da okladu dobi
Putem groblja odputi se sám
Da naznačen njeki grob orobi
Žuta cvieta, što ga 'e bilo tam.

Zdrav se Marko povratio kući
I drugovom pokazao cviet;
Pa ga prodo vještcu, koji uči
Kako s' može čije srdce spet.

Digitized by Google

Tiha noć je; — bliedi mjesec sjaje
Mjesečina kao bieli dan!
Po dvanajsta uprav odbila je
Uljuljala sve u tvrdi san.

Samo Marko da okladu dobi
Putem groblja odputi se sám,
Da na grobu jednom križ oglobi
Oštra čavla, naznačena tam'.

Zdrav se Marko povratio kući
I čavao pokazao svim
I ubodši njim se sreći izruči
I napisa krvlju broje njim...

Tiha noć je; bliedi mjesec sjaje
Mjesečina kao bieli dan,
Jedanajsta uprav udrila je
Uljuljala sve u tvrdi san.

Samo Marko da okladu dobi
Putem grobja pospješio sám
Prkoseći zloj za oklad kobi
Da donese družtvu križ na sram.

Zdrav se Marko povratio kući
I drugovom pokazao križ —
Gledju njega drugovi drhćući
Kao mačku ustrašeni miš.

Digitized by Google

Ide Marko smamljen od radosti
Križ da vrati grobu, groblja put
Nà, evo ga... sad će ga zabosti...
Pripe njim si od odjeće skut...

Misle druzi druga počastiti...
Ali Marka natrag neima već
Nije Marku strah dao oditi,..
Morade si na grob mrtav leć.

Digitized by Google

11.

Pozdravljenje angjeosko.

(Legenda.)

U samotnu samostanu
A u svojoj maloj sobi,
Bilo baš je doba danu
Kadno mjesec svjetlit dobi:
Kleči „otac“ mirno toli,
Pa se tiho Bogu moli.

U hrdjavoj to mantiji
Bjaše starac Bon'ventura
Stane tražit po bibliji.
Čim udari sedma ura,
On opazi arkangjela
Pozdravljenje Gabrijela.

Kô kod žarka munja sievne
U plavetnu nebu gori,
Rad molitve toli revne
Nebo mu se kô otvori....
Soba mu se sva razsvieti
Kó da tisuć sviećah svieti.

Izvan sebe gre k prozoru
Vidjet, je-li tako i vani
Al' kad tamo kó u zoru
Kad rosica cvieće hrani —
Miomiris svud se kreće
Što nepamti on u veće.

Digitized by Google

Smeten podje u crkvicu
Al' kad i tù kip Marije
Kanda joj je luč u licu
Po crkvici svoj se sije
I smieši se... diše majka...
Vidi otac... nije bajka!

Od radosti plačuć suze
Što se tako sad sve slaže
K zvonu trči, zvonit uze,
Zove ljude, da im kaži....
Nut, angjeli čut se daju
Gdje Mariju pozdravljaju.

Tko bi došo, taj je plako
Kad mu kazà otac siedi
Na što sbí se to i kako
Poslje 'vako probesjedi:
„Kad će u 'vo zvonit vrieme,
Nju nek slavi svako pleme.“

I dan danas, kada zvoni,
Svi angjeli majku slave,
Isto čine i svi oni
Što su u krilu vjere prave;
Sa zvonom se slagat znaju,
Majku božju pozdravljaju.

Digitized by Google

12.

Badnjak.

Bjaše zima uprav ljuta
Sto godinah kako nebì,
Mrtvih ljudih na sried puta
Naći bjaše od pozebi.

Gle, gdje klima bolno diete
Od zime mu drhću udi,
Oko njega snieg se mete,
Samo plamte bolne grudi.

Oj, žalostan ... ocudran je
Siromaštvo 'e na njem golo
Nejma majke milovanje,
To mu 'e sada srdce bolo.

Dodje k jednoj kolonadi
Gdje je bilo zakutovah
Plačuć k tlu se tuj posadi
Da si stavi trept udovah.

Dignuv oči pram stoboru
Gdje udubljen kamen spazi
„Oj liepi su umotvoru“
Reče diete, „tvoji izrazi.“

Digitized by Google

Na kamenu slika ima
Božjeg sina i Marije,
Suznim gleda sin očima,
Kako diete suze lije.

Suze lije diete malo
Pod stoborom, a da šta će
Bez majke je kad ostalo,
Što će drugo no da plače?

„Oj djetinja sladka noći,
Koja srdca svih veseli;
S tobom će nam radost doći,
Jedno drugom diete veli.“

Ali meni neće — neće,
Svi su mene ostavili,
Nejmam drage majke veće,
Umro mi je otac mili.

Ah smiluj se majko sveta
Zapuštenu bez pomoći;
Prosi sinka svog propeta,
Da me pusti k majci doći.“ — —

Zažmirivši usnuo je — —
Laglje mu se sad već diše — —
U snu sladkom začuo je
Rieči, što ga utješiše.

Digitized by Google

„O, nedrhći, daj mi ruku,
Već je vrieme diete milo,
Da netrpiš težku muku,
No da nadješ majke krilo.

Eno sada leži doli
Dječak onaj od dobrote,
Srdce njega već neboli,
Jer je nebo za sirote!

Digitized by Google

13.

Utješenje.

Sama lipa uz crkvicu stoji,
Nejma lišća na grančicah svojih,
Cielu narav visok snieg pokriva,
Lipa kano da na moru pliva,
Gdje joj prieti sjever ljuti.

„Slavska lipo, gdje su ptice tvoje,
Da obodre tužno srdce moje“ ?
Reče starac njeki tud idući
Videć lipu, nješt' se sjećajući,
„Ah više ih nije čuti.“

„Ostaviše tebe ptice tvoje,
U tvom lišću što kroz ljeto poje;
Isto lišće reklo ti je: „s Bogom“
Pokoriv se tom sjeveru strogom
I tebi je sad umrieti!“

Nije, nije slavska lipo, nije,
Izza kiše opet sunce grije,
A kad dodje pramaljeće milo,
Lišće tvoje, tvoje zelenilo,
Po tebi će pak sjedjeti.

Dodju pojke opet s dalkih stranah
I na tvojih sjedati će granah,
Pa si opet što si prije bila,
Lipo slavska, o lipo premila
Stan miline i pokoja.

Digitized by Google

Nego jao lipo, jao meni,
Kad me u grob stave moj zeleni:
Tad već neće staro srdce moje
Slušat ptice, gdje na tebi poje,
Nit uživat hlad tih hvojah.“

Ali baciv na crkvicu oko,
Bace mu se i na nebo visoko,
I obodren njekim pouzdanjem,
Bivši slab već težkim uzdisanjem,
Starac dalje put svoj miče.

„Eno, eno moje domovine,
Tamo sunce meni opet sine,
Ah, netuži više srdce moje,
Tamo, tamo 'e pramaljeće tvoje,
A to krasno, vječno bit će.

Digitized by Google

Hromi liečnik.

Pripoviedka. Pr. Ljudevit M.

U školskoj sgradi malena nu prijatna gradića K. sedjaše uz prozor u malenoj jednoj sobici mlada njeka gospoja. Zadubena u težke misli pratijaše očima lakokrile oblake brodeće po nebeskom svodu.

Žalostno joj lice a još više crno odielo, u koje se zaodjela, dokazivaše, da je udovom. Uz noge joj se igraše nejaki trogodišnji dječak. Češće bi pustio igračke iz rukuh, pa prisluškivao pjenju pjevicah, što no su visile po stienah u kavezih. Kao da se natječu, tako glasno pjevahu; nu sve nadkrili žuti kanarinac, zapjevav, da je sve uši probijalo. Dječak na to uzklikne od radosti a tim mu se i majka prene iz težkih mislih, pa pogleda na čedo svoje.

„Sirotče jadno!“ reče žalostno gospoja; „kako li te veseli sladki spjev krilatih tih

Digitized by Google

pjevačah, pa i njih ćeš doskora biti lišen; jer je i to prevelik trošak za siromašnu udovu. „Ah," uzdahne ona, „težko je živjeti, kad se tugom posestri nužda!"

„Angjelijo," reče na to gospodin, stupivši upravo u sobu, „ja sam pregledao stan; taman je i vlažan, tamo nemožeš stanovati."

„Ah, dragi otče," odgovori gospoja, „drugoga nenadjoh, a za četiri tjedna moram se odavle izseliti."

„Kćerko moja," nastavi prijazno gospodin, „upravo se nečemu domislih. Dragomir je tvoj jošte malen, pa će još i više godinah proći, dokle će biti za školu. S toga mislim, da bi najbolje bilo, da se preseliš k nam na selo. Diete će bolje uspjevati u svježem zraku, nego li ovdje u gradu; pa ako je i naše dobarce maleno, ipak će hraniti uz nas tebe i diete tvoje."

Ganuta zahvalnim čuvstvom zagrli udova dobroga otca, pa mu se srdačno zahvali, a i mali Dragomir uzklikne radostno, videć veseli obraz majčice svoje.

Gospoja, o kojoj pripoviedam, bijaše od njekoliko tjedanah udova učitelja Dobrinića, pa se mora do skora izseliti iz stana učiteljskoga. Umrvši Dobrinić bijaše joj ljubeći suprug, a sinčiću svomu brižljivi otac, te je tim više

Digitized by Google

oplakivala njegov gubitak. Pa i školskom sgradom bijaše joj se težko dieliti; premda je već malo ne podrtina bila a sobe u njoj uzke i tamne, ipak je tudier proživila mnogi veseli časak, te joj se težko činjaše ostaviti svjedoka minule srieće svoje.

Učitelj Dobrinić nemogaše uz slabu svoju plaću, kao u obće nijedan učitelj, ostaviti imetka svojoj obitelji; pa je tako krom tuge i briga pritisnula siromašnu udovu, kako će odgojiti jedinca svoga. Otac joj Miljević posjedovaše doduše maleno dobarce, nu osim nje bilo je više djece, a dva sina u školah o otčevu trošku; s toga nemogaše očekivati od roditeljah znatne pomoći. Tim ju više zateče i obradova ponuda otčeva, da se preseli k njemu na selo sa sinčićem svojim. Kako se nebi obradovala otčinskoj kući, u kojoj proživi sretne danke mladosti svoje! U gradu se osjećaše osamljenom i ostavljenom, jer je imala malo poznanacah. Pokojni Dobrinić bijaše bo najsretniji u sobici svojoj uz svoju obitelj, te nije težio za poznanstvi i inimi varavimi svezami u vanjskom, burnom svietu. Nevezaše indi udovu ništa na grad taj, do jedinoga groba suprugova. Nu pošto se drugi učitelj, sudrug umrvšega, ponudi, da će grob kititi i nanj bditi, padne i zadnja zaprieka njezinoj seobi. Potriebite priprave bi skoro učinjene; pokućtvo bi koje prodano, koje kod prijateljah spravljeno i za

Digitized by Google

njekoliko tjedanah već odveze se Angjelija sa svojim otcem, koj bijaše po nju došao. Dragomiru se doduše na žao dalo, kada mu odnesoše kaveze sa liepimi ptičicami, nu do skora se umiri, kad sedjaše na kolih, a hitri konjići pred njimi kasaše; to mu bo bijaše posve nova do sada nepoznata zabava, koja mu se posve dopadne.

S njimi se odveze i stara Marta, koja bijaše odprije gazdaricom Dobrinićevom, a sada pjestinjom njegova djeteta. Premda ona nerado ostavi grad, u kojem je proživila mnogo godinah, al ipak i to učini, samo da se nerazstane s malim Dragomirom. Tko bi ga tako pjestovao, tako se zanj brinuo, kao što ja, rekla bi više putah taštom samosvjesti. Majka ga ljubi, nu ona je premlada, pa neima izkustva, a šta bi istom š njim uradila benasta kakova seoska djevojka! Ne, ne, Dragomir će samo u mojih rukuh dobro uspjevati, s toga moram i ja na selo, premda se težko gradom dielim.

Udova Dobrinićka povjerila joj je Dragomira, jer je osvjedočena bila o njezinoj vjernosti, premda se nije slagala s njezinimi nazori glede odgojenja Dragomirova.

Dan bijaše krasan i tako stigoše do večera u Hrastovac, gdje bijaše dobarce Miljevićevo.

Gospoja Miljevićka primi svoju kćerku iskrenom radosti, pa ju srdačno zagrli. Težko joj se bijaše već njekada razstaviti od Angje-

Digitized by Google

lije svoje, a sada premda je žalila, što izgubi vriedna si zeta, ipak joj kucaše srdce od radosti, kad joj se kćerka sa unučićem povrati.

U mirnoj roditeljskoj kući umiri se po malo Angjelija, a žestoka bol pretvori se u mirnu žalost za umrvšim suprugom. Od bračne srieće ostade joj Dragomir, pa je iskrenim srdcem nebu na tom hvalila. Dječak uspjevaše veoma dobro u svježem i zdravom zraku, te jedva što navrši četvrtu godinu, igraše se već sa drugimi seoskimi dječaci. Dobrinićka negledaše upravo rada toga drugovanja, te bi se često radi toga zabrinula. Nu Miljević bi običavao reći: Pusti ga, neka se igra, time si vježba tielo, pa će ojaćati. Ako i jest malo razuzdan, neboj se toga; to će sve prestati, kad izgubi sadanje svoje drugove.

Tako odraste Dragomir u slobodi, te postane, kao što mu djed u napried reče, zdravim i snažnim dječakom. Tielo bi vježbao na svaki mogući način a osobito rado skakao i penjao se.

Po osnovi djedovoj imaše se Angjelija, čim bi Dragomir navršio šestu godinu, povratiti u grad, da polazi ondje uredno učionu. Medjutim umre stari nčitelj u Hrastovcu, a namješten bi za učitelja mlad i naobražen čovjek. To promjeni na jedanput osnovu djedovu. Babici činjaše se težko, razstavljati se od maloga unučića, s toga stadoše već i prije

Digitized by Google

razmišljavati, na koj način, da ga jošte u kući pridrže.

Sada jim novi učitelj dobro dodje, te zaključiše, da će njega umoliti, nebi li on Dragomira htio podučavati. Što naumiše, to i izvedoše, a učitelj s veseljem na to pristane.

Dragomir se pako doskora pokaza pazljivim i marljivim učenikom na veliku radost svoje majke.

Angjelija odluči s više razlogah Dragomira učiteljskomu zvanju; jedno što joj bijaše najmilija misao, da bude vriednim nasliednikom svoga otca, a drugo, što bi se laglje i prije zvanju tomu naobraziti mogao; jer za polazak visokih školah nebijaše sredstvah. Često bi mu običavala kazati: Dragomiru, ti ćeš biti učiteljem, kao i otac tvoj; a njemu se to dopade te i odraste tom nakanom.

Tako prodje više godinah mirna života. Nu kada navrši Dragomir i devetu godinu, siljaše Miljević i sam, da se povrate u grad; a Angjelija, uvidiv, da je od prieke nužde, da nastupi Dragomir urednu obuku, oprosti se po drugi put suznima očima otčinskom kućom.

Kako li se mračnim i tiesnim pričini sada grad Dragomiru, priučenu slobodnu kretanju po šumah i poljanah. Grad ovaj bijaše njekada tvrdjavom te sada jošte obzidan i bedemi providjen. Na bedemih bijaše doista ljeti liepo šetalište, nu za igralište nebijaše to dječakom

Digitized by Google

prikladno mjesto, jer sa svake strane bedemah bijahu duboke močvare. Obronci nasipah bijahu tratinom obrasli, nu kada je kiša pala, tako bijahu sklizki, da je mnogi dječak nesmotrenost svoju skupo platio. Uz bedeme bilo je doduše krasnih bašćah, ali ove bijahu uviek zatvorene, jer nisu bile obćinsko dobro, već njekih bogatih gradjanah.

Premda se je pogovaralo, da će staro groblje oko crkve pretvoriti u javno šetalište, jer nanj nikoga više nezakapahu; ali to bijaše na vrbi svirala: jer takove promjene neradjahu se u K. preko noći. Pa i stara školska sgrada stajaše jošte i sada na polak podrtina sa malimi prozori, koji kukavno razsvietljivaše školske sobe; premda je pokojni učitelj Dobrinić toliko moljakao, da se ili valjano popravi ili pako iz nova sagradi.

Kada Dragomir prvi put stupi u mračne te prostorije, stezaše mu njeka muka srce, te bi volio odmah se povratiti. Isti stan već, što ga je u gradu najmila Dobrinićka, činjaše mu se tiesan i neprijatan; u djedovoj bo kući priučen bje na velike i prijatne sobe. Neugodnost ova umnoža se još većma, kada je stupio u mračnu školsku sobu, te jedva što se uzdrža od plača. To opazi učitelj Sladković, stupi prijazno k njemu, te primiv ga za ručicu, reče mu: „Hodi ovamo, mali moj prijatelju, pa sjedi blizu mene, da dobro shvatiš, što ću ti

Digitized by Google

pripoviedati, a kad će praznik biti, pa kad ćemo na šetnju u prosti, svježi zrak, onda ćeš mi pripoviedati o svojih roditeljih i gdje si do sada živio; jer odavle nisi, inače bih te bo prije već vidio bio.“

Dragomira ohrabri prijaznost učiteljeva, a kad no poslje nauka izidjoše iz škole te gospodin Sladković mjesto da jih ostavi same, ostane medju djecom, uredjivajuć im igre i zabavljajuć se s njimi, omili mu još većma čovjekoljubivi taj muž. U prostranom školskom dvorištu igrahu se dječaci po volji, pa i Dragomir nadvladav svoju bojazljivost i tugu umješa se odobren omiljelim mu učiteljem medju igrajuće.

Kad mladi učitelj doču, da je strani dječak sin umrvšega učitelja Dobrinića, jošte ga više zanimaše. Gospodin Sladković takodjer je njekada polazio učionu, na kojoj sada sam učiteljevaše, bijaše indi djakom Dobrinićevim, koga je osobito ljubio; te mogaše sada na radost svoju zahvalnost za dobre nauke otčeve izraziti njegovu sinu. Dragomiru odlane pri srdcu, našav u učitelju takova prijatelja, te bi i posve zadovoljan bio, kad bi se samo više u prostu zraku mogao kretati. Premda bi učitelj Sladković za nedjelnjih praznikah više putah išao na šetnju sa svojimi učenici, ipak to nezadovolji Dragomira, jer on bijaše priučen na slobodno hodanje a osobito zaželi zelene šumice, što no se je jedva sto korakah od

Digitized by Google

djedove kuće razprostirala, u kojoj ptice pjevice krasno pjevahu. U blizini oko grada nebijaše listnata drveća, pa ako i kad kad koja pjevica u starih lipah na bedemih koju zapjeva, nebje joj dugo mira, jer ju domala uhvatiše nevaljali dječaci. Premda je nješto dalje od grada bila liepa šuma, u kojoj potočić milo žuboraše, nu do nje je bilo do dva sata hoda po prašnoj cesti bez svake sjene. U toj šumi bijaše takodjer mlin a prijazna mlinarica posluživala je svakoga rado dobrim mliekom i hljebom; ali prašan i neugodan put dosadi svakomu. Samo bogatašem, koji imaju liepa kola i brze konje, bijaše sudjeno užiti se po volji te blagodati.

Okolnosti gospodje Dobrinićke nedopuštahu joj takova troška, a Dragomir se ni neusudi za takova šta majku moliti. U obće zataji on sve dobroj i brižljivoj svojoj majci, da mu neprija gradski život, jer i bez toga je često svoj udes oplakivala. S toga je osobitim ćeznućem izčekivao prve praznike, pa kad nastadoše duhovski blagdani, nemogaše se izčekati kolah, što no jih djed po majku i njega posla. Na dan, koj bi ustanovljen za putovanje, bijaše već od rana na prozoru, premda je dobro znao, da neće kola prije podne doći; pa kad napokon hitri vranci prispješe, dobježi skokom klicajuć k majci, moleć ju, da odmah u kola sjednu.

Digitized by Google

„Neide to tako brzo, sinko moj,“ odvrati smješeć se gospodja Dobrinićka, kojoj se sinčićevo veliko veselje dopadne, „najprije moramo objedovati.“

„Ah, majko, vikne Dragomir, „ja nisam nimalo gladan, pa ćemo i kod djeda sjegurno jesti dobiti.“

„Istina, ali mi ćemo istom na večer onamo prispjeti, a sada se moraju najprije konji hraniti. Pitaj samo staroga Ivu, da li se možemo odmah odvezti.“

Dragomir skoči ka kočijašu, koj je upravo pred kućom stao. „Dobar dan, dobar dan, Ivane!“ zakvine on, „mogu li odmah u kola? Ja sam sa svim spreman.“

„Što ti na um palo Dragomiru!“ odgovori starac, konji moraju najprije jesti pa odpočinuti!“

Tako morade Dragomir dva sata jošte muke neuztrpljivosti podnositi, a napokon mišljaše, da je ura stala, jer se po njegovu mnienju kazala nemicaše s mjesta. Napokon bi konji nahranjeni, pa hajd u kola. Kad dodjoše izvan gradskih vratah, zakliče Dragomir od radosti, pa bi konje jošte bolje poćerao bio, da mu je to stari Ivan dopustio. Nu pametni konji, koji već mnogo putah taj put provališe, bijahu i nehotice u prilog Dragomiru; uvidiv bo, da se približuju domu i mirnoj staji, bježahu, što više mogahu, samo da prije ciel svoju postignu.

Digitized by Google

Tako dodjoše jošte za dana u selo, a Dragomir pozdravivši djeda i babu odmah se odputi prama omiljeloj mu šumi. Buduć ga put vodjaše kroz selo pridruži se k njemu više njegovih, prijašnjih sudrugovah, pa š njimi se naskaka po volji u zelenoj krasnoj šumi.

„Dragomiru," reče mlinarov Ivica, jučer si kupismo zanjke, kojimi ćemo ptice hvatati; dodji i sutra u šumu, pa ćemo ti kazati, kako to radimo."

Dragomiru kucaše srdce od radosti, jer si je odavna već želio u gradu njekoliko pticah, da jih barem u sobi čuje, kad ih je u prirodi tako riedko čuo; ali se nije usudio majke umoliti, da mu jih kupi. Ovdje jih pako mogaše i badava dobiti, a proti tomu, mišljaše on, neće majka ništa reći.

Dobrinićka se skoro prestraši, kad joj druge večeri Dragomir velikim veseljem navjesti, da je uhvatio kosa i pjenicu, te da mu je babica poklonila liep kavez. „Dragomiru," reče ona ukorljivo, „nije to pravo, da uzimlješ slobodu otim životinjicam! Sirote ptičice naučene su letjeti prosto, te skakutati po grančicah i hvojah zelena drveća; a u tom će tiesnom zatvoru poginuti."

„Ah, majčice," moljaše Dragomir, „dozvoli mi, da jih smijem zadržati! Ta znadeš, da jih u gradu riedko čujem pjevati; a ja ću nastojati, da jim život u kavezih ugodi. Pa i

Digitized by Google

ja moram, nastavi plačućima očima, u gradu biti, gdje mi se tiesnije čini nego li u kavezu.

Dobro srdce Dobrinićke težko odoli molbi sinčićevoj, nu kad i djed uz njega pristane, govoreć, da mu za sada neka želju izpuni, pobjedjena bi, a siromašne ptičice nevidjoše više slobode.

Kad dječak iz sobe izadje, reče gospodja Dobrinićka brižljivo: „Bojim se, da je i Dragomir baštinio otčeve mane, pa će mi do skora i više takovih siromašnih ptičicah donieti.“

„Ludorije,“ odgovori Miljević, „kako da se šta takova baštini.“

„Jošte me više uznemiruje, što se Dragomir tako rado penja i skače, kako bi lasno mogao postradati.“

„Ala ste vi žene bojazljive!“ odgovori smijuć se Miljević; „dječak si mora tielo vježbati. Tvoj bi muž-sjegurno drugčije mislio; a ti si obrekla, da ćeš biti dječaku majkom i otcem. Kani se indi bojazljivosti, pa nečini dječaka strašivicom. Da se pako umiriš, predložit ću ti dobro sredstvo: Čim prispiješ u grad, daj ga učiti u gombanju (tielovježbanju); tim će postati okretan i snažan, pa onda neće postradati ma se penjao i skakao koliko mu drago.

Digitized by Google

Liepi ovi, nu žalibože prekratki praznici minuše brzo; te na žalost Dragomirovu bijahu već opet upreženi vranci, da jih odvezu u grad. Kako li je nerado sada sjeo u kola, koja je prije tjedan danah tako željno izčekivao!

Tužnima očima pogleda zelenu šumicu, koje eto opet dugo vidjeti neće. Nu utjehom bijahu mu njegove ptičice. Predstavljaše si bo, kako će ga pjevanjem svojim obradovati, kad će se povratiti iz mračne školske sobe, te ga sjećati veselih ovih praznikah.

Gospodja Dobrinićka dade umah poslje dolazka svoga umoliti učitelja Sladkovića, da ju posjeti. Mladi učitelj predstavi joj se kao bivši djak umrvšega joj supruga; a njegova prijaznost i ljubežljivost probudi u njoj povjerenje. S njim odluči porazgovoriti se o osnovi djedovoj, da bi Dragomir učio gombanje (gimnastiku), pa ga ujedno umoliti, da joj preporuči vješta učitelja.

„Ta to je vrlo krasno," reče učitelj, čim bi Dobrinićka prošnju svoju izustila bila; „za vašega odsuća prispjela je naredba od visoke vlade, da se gombanje uvrsti medju učevne predmete. Gradsko poglavarstvo odredi već shodno mjesto, a ja sam izabran učiteljem za gombanje. Dragomir će se indi moći vježbati sa svojimi suučenici, pa će ga to više veseliti, nego da sam uči."

Digitized by Google

Dragomiru bijaše to osobito vesela viest, jer je on u skakanju i penjanju živio. Stari Miljević kad je vidio skakati unučića, običavao bi kazivati: „Dječak je taj rodjen za gimnastika.“ Pa i učitelja Sladkovića zateče brzi i golemi napredak Dragomirov, te doskora postade on najvještijim medju svojimi drugovi.

Veselje bijaše učitelju gledati ga, kakovom se okretnošću penjao na penjalu i kretao na vrljiki, te najteže vježbe tako lako izveo kao igrarija; s toga ga i postavi vodjom jedne čete malih gombalacah.

Dragomir se ponosio svojom novom čašću, te si preduze, da će na imanju svoga djeda njekadašnje svoje sudrugove učiti gombanju. Nu na to veselje morade jošte dugo čekati, jer na velike praznike odputi se učitelj Sladković sa njekoliko dječakah od imučnijih roditeljah u bližnju goru a Dobrinićka uvidiv korist takova putovanja, dopusti i svomu Dragomiru, da kod toga učestvuje. Bijaše joj doduše težko namiriti troškove; nu česa neučini majčino dobro srdce, ako je to na korist i veselje čedu njezinu?

Kada se iz puta povratiše, nemogaše se Dragomir napripoviedati, kako je krasno u gorah bilo; pa otvoriv svoju torbu, izvadi množinu različitoga bilja i raznih rudah, što jih učitelj nauči poznavati i nazivati naški i la-

Digitized by Google

tinski, te ponosit svojim znanjem stade to sve majki svojoj tumačiti.

„Ali Dragomiru,“ reče Dobrinićka brižljivo, „ti nebi smio bio toliko tih stvarih natovariti, bijaše ti sjegurno težko hoditi uz toliki tovar.“

„O, ja ga ni neosjetih,“ odvrati veselo dječak; „u gori ti je zrak tako lak i svież, da ni neosjećaš umora. U takovoj gori rada bih jednom stanovati, tako mi se to dopade; pa kad vidjeh visoku goru, koja se nebu pod oblake diže, činjaše mi se, kao da Bog ondje prebiva, pa da sam mu ondje bliže nego li ovdje u ravnici.“

„Kada smo pravedni i kriepostni,“ reče Dobrinićka, „svigdje smo Bogu blizu! Zločinci samo su mu udaljeni, pa od njih odvraća on svoje lice; makar se oni i na najviše brdine popeli, neće mu biti bliže, jer grieh i opačina udaljuje jih za uviek od njega.“

Zima nadodje i prodje u običnom poslovanju. Dragomir se učaše marljivo, te dobivaše od svih učiteljah najbolje svjedočbe. Majka mu tim radje dopusti, da sprovede duhovske praznike kod djeda i babice, premda je odlučila i velike praznike sprovesti na selu. Tako bi opet sanduci natovareni, a djed posla i ove godine svoja kola, te se veselim srdcem odvezoše na prijatno dobarce, gdje se nadahu naužiti svakoga veselja, što im se žalibože sada neizpuni.

*

Digitized by Google

Velikim veseljem bje Dobrinićka primljena od svojih roditeljah, a isto tako i unučić.

Miljević se čudjaše, da je Dragomir tako uzrasao, a osobito razveseli starčevo srdce, što je postao sve sličniji svomu otcu. Gledj moj Dragomiru," reče on prijazno gladeć mu rudastu kosu, „buduć si dobio od učiteljah svojih tako sjajne svjedočbe, veseli se sada po volji. Majci ćemo izmamiti dozvolu a ti jaši, vozi se i hodaj koliko te je volja."

„O, kad si ti uza njega, dragi otče," reče prijazno Angjelija, „tad nisam ni najmanje u strahu."

„Jer misliš, da stari djed neće više htjeti daleko jašiti i hodati?" odvrati Miljević, „varaš se seko! Svježi seoski zrak drži nas zdrave i snažne, pa tko u mladosti razuzdano neživljaše. usreći ga kriepka starost."

Tako je naš Dragomir uživao slobodu, kao do sele još nikada. Na svom malom konjicu kasao bi uz djeda, kada je ovaj jahao na polje ili u zelenu šumu; a konjic mu bijaše tako brzonog, da je često djeda pretekao. Češće se takodjer starac vozaše na lakih kolih u susjedna sela, pa dočim su konji bili posve mirni, dopuščaše mu primati u ruke i vojke. A to bijaše Dragomiru najveća last, pa da se je udovoljio dozvoljenom ovom zabavom, nebi mu za vieka ljepših praznikah bilo; nu on htjede odlikovati se medju svojimi njekadašnjimi dru-

Digitized by Google

govi okretnošću i znanjem svojim, a taština ta raztuži mu djetinstvo, te bijaše zamašna za cieli budući njegov život.

Od seoskih dječakah bijahu mu odprije već najmiliji sin sudca i mlinara, pa i sada se k njemu pridružiše. Obojica bijahu pako, premda malo stariji od njega, u dvijuh godinah za njegova odsuća, posvema podivjali. Bijaše li gdje plot raztrgan ili prozori polupani, odmah bi sviet kazao: „To učiniše sjegurno mlinarov Ivica i sudčev Stjepko!“ Ova dva dječaka bijahu indi u čitavom selu ozloglašena, pa kad stari seljani vidjevahu Dragomira u njihovu družtvu, kimali bi glavom, pa govorahu: „Ako se samo drugovanje to dobro svrši!“ Ni majki Dragomirovoj nedopade se to drugovanje, pa ga često ona opominjaše, da se neda zavesti na kakovo opasno djelo.

„O neću, majko!“ uvjerivaše ju Dragomir, „ja ću se čuvati toga, pa k tomu znadem sada i gombati.“

„Gombanje neštiti od svake opasnosti,“ odvrati zabrinuto majka, „pa se niti nesmijemo u okretnost svoju odviše pouzdati.“

Djed dade načiniti dječaku penjalo i više inih spravah za gombanje, da se i ovdje u gombanju vježba; a Dragomir ponosit svojom okretnošću pozove svoje drugove, da jih uči gombanju. Ali ljuto se u nadi svojoj prevari, jer se dječaci ni najmanje nečudjahu umjet-

Digitized by Google

nosti njegovoj, već smijuć se odgovoriše mu: „Ta to znamo i mi!“ Na to svukoše brzo svoje surke, pa eto jih, popješe se kano mački na penjalo. Pa i u skakanju bijahu mu dorasli, jedino jih za sada pobjedi na vrljiki, nu i tudier trebaše samo njekoliko satih, pa si prisvojiše i u tom potriebnu okretnost, te za kratko vrieme naučiše svu umjetnost mladjahnoga svoga učitelja.

Kada je kasnije Dragomir tužio se o tom djedu, reče mu on: „nečudi se tomu, dječaci su oti od najmladje dobe priučeni penjanju i svakomu kretanju tiela, pa što vas u gradu uči učitelj u gombanju, to nauči njih svagdanje vježbanje pa sila, gdje si moraju u opasnosti sami pomoći. Svakoga proljeća vidio bi ovdje, kako se i majušni dječaci kao vevjerice penju po vitkih jelah, da izvade gnjiezda svračja, pa da jim mlade utamane. Svrake nam čine štetu po usjevih čupajuć mlade biljke iz zemlje, pa tad ogolišave čitava polja. Tad dajem djeci toj za svako svračje jaje i za svaku mladu svraku kakovu malenkost, pa tim načinom obranim svoje usjeve od škodljivih tih gostovah, a dječaci postaju tim vješti i okretni penjalci.“

Dragomir se okani učiteljevanja, jer bijaše uvjeren, da bi ga učenici njegovi doskora u tom nadkrilili, premda neznahu točno svih pravilah gombanja. Nu skitao bi se po šumah

Digitized by Google

žalibože i nadalje, a mnoga ptičica izgubi zlatnu slobodu. Drugovom njegovim bijaše hvatanje pticah upravo zanat, jer pohvatane ptice prodavahu u grad; a Dragomiru bijaše to najmilijom zabavom. U kratko vrieme nalovi toliko raznih pticah, da jim nebi u sobi ni prostora bilo, da nije miloćudna majka opet mnogu ptičicu pustila. Premda ga je odgovarala od toga, te nastojala ugušiti u njem požudu za hvatanjem pticah, al badava, on bijaše tomu već tako navikao, da je kod prve sgode i na opomene majčine i na zadatu svoju rieč zaboravio.

Jedne večeri, kadno se povratio bio s djedom sa šetnje, opazi blizu dvorišta dva svoja druga, pa čim ga i oni uočiše, namignu mu, da mu imadu nješta važna kazati. Zviedljiv, što bi to bilo, otidje Dragomir jošte prije večere k njima.

„Dragomiru," reče mlinarov Ivica, „danas nadjosmo krasno gnjiezdo zebino, nu odviše je visoko i to posve na kraju jedne grane."

„Hajdmo dakle sutra onamo, pa ćemo ga izvaditi," reče Dragomir, te htjede odmah kući krenuti.

„Dà, sutra!" vikne sudčev Stjepko, „tko nam jamči, neće li do sutra ptići izletjeti? Ležnja je već prošla. Mi ga htjedosmo već i sami izvaditi, primjeti on dalje lukavo, al opet pomislismo, da će to i tebe veseliti, pa do-

Digitized by Google

djosmo po tebe. Gnjiezdo nije daleko, odmah je ovdje na početku šume.“

„Hajdmo dakle odmah sada,“ reče Dragomir, „do večere ima jošte pol sata, a dotle ćemo se sjegurno povratiti.“

Odmah krenu sva trojica prama šumi. Drvo sa gnjiezdom bijaše posve na kraju a visoko gore u granah vidjaše se nješto u mraku crniti, te se jedva razsaznati dalo, da je to ptičje gnjiezdo.

„Nu, gombaču, pokaži sada svoju umjetnost!“ zavikne Stjepko, „mi bismo ga već davno izvadili, da nije tako opasno, ali tebe htjedosmo razveseliti, da nam pokažeš svoju majstoriju.“

Dragomir pogleda na drvo; ali posao taj činjaše mu se odviše opasan, jer je bilo gnjiezdo jako visoko pa na kraju tanke grančice. Nutarnji ga njeki glas sjeti, što je majki obećao, najme, da će se okaniti svih vratolomnih poduzećah. Ali drugovom njegovim nebijaše to opasno. Kako bi mu se smijali, kad bi se on toga uplašio bio, pa da onda drugi koj gnjiezdo izvadi. Time bi izgubio vas ugled, kao vješti penjalac i gombač, pa bi ga obćemu ruglu izvrgli. Ota mu misao nadvlada opominjajući nutarnji glas, pa kad dječaci, dočim još on promatraše drvo, zaviknu: „ta ti se bojiš!“ baci Dragomir brzo svoju surku, te skočiv k drvu, zavikne:

Digitized by Google

„Dragomir se toga lje neboji, pa ma kako težko bilo, on će to ipak izvesti!“ Sabrav vaskoliku svoju vještinu, popne se brzo po gladkom stablu, a dospjev na krošnju, promatraše točno obližnje grane. Jedna, što no je upravo do gnjiezda dosizala, činjaše mu se dosta jakom, da uzdrži težu njegova tiela. Za nju se odluči. Pa sbilja bijaše ota grana kod stabla dosta jaka, ali nješto dalje dielila se je u više tanjih grančicah, a toga neopazi nesretni dječak u mraku. Smiono se po toj grani sve više približavaše gnjiezdu, a vika njegovih drugovah: „Sbilja, odvažan je, pa će gnjiezdo izvaditi,“ obodri ga još većma. Držeć se čvrsto gornje grane, na kojoj bijaše gnjiezdo, mišljaše on, da je posve sjeguran, pa je polagano napried koracao, iztražujuć ujedno svakim korakom jakost grane. Tako dospije do sredine a pobjeda mu bijaše sjegurna, jer je već rukom mogao mal ne dohvatiti gnjiezdo. Najedanput osjeti, da mu se grana pod nogami previja, ali sad mu se činjaše sramotno, da natrag krene, pa držeć se čvrsto za gornju granu, korači smjelo dalje; ali preslaba se grana pod nogami previne. U strašnoj stisci primi objema rukama gornju granu, da se na njoj opet stablu primakne, nu i ova se težinom njegova tiela previne, izmakne iz rukuh, a smjeli penjalac padne iz ogromne visine užasnim jaukom na tla.

Digitized by Google

Vičuć priskoče k njemu sudrugovi; pa uvidiv da pomoći treba, odbježi Ivo u selo, a Stjepko nastojaše, da onesvješćenoga privede u život.

Vrućimi suzami natapljaše sada razuzdani inače i tvrdokorni dječak obraz bliedoga si druga, pa si predbacivaše, da je uzrokom golemoj toj nesreći.

„Dragomiru, Dragomiru!“ jecaše glasno, „neumri za Boga samo sada!“

Pa kad napokon ovaj oči otvori, uzklikne od radosti, pa ga moljaše da odmah ustane. Dragomir pokuša, ali groznim jaukom sruši se natrag jecajuć: „Jao Bože, sva su mi uda slomljena!“

Medjutim prispije više seljanah a medju njimi i seoski sudac, koj stane odmah oprezno iztraživati uda, jaučućega dječaka. „Bože svemogući!“ zavapi on, „slomio si je nogu u butu! Što će kazati gospodin Miljević i gospodja Dobrinićka! Donesite brzo nosila i nekoliko jastukah; bježte, bježte, što možete! Ali kako se dogodi golema ta nesreća?“ upita sada on, okrenuv se prama Ivanu i Stjepku, koji se drhćuć prisloniše uz jedno deblo, pa si rukama obraz sakrivahu. „O, nesretna djeco!“ zavapi gnjevno otac; sjegurno ga vi na opasno to djelo nagovoriste, nu zasluženoj kazni nećete uteći!“

Mlinar se medjutim povrati iz sela sa nosili i njekoliko nosiocah.

Digitized by Google

Oprezno dignu jaučućega Dragomira na nosila, te ga nošahu domu Miljevićevu, a prije već poslaše glasnika, da mu žalostnu viest prijavi.

Gospodja Dobrinićka čula je, kada se je djed povratio; nu misleć, da se Dragomir bavi gdje u staji kod konjah ili u štagljevih, nezačudi se što odmah u sobu nedodje. Ali kad bi večera na stol donešena, zapita brižljivo za njega.

„Zar ga nije jošte kod tebe bilo?“ reče Miljević, „ta on me odmah ostavi, čim prispjesmo kući.“

„Kod mene ga nije bilo,“ odvrati bojazljivo Dobrinićka, „ja mišljah, da si ga ti dragi otče uza se pridržao.“

„Gdje bi samo mogao biti taj mali skitalac, on bi morao upravo...“

Toga stavka nedovrši, jer zabrinutim licem stupi sluga u sobu, pa zamoli Miljevića, da bi odmah napolje išao.

„Bože moj, ako se samo kakova nesreća nedogodi!“ zavapi prestrašeno Dobrinićka.

„Nebudi tako bojazljiva,“ odvrati mireć ju majka, „ta ti znadeš, da se što takova u u nas nedogadja; valjda su seljaci, koji žele što kupiti, drugo neće biti.“ Nu umirenje to pretvori se domala u strah i užas, jer se otac povrati u sobu sav blied i prestrašen.

Digitized by Google

„Drago diete,“ reče on, obrativ se k kćeri a majki dajuć znak, da napolje ide, Dragomiru se dogodi mala nesgoda; malo si je nogu sdručio, pa ga upravo donesoše kući.“

„O, slutnjo moja!“ zavapi Dobrinićka, i premda joj otac dovikivaše: Angjelio, Angjelio, ohrabri se!“ skoči ona ipak plačuć glasno na dvorište, u koje upravo ljudi sa nosili uljezoše.

Na nosilih ležaše siromašni Dragomir, blied i izmučen od groznih bolih, a oko njega stojahu nosioci duboko ganuti iskrenim sažaljenjem. Kad opazi plaćuću se majku, pokuša da se nasmieši, ali smjeh se pretvori u uzdah i izraz gorke boli.

Miljević posla odmah slugu na konju po liečnika. Ali buduć je u čitavoj okolici samo jedan liečnik bio, nebijaše se skoroj pomoći nadati.

Sudac seoski, koj se je nješto razumio u ranarstvo, metne medjutim dječaka na čvrsti madrac, pa mu reče, da posve mirno leži, a gospodji Dobrinićki preporuči, da oblaže slomljenu nogu sa oblozi umočenimi u studenoj vodi i octu.

„Ah Bože, da sam ja liečnikom!“ uzdisaše žalostni djed, „svaki vlastelin morao bi upravo učiti liečničtvo, da uzmogne u nevolji pomoći.“

Digitized by Google

Cielu užasnu noć bdijaše starac s neutješivom kćerju uz postelj jaućućega djačaka, pa pomagaše i sam oblagati studene obloge. Ali liečnik stiže istom prama jutru, a noga je za toga uzprkos svoj opreznosti tako zatekla, da ju je liečnik velikom mukom naravnati i obvezati mogao.

Ali najteže čekaše jošte siromašnoga Dragomira. Liečnik izjavi, da će morati najmanje šest tjedanah nepomično na jednom te istom mjestu ležati. Jao, to je užasno! Šest tjedanah, pa neići u šumu, nit se voziti, nit jašiti! Čitave praznike, ležati u krevetu! Svom ljubavlju, što je imade u materinskoga srdca, nastojaše Angjelija, da umiri i utješi sirotu Dragomira. Neprestano bi bdila uz njega, čitala mu pripoviedke, a nijednom riečcom ga neukori radi njegove lakoumnosti i neposluha.

Četrnaest je danah prošlo od tih groznih šest tjedanah, Dobrinićka bdila je svake noći, pa sedjaše blieda i umorena uz krevet dječakov. Miljević, koj je često s njome bdio, gledaše ju sa sažaljenjem. „Angjelijo,“ reče joj, „ti si moraš sada barem jednu noć odpočinuti; najveća je pogibelj minula, pa ću te ja ili majka ti izmjeniti.“

Dobrinićka strese s glavom. „Ta ti si, dragi otče, i ove noći sa mnom bdio,“ odvrati ona, „a majka je od straha oboljela.“

Digitized by Google

„Neka dakle Marta bdije, njojzi ga možemo povjeriti, jerbo ga ljubi kao svoje diete.“

Nit na ovaj predlog nehtjede Angjelija privoliti, ali kad no bijaše do večera tako oslabila, da je jedva stojati mogla, dade se napokon nagovoriti i prepusti težko svoje djelo Marti.

Dragomir je mirno usnuo, a Marta sedjaše tik kreveta, nesvrnuv nit okom s njega; a kad se oko pônoći probudi, upita ga zabrinuta, da li nećuti boli.

„Ah, dobra Marto,“ laskaše joj dječak, „ledja me od dugoga ležanja jako bole, o da bi me ti htjela samo malo na stran okrenuti.“

„Toga nesmijemo, Dragomiru, liečnik je to strogo zabranio.“

„Ali samo za trenutak,“ moljaše Dragomir umiljatim glasom, ledja su mi ranjena, tako me bole.“

Marta mu nemogaše više odoljeti. Uztrpi se samo malo, moj Dragomiru,“ reče ona, „ja ću ti ledja obložiti melemom, da zaciele.“ Timi riečmi otidje iz sobe, pa se povrati velikom krpom u ruci.

Oprezno sada digne Dragomira, tako da ni neoćuti boli u nozi, pa ga okrene na stran. „Ah, siromašno diete!“ zavapi ona, „kako su ti ledja crvena, a na njekojih mjestih posve ranjena. O taj liečnik je barbar, što te sili da

Digitized by Google

ležiš tako dugo na ledjih! Ali uztrpi se, melem će ti pomoći!“

Sada mu vješto obloži melem, pa ga htjede opet na ledja položiti, kad li najedanput on zaviče: „Jao, moja noga!“

Marta se prestraši pa zavikne: „Ta za Boga nisam li možda kakovu nesrieću počinila! Odmah ću majku zvati!“

„Tiho, tiho,“ šaptaše Dragomir, držeć ju za odielo, „nestraši majke, bol već prestaje. Ta što bi se moglo dogoditi, oblozi stoje čvrsto, a boli sam već premnogo prepatio.“

Ali se Marta nemogaše umiriti, pa svaki čas pitaše, da li ga jošte noga boli; nu Dragomir joj odgovori, da mu je bolje, da neosjeća boli, a to joj bijaše drago, da se ušutka ta stvar, premda joj savjest predbacivaše, da je nepravo učinila, radeć proti zabrani liečnikovoj.

Kadno bijahu dugih tih šest tjedanah na izmaku, izčekivahu željno svi onaj dan, kad će liečnik opet nogu razvezati. Dragomir je zašutio, da je od ono doba osjetio velike boli u nozi, samo da neprestraši dobre si majke, pa da uzčuva Martu od ukorah. Ciela obitelj bijaše sakupljena oko bolestnika, kadno je liečnik razvezivao nogu, pa i Marta stajaše u kutu drhćućim srdcem.

Najveća tišina vladaše u sobi, a svijuh bijahu oči upravljene na obraz liečnikov, koj

Digitized by Google

bijaše doduše miran, al se ipak mogaše opaziti na njem njeka bojazan. Ali najedanput pretvori se bojazan ota u ozbiljnost, pa drhćućim od gnjeva glasom zavapi taj inače ljubezniv čovjek: „Ovdje se nješto dogodi, što mi zatajiste.“

„Ta za Boga!“ zavikne Angjelija, „što se dogodi? Zar nije noga zacielila?“

„Noga je zacielila,“ odvrati liečnik, „ali dječak nije uviek mirno ležao, pa se je noga krivo srasla.“

„Zar neću moći zato bježati?“ zapita bojazljivo Dragomir.“

„Bježati ćeš moći, moj prijane, ali noga ti je nješto kraća od druge, pa ćeš malo nahramivati.“

Kad Dragomir prvi put ustane s kreveta, opaziše, da je liečnik najgorje zašutio. Noga bijaše grbava, posve izvrnuta, pa je iduć jako hramao.

Iz početka govorahu, da mu jošte jedanput nogu slome, da se bolje sraste; nu pošto je liečnik izjavio, da nitko nije sjeguran, da li će se i drugi put sretno srasti, zabaciše i tu odluku, proti kojoj se i dječak svom silom opiraše.

Miljević je doduše nastojao, da nagovori Dragomira na užasnu tu operaciju, al badava.

„Da jošte jedanput na istom mjestu šest tjedanah ležim!“ zavapi Dragomir, „pa da još

Digitized by Google

jedanput trpim grozne boli? Ne, radje ću cieli život hramati!“

„Sine moj,“ reče Miljević, ti ćeš kasnije kad budeš odrasao drugčije misliti, pa ćeš nas kriviti, što nismo prama tebi strožiji bili.“

„E dobro, djede, ako mi nebude pravo, mogu si i kasnije nogu slomiti dati, premda nemislim, da ću ikada to činiti. Ta liečnik mi kaže, da ću s vremenom laglje hoditi, a što malo hramam, neškodi mi ništa.“

„Siromašno diete!“ mišljaše Miljević, „nakazu svoga inače ravnoga tiela držiš za ništa; da bi samo uviek tako bilo!“

Jošte jedanput dogovarahu se o tom sa liečnikom, nu pošto ni on nije bio za nasilna sredstva, a k tomu nebijaše sjegurnosti, da će noga na novo dobro zacieliti, okani se i Miljević svojih mislih.

„Da sam samo kod kuće bio, kad se ta nesreća dogodi,“ reče žalno liečnik, „sve bi bolje bilo. Da je bilo odmah liečničke pomoći, nebi dječaku ništa bilo, jerbo se kost nije bila skrhala, ali kad ja dodjoh, bijaše noga zatekla, te nemogoh ju dosta čvrsto obvezati, s toga sam i naložio, da se dječak nemiče na svom mjestu.“

Dok je liečnik tako govorio, stupi tihano Dragomir u sobu, a kakav utisak učine liečnikove rieči na ćut njegovu, uvidit ćemo u tečaju ove pripoviesti.

Digitized by Google

Pod jesen otidje gospodja Dobrinićka opet u K., a učitelj Sladković žaljaše duboko u srdcu nesreću svoga ljubimca, pa ga branijaše na svaki način od psovakah njegovih sudrugovah.

Dokle je učitelj prisutan bio, mirovahu doduše surovi dječaci, nu čim se udalji, dovikivahu Dragomiru: „No umjetniče, skači, pa pokaži svoju umjetnost!“ a kad im on ništa odvratio nebi, vikahu opet: „Aha, nemožeš sada, jer si kljast!“

Dragomir pokuša najprije, da si tjelesnom svojom snagom pribavi opet ugled, al on bijaše slabiji, jer mu je u borbi svagdje priečila šepava noga.

Jednoč podje učitelj Sladković sa svojimi učenici na šetnju, pa kad si na briežuljku posjedoše u travu da užinaju, zapita jih učitelj, koje će si svaki zvanje odabrati? Odgovorah bijaše svakojakih: „ja ću biti stolarom, — ja bravarom, — ja tesarom!“ U kratko svaki dječak naumi učiti zanat svoga otca.

„To je dobro,“ reče gospodin Sladković, „nu što ćeš ti biti Dragomiru; zar ne, bit ćeš učiteljem, kano što ti je i otac bio?“

„Nije tako, gospodine učitelju,“ odgovori odlučno Dragomir, „ja ću biti liečnikom.“

„Liečnikom?“ zapita začudjen učitelj, koj je odprije već znao namjere gospodje Dobri-

Digitized by Google

nićke, „liečnikom?“ Za to se mora mnogo učiti, moj prijane.“

„Pa to ja i hoću, gospodine učitelju,“ odvrati brzo dječak.

„Ali učenju treba mnogo sredstvah.“

„Ja ću biti marljiv i štedljiv, a Bog će već pomoći!“

Učitelj zašuti, jer nehtjede, da stvar pred učenici dalje razpravlja. Kadno se pako za njekoliko časovah od djece udalji, nastade velika vika i graja medju dječaci.

„Gledajte samo!“ vikaše tesarov Božo, koj se najviše Dragomiru rugao, „on hoće bolji biti od nas; njemu nije dosta, da bude učiteljem, kao što mu i otac bijaše, već hoće liečnikom biti! Ala, kako će se sviet smijati hromu liečniku, što no će od kuće do kuće hramati, da praške prepisuje!“

Učitelj se na to povrati, vika prestade, ali od toga dana nezvahu Dragomira inače, već „hromim liečnikom“.

Da tuži učitelju svoje jade, neusudi se Dragomir, bojeć se, da ga neprozovu tužljivcem. Niti majku svoju nehtjede jadikovanjem žalostiti, i tako mu preostade jedina stara Marta, kojoj odkrije svoje vaje. Da je pako time i starici grozne boli zadavao, nepomisli toga ni s daleka.

Kako se nesreća saznala, priobći Marta Miljeviću svoju krivnju, pa odluči to sve i go-

Digitized by Google

spodji Dobrinićki kazati, nu izkusni joj starac to strogo zabrani, pa naloži, da o svem muči. „Nesreća se već dogodila," reče on, „zašto indi da razcvilimo jošte više srce majci, obznaniv joj, da je svoj nesreći uzrok nesmotrenost i neposluh?"

I tako Marta mučaše, ali sada, gdje joj Dragomirovo jadikovanje raztuži srce, nukaše ju nješto, da prizna gospodji Dobrinićki svoju krivnju, pa da moli za oproštenje.

Angjelija slušaše začudjena, što se dogodi, te duboko ganuta zavapi:

„Moj je otac pravo imao, da ti zapovjedi, da o tom šutiš, u prvoj boli nebi morda snage imala, da ti oprostim, kao što sada. Sada si uvidila, da nije to prava ljubav, kad djeci sve po volji činimo; uviek je bolje odbiti jim lude prošnje u pravo vrieme, nego li jim iz slabosti popustiti. Nu neću da ti sada predbacujem, jer svaki dan vidiš nesretne posljedice popustljivosti svoje, pa sjegurno duboko ćutiš svoju nepravdu.

Učitelj Sladković držaše si za dužnost, da Dragomirovu izjavu priobći gospodji Dobrinićki. Siromašna udova, znajuć svoje siromaštvo, prestraši se, nu ipak se nješto umiri, pa odvrati učitelju Sladkoviću: „To će biti samo dječarije, kao što jih djeca često izbrbljaju."

„Toga ja nebi rekao, gospodjo," odvrati učitelj, „Dragomir bijaše uviek neobično ozbi-

Digitized by Google

ljan za svoju dobu, a poslje nesreće svoje postao je još ozbiljniji. On je stalan u svojoj odluci, te premda je mlad, mislim, da neće od nje odstupiti.“

Angjelija očekivaše sada, neće li se Dragomir njojzi o tom izjaviti. Nu on toga neučini, a ona se tim umiri, misleć, da je to bila samo dječinska sanjarija, pa da je to učitelj odviše ozbiljno smatrao.

Da je pako učitelj pravo prosudio dječaka, ukaza se, kada je Dragomir dorasao bio za polazak viših školah.

Miljević dodje u grad, da se posavjetuje sa kćerju, pa da joj što pripomogne. Ali kako se i on začudi, kad no Dragomir izjavi, da neosjeća u sebi zvanja za učitelja, već da hoće biti liečnikom.

„Liečnikom?“ upita djed, „ali za to se mora dugo učiti, a tomu treba mnogo novacah.“

„Znadem ja, da će siromašnoj mojoj majci težko biti, da me uzdržaje u školah,“ odvrati dječak, „ali gospodin učitelj pripoviedao mi je, da se mnogi djaci sami uzdržavaju podučavajuć druge. Tako ću i ja raditi, pa olakšati brigu majci.“

„Ali kako ti na um padne, da budeš upravo liečnikom?“ upita Miljević, „ta dosad nikad o tom ni negovorismo.“

„Dragi djede, to odlučih jur onda, kad si nesrećom nogu slomih. Ja želim biti liečnikom,

Digitized by Google

i to seoskim liečnikom. Na selih imade jih tako malo, osobito vještih lječnikah. Svi hrle u gradove, gdje je veća zaslužba, jer svaki teži za bogatstvom. Mene pako nevuče bogatstvo liečničtvu, već ja hoću koristan biti iskrnjemu svomu, a to mogu biti najviše kao liečnik. Da je bio odmah onda, kad si nogu slomih, vješt liečnik pri ruci, nebi bio kljast, kao što jesam, pa me nebi sjučenici porugljivo hromim liečnikom zvali, zato, što izjavih, da ću liečnikom biti. Kad je onda prispjeo daleko stanujući liečnik, bijaše noga tako već otekla, da je nemogaše dosta čvrsto obvezati, kako ti je i sam kazivao; k tomu moja lakoumnost i Martina slabost, pa eto za čitavi život patim žalostne posljedice. Onda jur, kad sam kao maleni dječak čuo te rieči liečnikove, odlučih biti liečnikom, pa od onda nepromjenih ni za vlas svoje odluke. S toga, draga majko, i ti, dragi djede, nebranite mi, već pustite, da po svojoj želji radim, pa ćete vidjeti da ću biti, ako Bog da, čestitim liečnikom.“

Ganut timi riečmi, pruži starac mladiću ruku. „Čini, moje diete, po svojoj volji,“ reče on, „Bog će tvoj rád i odluku tvoju blagosloviti, jer je plemenita, a evo ti moga blagoslova i privoljenja.“

„I moj te blagoslov pratio!“ zavapi Angjelija, zagrlivši plačuć sina. „Ti si podnosio šuteć jade svoje,“ nastavi ona, gladeć mu obraz;

Digitized by Google

činio si se, kao da ni neosjećaš svoje nesreće, premda su ti surovi drugovi psovkami svojimi srce kidali. Siromašno moje diete!“

„To je već prošlo, draga majko,“ reče smješeć se Dragomir. „Jednom sam čuo, kako si Marti kazivala, da čovjek mora zasluženu nevolju pokorno podnositi; pa to i učinih, jer tko bijaše uzrokom nesreći mojoj, nego li ja sam? Da sam slušao prijazne tvoje opomene, pa se kanio penjanja, stupao bi zdravima nogama, te me nebi jad snašao. Pa i po nesreći jošte bilo bi sve dobro, da sam slušao zabranu liečnikovu i tvoje prošnje, dobra majčice; jer da sam mirno ležao, bila bi se noga ravno srasla, pa nebi bio bogalj. Ah, djeca neznaju, kakovu si štetu čine, neslušajuć svojih roditeljah. Da mogu, pripoviedao bih nesretnu poviest svojih djetinskih danah svoj lakoumnoj djeci, koja neznaju obuzdati svoje volje, pa hoće sve bolje znati, nego stariji i izkusniji ljudi.“

Dragomir stupi dakle u višje škole, da se valjano pripravi za sveučilište. Žalostnim srdcem razstao se je sa omiljelim mu učiteljem, koj ga uviek branio i štitio od surovih napadanjah njegovih suučenikah. Ove posljednje ostavi rado, jerbo se nadaše, da će mu novi suučenici biti bolji drugovi, koji će znati, da

Digitized by Google

je nepravo, dá i griešno rugati se bližnjemu tjelesnih manah radi.

Kao što prije, tako i sada bijahu svi učitelji s njegovim napredkom zadovoljni. U osamnaestoj godini svrši te pripravne nauke sjajnim uspjehom, te stupi na sveučilište, da se svomu budućemu zvanju naobrazi. Djed ga podupiraše u toliko, da je sve svoje vrieme naukom posvetiti mogao. Nu za dvie godine umre dobri starac, a pripomoći njegove nestade. Ali Dragomir nezdvoji ni sada, već neumornom marljivošću učaše se noćju, danju pako zasluživaše si toliko, koliko mu za uzdržanje trebalo, a od siromašne si majke nehtjede primiti ni krajcare. Četvrte godine vrati se već kao doktor lječničtva u svoj zavičaj.

Angjelija željaše, da se Dragomir nastani u K., jerbo je ondješnji liečnik već ostario, ali on joj odgovori: »Obrekao sam, da ću biti seoskim liečnikom, pa svojoj se rieči nesmijem iznevjeriti.«

Doskora si nadje u gorskom njekom predjelu krasno seoce, i tudier se nastani. Od djetinstva već želio je takovo mjestance u gorah, a sada mu se želja izpuni. Ovdje indi u zabitnu kutu započme on svoje djelovanje na korist tamošnjega pučanstva.

Iz početka neimahu seljaci u njega povjerenja, kao što je običajno po selih. „Što bi taj mladić liečio,“ govorahu medju sobom, „ta

Digitized by Google

on neima izkustva.“ Nu doskora bijahu drugoga mnienja. Pošto mu za rukom podje, te izlieči njekoliko opasnih bolestnikah, osvjedočiše se, da i mlad čovjek može valjan liečnik biti. Na brzo bi razglašen kao osobiti vještak, pa u cieloj okolici, gdje god tko oboli, obično bi se reklo: „Zovnite hromoga liečnika, on će sjegurno pomoći.“

Seljani se nemogahu priučiti pravomu njegovu imenu, već ga obično zvahu hromnim liečnikom, što ga je vaviek siećalo na lakoumnu mladost njegovu.

Buduć se glas o njegovoj vještini doskora i na daleko raznio, željahu mnogi bogati bolestnici iz raznih gradovah, da se preseli u koj grad, pa da jih lieči; ali on toga učiniti nehtjede; s toga jim nepreosta ino, nego da sami k njemu dodju.

I tako je bilo. U gostioni toga sela nebijaše dosta prostorijah za tolike bolestnike, s toga si najmiše sobice u seljačkih kućah uz velike novce. Tim se indi otvori seljakom novo vrelo dobitka, jer osim visokoga najma mogaše i za svoje mlieko, maslac i povrće dobiti liep novac. Za dvie, tri godine mogao si već opaziti rastuće blagostanje toga sela; kuće bijahu liepo obieljene, pače sagradjeno bi i njekoliko liepih novih kućah, koje inostrani bolestnici odmah za veliki novac najmiše. U istom

Digitized by Google

bi selu nastojanjem liečnikovim ustrojena i liekarna i dvie ine trgovine.

„Sve to imamo zahvaliti hromomu liečniku," veljahu seljaci kad su nedjeljom pušeć pred kućami sedjeli, „i sbilja tko je naše selo prije tri ili četiri godine vidio, danas ga neće poznati."

I okolnosti mladoga liečnika takodjer se na boljak okrenuše. Za tri godine pribavi si toliko imetka, da si mogaše kupiti liepo sagradjenu seosku kuću. A to bijaše odavna žudjeni časak. Sada mogaše majčicu svoju u vlastitu kuću uvesti, da joj ljubavlju svojom ponješto barem odvrati brigu i njezino požrtvovanje.

Angjelija podje radostno k svomu sinu na selo, a kad se on domala oženi sa kćerju njekoga vlastelina u susjedstvu, te nadje u njoj ljubeću i vjernu si suprugu, nemogaše ona dosta Bogu nahvaliti, što joj toliko srieće doživjeti dade.

I staroj Marti ogranu sunce veselja i radosti, jer vidjaše svoga ljubimca kao glasovita liečnika, a kad napokon i prvorodjenca njegova, kojega takodjer Dragomirom okrstiše, držaše u svojih rukuh, nebijaše njezinu veselju ni kraja ni konca.

Jedno bijaše samo, što joj trovaše veselje, naime ime: „hromi liečnik, kako je naime doktora Dobrinića obće sviet zvao. To joj se

Digitized by Google

činjaše kao ruglo, što no se nanosi njezinu ljubimcu, pa kao i njeka tužba proti njojzi samoj, s toga bi uviek psovala seljake, kad bi ju koji pitao, da li je hromi liečnik kod kuće. Pri svem tom što je psovala i dokazivala, da joj se gospodar zove doktor Dobrinić, ostane sve pri starom. Višegodišnji običaj nedade se lako izkorjeniti, i tako morade se Marta i tomu priučiti, premda joj je to srdce kidalo.

Tako prodje više godinah u miru. Obitelj liečnikova se umnoža; tri dječaka i dvie djevojčice bijahu na brizi otčevoj, a on se svom dušom posveti njihovu odgojenju. Angjelija, sada obožavana babica svoje unučadi, bijaše još kriepka, te jih zabavljaše pripoviedanjem liepih bajkah i pripovjestih. Samo jednu odnesoše pod mirne lipe na groblje, a to bijaše Marta, koju oplakivahu gorko dječica liečnikova. Mirno usnu u gospodinu, te sva vještina liečnikova nemogaše ju izbaviti, jer proti starosti neima lieka.

Jedva što se malo umiriše poslje toga gubitka, nastane novo pitanje, koje porodicu liečnikovu kao i cielu okolicu zanimaše. Dječaci bješe dorasli; najstariji, Dragomir, navrši već jedenaestu, a brat mu Stanko izčekivaše već željno desetogodišnji rodjeni dan, jerbo bijaše sjeguran, da će mu tad mnogo liepih stvarih babica pokloniti. Liečnik govoraše jur više putah o tom, da je nadošlo vrieme, gdje

Digitized by Google

bi dječaci imali u urednu školu stupiti, al svaki put izazove time suzice iz očijuh majke i babice.

Kad no opet jednom o tom razgovarahu, reče gospodja liečnikova: „Ah, dragi supruže, da stanujemo u gradu, nebismo trebali dječakah iz kuće nikuda pošiljati. Onda bi uviek mogli uz nas biti, pa nebi gorkoga razstanka bilo.“

„Tako jest, drago diete, al mene veže na ovo mjesto dužnost a i ljubav k ovomu predielu, a krom toga, morao bi u gradu istom iznova začimati, što sam ovdje jedva osnovao, naime brinit se za zaslužbu u svom zvanju.

Gospodja umukne, akoprem nemogaše uvidjeti, kakova bi ga dužnost vezati mogla na maleno ovo selo, a za zaslužbu nebijaše ona u brizi, pošto su ga toliko puta u razne gradove uz liepe uvjete zvali. Ali on joj takodjer reče, da ga nagnuće i ljubav k ovomu predielu veže, a to bijaše zadosta čednoj supruzi, da uguši svoje želje.

U to doba oboli njeki knez i to tako, da svi njegovi liečnici svaku nadu izgubiše. Nu knez, budući još mlad, nebi rada bio umrieti, a pošto je i on čuo pripoviedati o vještini bromoga liečnika, zapovjedi, da po njega pošalju. Na veliko čudo seljakah, stajaše već dru-

Digitized by Google

goga dana kneževa kočija pred čednom liečnikovom kućom, a hromi liečnik spremaše se žurno na put.

Kao osobiti vještak, uvidi odmah doktor Dobrinić, da liečnici nespoznaše pravo dotične bolesti; on odredi nove liekove i domala odlane knezu, a za kratko vrieme ozdravi sasvim.

Zahvalni knez htjede sada vještaka toga kod sebe zadržati, pa mu nudjaše službu tjelesnoga liečnika uz takovu plaću, da mu nebi triebalo ine zaslužbe.

Jedan časak samo bijaše Dobrinić neodlučan. On mišljaše na želju svoje supruge, kojoj se bijaše težko razstavljati svojom djecom; ujedno si predstavi, da bi ovako mnogo nezavisniji bio, te se i više znanosti posvetiti mogao. Ali nije dugo tako krzmao, već odmah odluči, da će u svojem stališu ostati. Ja si obrekoh, da budem seoskim liečnikom, reče u sebi; „tko bi moje bolestnike polazio, da ja odem? Bili nasliednik moj imao volje i sredstva, da jih badava lieči? Oni bi možda za uviek lišeni bili svoje podpore i savjetnika svoga.“ Ova misao održa pobjedu; on se zahvali knezu na njegovoj milosti, te primjeti, da će mu zato i nadalje biti na uslugu, tim laglje što nebijaše upravo jako odaljen, i tako se opet povrati bogato nagradjen u mirno svoje selo.

Digitized by Google

Ovdje se na brzo razglasi, da će hromi liečnik u gradu ostati, te kneževskim liečnikom biti, a to probudi obću žalost. Seljaci dodjoše k njegovoj supruzi, pa ju stadoše izpitkivati, da li je to zbilja istina, da će jih liečnik ostaviti. Oni ju moljahu suznima očima, da ga neka nagovara, da ostane, jer kad bi otišao, nitko se nebi zauzeo za siromašnu njihovu djecu. Ah, jadikovaše oni, tko će nas, kao što on badava liečiti, pa uz to nam još skupe liekove poklanjati? Tko će se za sirotinju brinuti, kao što on?“

Gospodja jim nemogaše ništa kazati, jer sama nije o tom obaviešćena bila, ali kad vidjaše obću tu žalost, zaželi sada i sama, da joj suprug neostavi mirnoga ovoga sela, gdje ga narod tako obljubi.

Kao što bijaše u cielom selu velika žalost, zavlada još veća radost, kad se razglasi, da se je liečnik povratio, da je odbio ponude knezove, te da će u selu ostati. Pa i u svojoj kući primljen bi Dobrinić obćenitim veseljem, a nitko mu nepredbaci ni riečce radi odluke njegove.

Gospodja Dobrinićka bijaše uvidjela, da joj suprug u tudjem gradu nikada nebi stekao toliko ljubavi i zahvalnosti, kao što ovdje, a ona bijaše uvjerena, jer joj to srdce svaki dan kazivaše, da je ljubav i zahvalnost dobrih lju-

Digitized by Google

dih najveća sreća, što ju možemo postići na ovom svietu.

Njekoliko danah poslje toga dolazka bijaše liečnikov god, koga odluči mirno u krugu svoje obitelji svetkovati. Prijašnjega dana već, pa u jutro svoga goda obidje sve svoje bolestnike, te se nadaše, da će mirno moći sprovesti poslje podne. Bijaše već kolovoz na izmaku, pa buduć je večerom ponješto ladno bilo, otidjoše svi iz vrta opet u sobu, samo se djeca igrahu jošte pred vratima. Najedanput ostave svoje igračke, jer jih nješto drugo osobito zanimaše. Daleko na cesti opaziše njeku svjetlost, koja se sve većma povećavaše, pa se brzo približavala selu.

Djeca gledahu začudjena čudnovati taj prizor, a onda odbježe u kuću, pa zaviknu: „Otče, majkice, dodjite brzo van, čitava šuma gorućega cvieća približuje se našemu selu.

Liečnik stane k prozoru. „Gledaj, gledaj," reče on, „ondje dolazi gomila ljudih sa raznobojnimi svietiljkami; valjda se svetkuje danas kakova svetkovina u selu o kojoj mi još ništa neznamo, možda se gdje piruje."

Supruga liečnikova s babicom stupe takodjer k prozoru, a djeca odbježe opet napolje, da taj prizor s bliza vide. Polagano se približavahu svjetiljke, koje sastojahu od raznobojnoga papira u obliku tulipanah, a u sriedini

Digitized by Google

bijahu svieće, što u mraku osobito liepo izgledaše.

„Pravo su djeca imala, držeć to gorućom šumom od cvieća," reče smješeć se liečnik, ta to vrlo liepo, pače veličanstveno izgleda. Ali šta će to reći," nastavi on začudjeno, „ta oni se stavljaju pred našom kućom; zar da je nam to namienjeno?"

Jedva što liečnik ove rieči izgovori, zaori vani krasna pjesma.

Pošto pjevači njekoliko pjesamah izpjevaše, te liečnik osvjedočen, da je pjevanje njemu namienjeno, htjede upravo van izaći, da jim se zahvali; ali na to stupiše u sobu 4—6 seljakah. To bijahu stariešine iz obližnjih selah, a najstariji progovori: „Gospodine doktore, mi dodjosmo, da vam čestitamo k vašemu godu. Ujedno pako, da vam se zahvalimo na velikoj žrtvi, što ju nam prikazaste. Kad se je pročulo, kakove vam ponude učini knez, popadne nas tuga, jer mišljasmo, da ćete nas ostaviti. Da otidjoste, ostali bi siromašni naši bolestnici bez branitelja i izbavitelja. Ovo selo, što no se kroz vas podigne, u kojem kroz vas blagostanje procvate, opustilo bi opet, a kuće naše, koje nam sada liepe novce nose, ostale bi prazne. To si sve u onaj čas predočismo, pa nam tuga kidaše srdce. Nu najedanput pukne glas, da vi sve ponude odbiste, što u prvi

Digitized by Google

mah jedva povjerovati mogasmo. Mi se sastasmo i dogovorismo medju sobom, da ta gólema žrtva zaslužuje njeku nagradu, a zato nije puka zahvalnost dovoljna. S toga zaključismo, da vam svako selo po mogućnosti njeku godišnju plaću opredieli, za koju da u buduće siromake naše liečite. Evo nas indi, da vam ponudimo svoj dar, koj će vam se tako točno izplaćivati, kano ini zemaljski nameti.

Liečnik pruži ruku čestitim seljanom, te reče ganutim glasom: „Prijatelji moji, ja primam vaš dar, moje djece radi, koja će ako Bog da, takodjer medju vami živjeti. Moj Dragomir bit će mi nasliednikom u mojem zvanju, a Stanko neka bude duhovnim pastirom. Oba dječaka moram višega obrazovanja radi poslati u škole, a to bijaše jedini razlog, da sam promišljao o kneževoj ponudi. Ja vam žrtve neprinesoh, već bi žrtvom bilo, da vas ostavim. Nu podjimo van, da se upoznam sa pjevači, koji me tako razveseliše.“

„O, gospodine doktore, ta vi jih sve poznate; to je naša mladež, koju naš vriedni učitelj za tu svečanost tako pripravi.“

„Pa ju je i valjano pripravio, jer upravo izvrstno odpjevaše svoje pjesme,“ reče liečnik, stojeć već pred uličnima vratima.

Liečnikova supruga donese medjutim voća i kolačah, te razdieli sve medju mladež. Kad no

Digitized by Google

je liečnik stupio medju nje, pozdraviše ga gromkim živio, a on jim se srdačno zahvali. Zatim izpjevaše jošte njekoliko veselih pjesmicah, pa se onda razidjoše svaki svojoj kući.

Liečnik ostade sa svojima pred vratima stojeć, dokle god se svjetlost zadnje svietiljke u daljini neizgubi; a onda istom povratiše se u sobu, gdje jih već odavna večera čekala.

Po dovršenoj večeri reče liečnik ganutim glasom: „Vidite, djeco, kako je Bog milostiv! Kad sam njekoč nesretno pao, pa si tako osakatio nogu, da za vas život ostadoh kljastim, kako bijah tada nesretan! Koliko sam gorkih suzah tajno prolio, kad mi se rugaše surovi moji suučenici, koliko putah sam jadikovao, što neimam zdravih udah, pa evo, sve to vodjaše me k sreći mojoj. Bog me kazni radi neposluha i lakoumnosti, pa mi opet i time veselje pripravi.

„Ali otče, što je s onimi nevaljalimi dječaci, što no te zavedoše, da si prekršio zabranu babičinu?“ upita mali Dragomir.

„Oba postadoše valjani i dobri ljudi. Nesreća, što ju prouzrokovaše, gane jim srdca, pa od divljih, surovih dječakah, koje otac toliko putah kazniti morade, postadoše vriedni občinari. Obojici ležaše težko na srdcu moja nesreća, zato često pitahu za moje stanje, te se

Digitized by Google

istom onda umiriše, kad sam im pisao, da sam sretan i zadovoljan.

A sada, dragi moji, hajdete na počinak, jer je već kasno, te nikada nezaboravite na današnji dan, pa ako vas kada kakova nevolja snadje, mislite uviek, kako se kod mene jad i nesreća pretvori u zadovoljstvo i sreću, pa uzdajte se u onoga, koj svoje vjerne često i kroz nesreću vodi k sjegurnoj sreći.“

Digitized by Google

Liljan i ružica.

Pričica. Pr. F. V.

Sunce žarko stade zapadati, a pozlaćeni oblaci na modrom večernjem nebu razsvjetljivahu urešene liehe (složčiće) na njekom cvjetnjaku, dočim ugodni vjetrić ljuljaše sa zelenim lišćem i nabreknjenimi pupoljci. Tik ružičnoga grma stajaše mali tankovitki liljan, koji no se ove godine istom prvi put zapupi, te mu još pupoljak zelena čaška skromno čuvaše.

Njeko malo djevojče, kćerka vrtlarova, ljubljaše taj liljan i ružicu neizmierno; ona jih njegovaše vlastitom ručicom, te bdijaše, da jih nebi gusjenice opruljile, nagla ploha ili bura polomila, ili da joj nebi od prevelike žege uvehnuli.

Blago sunašce izgubilo se odavna jur za gorami na zapadu, a na iztoku pomoli izza guste šumice mjesec bliedo svoje lice, pa raz-

Digitized by Google

svjeti čarobnim svjetlom tamnu zemlju. Ciela priroda miruje i počiva, samo svjetle kriesnice prše po cvieću i grmlju kano sitne zlatne zviezdice, a mnogi cvietak probudiv se od toga, uzljula se na vitkoj stabljiki.

Probudio se i liljan — pupoljak, čaška se otvorila, a iz biela cvjetića diže se kao iz plitice ugodni miris poput Abelove žrtve prama nebu. Ali gle! iz nježnoga cvjetića pomoli se domala dražestna majušna vila, pa ljuljajuć se na sniego-bielom vjenčiću prigne se k nizkomu ružičnomu grmiću i dotakne prstom driemajući još pupoljak.

Ovaj se prene iz sladkoga sanka, raztvori čašku, i gle! usried mirisava vjenčića pomoli glavicu druga dražestna vila.

„Da si mi zdravo, da si mi zdravo moja ljubezna sestrice!“ pozdravljahu se vile; „je li se i za tebe mala Marica tako nježno brinula, dok si još u pupoljku spavala? O, takovo diete, koje za nas toliko ljubavi i veselja ćuti, mora doista, da je i sa svojom braćom i drugimi ljudmi isto tako ljubezno i dobro; a to je ono najplemenitije, što čovjeka resi i pravim čovjekom čini. Hajde, da idemo brzo k njojzi, da joj se zahvalimo na tolikoj ljubavi i brižljivosti.“

„Majko,“ reče mala Marica, kada se djeca u jutro oko stola na zajutrak sabraše, „meni

Digitized by Google

se je noćas nješto izvanredno liepa sanjalo. Istom, što sam bila zaspala, čujem, kako njetko polagano na vrata u sobu stupi. Pogledav po sobi, opazim uz svoju postelj dva ljubezna angjelka, jedan u dugom bielom a drugi u crvenom odielu, oba sa zelenimi krili na ledjih. Svaki me poljubi u čelo, pa mi onda zahvaljivahu, što sam im njihovo cvieće dolje na vrtu onako brižljivo gojila, koje se eno baš sada razvilo i razcvalo."

„Ja se začudih i htjedoh ih zapitati tko su, ali mi oni položivši blagoslivajuće svoje ručice na moju glavu ljubezno i veselo prišapnuše, da su vile liljana i ružice, te da su do sada u njih prebivale."

„Ja se razveselih i uzkliknuh, da mi je baš drago, što su mi se tako liepe i prijazne ukazale. One mi pako na to odgovoriše, neka i nadalje tako krotka i umiljata ostanem, pa ću vazda biti onako liepa kao i one. Na to jih nesta, a ja se probudih."

Majka, braća i sestre obradovaše se liepoj toj sanji Maričinoj, pa se požure brže bolje na vrt i nadjoše sbilja liljan i ružicu liepo razcvetenu.

* * *

Marica ostade po želji cvietnih vilah uviek dobra, krotka i umiljata. Nesamo da je svoje

Digitized by Google

cvieće uviek ljubila i njegovala ga, nego ona ljubljaše i sve ljude, a osobito bijaše zauzeta za nesretnike i nevoljnike, te bi tješila i pomagala, gdje je samo mogla. Pa kad je već ostarjela bila, svi su ju ljudi još onako voljeli, kao što onda, dok je još djetetom bila, pa ju zvahu svuda dobrim svojim angjelom.

Digitized by Google

Što je mladost?

Od Ferde P. H.

Što je mladost? Sladki sanak,
U kom mladac sniva raj;
Al će skoro svanut danak
I naviestit njemu kraj.

Što je mladost? U proljeću
Pregizdavi leptir mlad,
Koj se njiše po cvijeću,
Dok mu krila skrši grad.

Što je mladost? Pupolj cvieta,
Koj razvija miris drag,
Sried varavog ovog svieta,
Dok mu godi vjetrić blag.

Što je mladost? List zeleni,
Koj je ures drva svog,
Dok prekine mraz ledeni,
Nit života njegovog.

Što je mladost? Ljubka zora,
Koja no će brzo proć,
U dubine sinjeg mora,
Nikad više natrag doć.

Digitized by Google

Proć će — velim — zlatno doba,
Kano kratàk jedan čas,
Put vječnoga svoga groba,
I ostavit na viek nas.

Zato beri mladče mili
Sred tvog cvieta sladki med,
Da ti jednoč neprocvili
U prsijuh gorki jed.

Jer će svanut starost blaga,
I ogrnut bieli plašt
Oko tebe mladca draga, —
S njom ćeš svršit život tašt!

Digitized by Google

Jedinac.

Od M. Kk.

Neki imučan trgovac, otac mnogobrojnije obitelji, običavao je svednevice svoje jutarnje i večernje molitve u nazočnosti svoje djece glasno ovršavati. Naročito je pako uvieke svoju pobožnost ovako dokončao: „Bože, hvalim ti za sva dobra, kojimi me obdari tvoja dobrota; al kamo ti više hvalim za nesgode, koje ti posla povrh mene.“

Dugo slušala su djeca tu otčevu molitvu zahvalnicu sasvim nehajno, dok jednom stariji sin ovako nezapita otca: „Mili otče! zašto ti blagodariš Bogu i za nesreće, koje te postignu? ja mislim, da one u vrstu dobročinstvah nipošto nespadaju.“

„Varaš se, drago diete,“ odgovori otac, „nesreće neocienivo su dobro, kad se njimi koristiti umiješ. Tebi je evo sad već dvanaest godinah, razum je tvoj na toliko jurve razvit, da možeš pojmiti i zbiljnije stvari, slušaj indi

Digitized by Google

povjest moga života, pak ćeš uvidit, da je temeljito blagodarenje moje.“

„Roditelji moji bijahu jako bogati, a ja njihov jedinac. Neima na svietu njegovanja, neima draganja, kojim nebih bio već od koljevke svoje u najobilnijoj mjeri obsipavan; što si je samo srce moje zaželilo, mahom sam dobio; gotovo slobodan, radio sam, što mi se svidjelo; a kad mi štogod zaniekahu, ili kad me tjerahu, da učim knjigu, jednom samo rieči, ili bolje rekav, grožnjom: obolit ću, lišio sam se svake sile i natjere.“

„Ovako se meni godilo sve do moje jedanaeste godine; bijah, mogu iskreno reći, baš nesnovljiv mladić, jer benav, dosadan, tvrdoglav, neuk, — a sve to ipak uz dobro srce i podosta znatne sposobnosti. Neznam, što bi iz mene danas bilo, da me nije Bog po neizrecivom svom milosrdju zlim udesom ošinuo. Zlom kobi propade, reć bi, u tinji čas vaskoliki imetak mojih roditeljah. Ovi prisiljeni za raznimi ogledat se poslovi, turiše me njekomu odaljenomu stricu na vrat. Bijaše to čovjek ne doduše najbogatiji, al zato veoma pošten i bistrouman, pak točan i strog.“

„Kakovih li tuj promjenah nedoživih!“

„Budući me sve sirotčetom smatralo, a i sve znalo, da sam pod tim krovom jedino iz milosti, a ja k tomu još neuslužan i nesnosljiv, nebijah tuj u tudjinstvu najobljubljeniji;

Digitized by Google

zato me i jedan turi simo, a drugi tamo; jedan nagrdi me ovako, drugi napsuje me se onako; a ja što ću, nego li plači pak plači od jutra sve do večera. I tako je već daleko došlo, da sam se najnesretnijim stvorom vasionog svieta smatrao."

„Tako izteče jedna godina u neprestanih suzah i težkih patnjah, kadno je već trapnja, podvrženost, uboštvo i nemoć znatno skršila moju tvrdokornost; bijah već sada bolji, poslušniji, al svejedno još neposizah niti za djelom niti za naukom."

„Stric je već snivao, kako bi me mogao iz svoga doma odstraniti, kad me uze jednom njegova supruga ovako nagovarati: „Moj Petre, opomeni se jedared i pomiluj sama sebe! Što misliš, da bude iz tebe, ostaneš li svedj ista bena i ništarija? Dok si još bio bogat, bijaše taj nemar, ta lienost, premda prikorna, ipak kako tako snosljiva; al sada izgubio si sve, ostale ti samo ruke i glava; prezireš li za mlada djelo i nauku, nećeš pod stare dane imati niti korice kruha, kojom da si založiš; ljudi će te prezirati a Bog ostaviti, i ti budeš morao umrieti gdjegod od nevolje."

„Ove rieči dobre strine tako mi se utisnu u pamet, tečajem jednoga ljeta podosta uvježbanu, da sam se od toga časa sav savcat promjenio."

Digitized by Google

„Moj stric bijaše trgovcem. Stadoh mu u dućanu marljivo dvoriti, pripomagati i u svem neobično revnovati. Naučih se čisto i čitatljivo pisati, brzo i sjegurno računati, tako, da sam mu u kratko vrieme na veliku uslugu biti mogao. Najprije dječak, a zatim djetić, postadoh napokon za deset godinah i njegovim ortakom (drugom), doklam me konačno neoženi za svoju kćerku.“

„Nije zatim dugo postojalo vrieme i on ode Bogu na istinu, kamo ga za kratko vrieme njegova vjerna supruga, moja premila strina, nasliedi. Najprieći bijaše mi sada posao, pozvati si otca k sebi, jer mi majka već odprije zamjeni taj sviet boljim, vječnim.

Zadnje dane svoga života iztraja moj otac u mene, a moja jedina briga bijaše osladiti mu jih djetinjim njegovanjem. Sada sam imućan, umijem se uživati svoga blaga, a znam ga i dieliti; jer sam i sam bio u nuždi. Umijem takodjer svoju djecu odgojivati i tako trajem dane u koristnoj radnji; a sve to imadem zahvaliti — nesreći! Kako indi, da neimam svednevice razloga i za nju blagodariti Bogu?“

Digitized by Google

Tri prijatelja.

Pr. Iv. Vidović,

Imadjaše njeki čovjek tri prijatelja. Što je većma dvojicu od njijuh ljubio, nije si za trećega nimalo glave tro.

Slučilo se, da bude on, premda nevin, obiedjen, i morade pred stroga sudca na sud. Prije nego što će na sud, reče svojim prijateljem: „Koj će me izmedju vas pred sud pratiti? Ja sam obtužen nevin, koj će me tješiti, i sa mnom pred stroga i neumoljiva sudca, da me brani?“

Prijatelj mu najveći, što no mu svakom sgodom najviše ulagivaše, i koga on najvećma ljubljaše, pogleda ga ozbiljski i požali, što nemože s njim zbog tobož silnih posalah.

Drugi, na koga se je obratio, poprati ga do sudišta te ga ostavi ondje i vrati se kući.

Treći, nebuduć ulizica, nebijaše u njega onako cienjen, al videći da je on u tjeskobi, krene s njim do sudca, brani ga ondje tolikom

Digitized by Google

uztrpnosti i vještinom, da se je sudac o nevinosti njegovoj podpuno uvjerio, i nedužnim ga proglasio. Sada istom upozna taj čovjek najvjernijega svoga prijatelja.

Neima li svaki čovjek, dok živi, tri ovakova prijatelja. Ali što biva, kad mu se je prestaviti s ovoga svieta na sud vječnoga i strogoga sudca, Boga? Imetak i novac, najdraži mu prijatelj, ostavlja ga odmah.

Gdjekoj rodjak ili znanac poprate ga do ladnoga groba, ondje ga ostave, odu kući i zaborave u skoro na njega.

Treći prijatelj, za koga je slabo hajao živ, izprati ga do vječnoga sudišta. To su njegova dobra djela; ona stupaju š njim pred stroga sudca, brane ga i njimi se dovine milosti božje.

Ej čovječe, pravedniče!
Ako misliš božji biti,
Čini dobro za života.
. . . . . .
Kad čovjeka samrt nadje:
Ništ' sa sobom neponese
Već skrštene biele ruke
I pravedna djela svoja.

Vuk. Nar. pj.

Digitized by Google

Učiteljevo sirotče.

bitelj njekoga siromašnoga učitelja sjedjaše oko stola. Večera već na stolu, ali niti djeca niti mati neimadoše volje da jedu, buduć su se sveudilj na vrata ogledavali, kao da koga očekivaju.

„Ta gdje je opet zaostao taj čovjek,“ govoraše majka neuztrpljivo stolcem amo tamo mičuć, „već se mrak hvata, djeca su mi pospana a njega nije. Morat ću mu ostaviti večere.“ —

Učitelj je za rana otišao na pogreb svoga prijatelja, susjeda i sudruga u bližnju župu, pa se još nije bio povratio; nu, čim bi majka već čorbu podielila bila, otvore se vrata i otac stupi u sobu.

„Dobar večer otče!“ uzkliknu dječica, te baciv žlice na stranu oblete oko otca. Svako htjede prvo, da ga u ruku poljubi i pozdravi,

Digitized by Google

pa i ono najmladje, koje majka u naručaju svom držaše, pružaše svoje malene ručice prama njemu.

Dobri otac izgledaše sasvim bliedo.

„Ti si čovječe jako ozebao," reče brižljiva majka. „Gdje si tako dugo bio?"

„Ah ženo," uzdahne otac, „žalostan ti to bijaše današnji dan; mi smo ti danas otca i odhranitelja do hladnoga groba sproveli i zakopali, koji ti petero neobskrbljene dječice izza sebe ostavi. Supruga mu je, kako sama znaš, još prije pol godine umrla — novacah ništa neostade izza njega — ta znadeš, da je bio na najslabijoj župi namješten, gdje je mogo jedva i to kukavno izlaziti, a kamo li štogod prištediti. Siromašna dječica neimaju ti sada nikoga, al baš nikoga na ovom svietu, koji bi se zanj išto pobrinuo. Četvero sam ih njekako s božjom pomoći u brzu ruku kod čestitih ljudih namjestio; zato ti evo i dolazim kasno; ja sam svuda oko mogućnijih ljudih s djecom obilazio i za volju božju molio, da jim se smiluju i za njih se zauzmu. „Tko jedno od siromašne dječice prime u moje ime, primio je mene," ove spasiteljeve rieči otvorile su mi kuće i srdašca pravovjernih. Ali mi je polag svega toga još jedno ostalo, — djevojčica, baš evo kao naša Ančica. Marica joj je ime, baš krasno djetešce!"

Digitized by Google

„Otče, otče!“ uzklikne naglo Ančica, „mi ćemo Maricu kod nas zadržati — mi otče!“ a petgodišnji Luka bijaše takodjer zato.

„Dobro, ali vi morate misliti, da sam i ja na slaboj župi, da i ja slabe dohodke imam, a vas je već četvero — pa morate i to znati, da bi morao vam od vašega krušca odtrgavati, kad bi vas još jedno —“

Djeca nedopustiše da otac izgovori. „To neima ništa,“ rekoše djeca, „samo ti dovedi to siromašno diete k nam.“

„Tamo vam vani stoji,“ reče otac.

Veselo iztrči Ančica van, a ostala k vratam, pa se kroz pukotine nagledaše, dok Ančica to stidljivo, tudje i otimajuće se diete neuvede.

Sada nasta obće veselje, svako htjede prvo, da još jedan stolac k stolu prinese, svako nastojaše to strano sirotče gostoljubivomu učiteljevomu stolu privesti. Sada na otca. „Otče, otče,“ začeše veselo djeca, „kako si ti naš dobri otac, uviek gledaš, da nam veselja pribaviš!“ Otac se nemogaše dosta od djece braniti, Ančica mu se baci u naručje, plakaše od veselja, i gladjaše ga po licu; druga pako manja dječica pograbe mu koje ruke a koje opet haljinu, — veselju neima ni kraja ni konca; — samo strano djetešce primi se za obraz te u plač! — Sada djeca obkole siroticu, te ju stadoše tješiti. „Ti ćeš kod nas ostati Marice,“

Digitized by Google

rekoše joj, »ti si od sada naša sestrica, a naši roditelji biti će ti otac i majka kao i nam, pa da znaš kako su oni dobri!«

»Ali, djeco, čorba će ohladiti,« opomene jih mati, a oni se posjedoše oko stola. Ančica sklopi svoje malene ručice, pa moli prostu djetinju molitvicu prije jela: »Dodji, dragi Isuse, budi naš gost, i blagoslovi Bože, što si nam darovao!«

Mučeć pogleda sad otac i mati jedno na drugo; njim se činjaše, da onaj medju njima kao gost sjedi, koji je rekao: »Tko jedno od siromašne dječice primi u moje ime, primio je mene!«

Ančica mišljaše to isto „Otče!« reče ona veselo, »zar nije Marica naš gost, koga nam je naš dragi Spasitelj poslao?«

I tako ti sjedjaše sada mjesto šestero oko stola siromaške učiteljeve obitelji, sedmero. — Ali pokraj svega toga nije se ni jedno diete namrgodilo, kada bi majka obični hlebčić kruha na sedam mjesto šest komadićah razrezala; svi imadoše rado iliti ljubljahu sirotu, „sestru Maricu«, kao rodjenu si sestricu, pa se baš i natjecahu, koje bi za Maricu štogod više učinilo i pobrinulo se.

Ali, što mislite, što su drugi ljudi u selu na to kazali, kada su začuli, kako se je učiteljeva obitelj pomnožala. „Drugi ljudi?« — pitat će možebiti štioc, »što je njih za to briga?«

Digitized by Google

O, drugi si ljudi, žalibože, više glavu taru i brinu što mi radimo, baš ako na njih tudja briga ni najmanje nespada. Tako ti je na svietu. Oni ti radje metu pred tudjim nego li pred svojim pragom! — Tako je bilo i bit će, dok bude svieta i vieka!

Običaj je u našega naroda taj, kada kod koje kuće česa uzmanjka, da si kod bližnjega susjeda posudi, pa mu prvom prigodom opet pošteno povrati. Tako, kad bi majka Ančicu u selo po mlieko ili meso poslala, znali bi joj ljudi ovdje reći: „Zar neimate sami dosta djece doma, nego ste morali još i njekakovo tudje za svoje uzeti? — a ondje opet drugi: „Liepa nam gospodarstva kod tvoga otca, baš mu je bilo od nužde po velikaški za tudju se djecu zauzimati; ta imade dosta i mogućnijih ljudih, koji se mogu za sirote brinuti.“ Ali kada Ančica u svojoj plemenitoj skrbi uzhićena njekolikim odvrati: „No, pa dobro, uzmite vi tu sirotu na svoju skrb, jer ste, hvala Bogu mnogo imućniji od nas; pa ću ja to svomu otcu kazati.“ — Na to joj njekoji stegnuv ramena: „Tako bi mogao od svakuda tko doći; ja bi rad vidjeti tko će sasvim tudje diete u svoju kuću uzeti; mi imamo dosta u selu sirotah, za koje nam se valja brinuti.“ — Jest, ali i za ove se malo brinite, htjede Ančica bubnuti, ali srećom zamuča, pa ju otac, dočim mu stade okrutne presude susjedah pripovie-

Digitized by Google

dati, pohvali, što je zašutila taj pravedni prikor: „To na nas nespada ljudem prigovarati! Pustite jih, evo, oni si sami uzkraćuju toliko veselje. Pomislite samo od kolike nam je Marica radosti i veselja, — pa jih pogledajte kako se srde i kako nas preziraju, što smo milosrdni!“

Ali, ako pomislimo, kako je još uviek učiteljski stališ u pogledu svoje obitelji neobskrbljen, to moramo pravo reći, da si je ovaj učitelj brigu natovario, bez koje bi lasno mogo biti. Jednom sjedjaše sasvim zamišljen u kolibici svoga vrta, uz njega sjedi Anica, pa šiva za stranjske. Knjiga s računi leži pred njim na daščari; on s računava polugodišnji prihod i trošak, ali mu se nikako neslažu računi! Sad bi valjalo nove opravice i obuću za djecu, dakako i za sirotu Maricu nabaviti, jerbo se zima približava. Jesenski vjetrić propuhava, uvehlo žuto lišće pada predanj; on bi računao, ali nevidi ništa drugo na papiru do dugovah, u koje je morao pasti, dok mu je supruga u postelji bolujuć ležala.

Šav uznemiren ustane, pa hodaše po vrtu, a da se malo umiri i jad svoj zaboravi uzme u ruke novine. Prevraćajuć simo tamo zaustave mu se oči najedanput na jednom mjestu. On čitaše pozorno jedan put i drugi put, a onda opet sjedne, pa stane na novo razmišljati. Što je to bilo u novinah, da ga na novo tako uz-

Digitized by Google

nemiri? Bijaše to oglas, da je izpražnjeno mjesto u sirotištu bližnjega grada, pa da vlastelin u njegovu selu imade glas kod podieljivanja toga mjesta.

Sada bi sgoda bila, mišljaše si učitelj, da pribavim uplivom vlastelinovim Marici mjesto u sirotištu, da si barem za malo breme, koje me tišti, olakotim; ali opet mu se činjaše težko pustiti Maricu, umiljato to djevojče, od sebe u tudje ruke, neznajuć, da li će se ondje brinuti za duševno i tjelesno blagostanje sirotice, da li se neće ondje medju drugom djecom pokvariti.

Tako razmišljaše on dugo, nu napokon nužda ga sklone, da odluči umoliti vlastelina za preporuku.

Drugi dan nekazav jošte nikomu o svojoj osnovi otidje k vlastelinu, predoči mu žalostno stanje sirotice, i umoli ga za njegovu pripomoć. Ovaj mu obreče, da će sve učiniti, što će biti u stanju, i tim se vrati učitelj kući.

Najmučnije mu sada bijaše, da priobći tu viest suprugi si i djeci. Anica bijaše upravo u sobi, kadno stade učitelj žalostnim licem pripoviedati o svojoj odluci. Čim Anica začuje, da se tu radi o Marici, dobježi k otcu, te zagrliv ga uzklikne: „Otče, mi nepustimo Marice od nas. Otče, dobri otče!“

„Pusti me, Anice,“ reče žalostnim srdcem otac, „nemoj na me navaljivat. Možeš li ti

Digitized by Google

znati, kako dugo mogu ja vam još živjeti? Ja nesmijem ovako liepu i sgodnu priliku zanemariti, da sirotče neobskrbim. Ti moraš još i to znati Anice, da vam ja po svojoj smrti ništa, ali baš ništa neostavljam, do poštena svoga glasa i otčinskoga blagoslova, — i da će vaša siromaška majka Bogu hvaliti, ako vas, — vas moja dječice u kakovo sirotište spraviti bude mogla.“

Anica htjede, da odgovori, ali ju otac ušutka razlažuć joj, da mu je i onako na srdcu težko i da nezna sam što bi počeo; nu da će još s materom o toj stvari zrelije razmišljati.

„Ne,“ mišljaše Anica u sebi, „mi ju nepustimo od sebe,“ pa odtrči skokom, da potraži Maricu.

Sirota Marica bijaše medjutim u susjedovom voćnjaku, pa pomagaše udvorno pobirati voće. Susjed sam stajaše i drmaše voćkami a zrele, žute i crvene jabuke padaše dole. Vesela pako njegova djeca pomagahu mu jabuke pobirati, a sretni otac radovaše se bolje nad veselom si dječicom, nego li na obilnom berbom jabukah. Samo jedno stajaše na pol osamljeno i žalostno od traga; — Marica, sirotica, koja udvorno svoju pregačicu razširenu držaše, da se jabuke nepolupaju!

„Ah,“ uzdisaše Marica na tiho, „da ja imam svoje mile roditelje, kako bi se i ja veselila!“ — Tu joj padnu na pamet mili nje-

Digitized by Google

zini roditelji, udaljena joj braća i sestrice, i sva ona veselja i radosti, kojih se je u kući svojih milih pokojnih roditeljah nauživala; — pa joj tužnoj udare suze na oči. Na to dotrči Anica naglo izza nje, pa joj prišapnu u uho: „Marice, ti ćeš morat u sirotište, ali mi te nećemo pustiti.“

Neutješivo spusti Marica ruke dole; ta njoj je išlo u kući siromašnoga učitelja tako dobro!

Obe djevojčice stajahu plačuć pokraj živice pa se dogovaraše; dobri pako susjed dodje, pa izaspe još jednu košaricu jabukah sirotici u pregačicu, koja jih uztezajuć se ipak primi. Ja ću, jelte, te jabuke slobodno svojoj majci, ona mišljaše gospoji učiteljici, dati. O, ona je tako dobra prama meni tužnoj sirotici!

Sad stade Anica obodrivati ubogu. „Hodi“ reče ona, „pokušajmo još jedanput; ja mislim uviek, da te naša majka od nas nikamo neće pustiti.“

Ali, polag svega toga imadoše djeca malo nade za se. Žalostnim srdcem unidjoše u školsku sgradu, i skoro bi bila Anica duhom klonula, kad je opazila, da joj majka tamo zaplakana sjedi, a otac s tuženim licem uza nju stoji. Nu, ona pokuša.

„Majko draga, zar ne, mi ćemo sirotu Maricu kod nas ostaviti, ta ona neima niti otca

Digitized by Google

niti majke," tako moljakaše zaplakano, a peterogodišnji Luka s njom.

Otac pako klimaše stuženo glavom. „Djeco, djeco, zar vi mislite, da ja nebi rado, da Marica kod nas ostane? Ali ja nesmijem. Ta ja moram za njezinu sreću i buduće blagostanje brigu nositi, pa i njoj će biti mnogo bolje tamo u sirotištu, nego li kod mene. Nemojte mi kamen na srdce navaljivati! Majka će sutra našu dobru Maricu u sirotište odvesti, a ti ju možeš Anice izpratiti!"

Svi zamuknuše. Nijedno se neusudi otcu protusloviti; jerbo su sva opazila, kako mu je na srdcu težko bilo. Sve bijaše u plaču; uzalud ti je majka večeru na stol doniela, — Anica zače svoju molitvu pred jelom kroz plač govoriti — ah, dakle se već moraš mili naš goste od nas udaljiti! Nijedno se ni neokusi večere, a otac stade djecu tješiti dokazivajuć joj, kako su dobri ljudi i u koju svrhu sirotište uveli i podigli, i kako je tamo sve liepo i dobro, ali sve badava. Djeci se činjaše, kao da otac svojim riečim pravo nevjeruje!

Drugi dan nasta još žalostniji prizor, kada se Marica poslje podne izpričati zače. „Dajte, dajte brže, da otidjete," reče razcviljeni učitelj, „drugačije neću moći školu držati. Danas bi imao baš o milosrdju govoriti, a ja evo sam nemilosrdno tjeram ovo ubogo diete iz svoje kuće. O Bože! zašto sam tako si-

Digitized by Google

romašan; ta ja bi tako rado gladne nahranio, žedne napojio, gole zaodjeo — ali neimam ništa. O, tko bi samo bio bogat, bogat, — bogat! Hodte, djeco brže, hodte — tko zna, ako nećete i vi moja vlastita djeca skoro na vratih sirotišta pokucati. Hodte, pa me sama siromaka ostavite!“

One odoše. Anica nosaše Maričine stvari. Marica je još iza jutra bila u gradu kod gospodina vlastelina, pa je tamo njekoliko novčićah za put i nješto stare odjeće na prikaz dobila. Ovo je Anica, prem ako se je ustručavala, ipak za otčevu volju za Maricom nosila. — I tako odoše, a siromah učitelj pratijaše jih svojima očima, dok god mu iz vida neizmakoše.

Kada se već gradu približavahu, opaziše, gdje djeca dvoje po dvoje u redu, djevojčice naprvo a dječaci za njima, iz grada idu. To su bila djeca iz sirotišta, koja eno na svježi zrak teže, da se u prostoj božjoj naravi razigraju i okriepe. Jedan nadziratelj i jedna nadziratelјica idjahu za redom. Učiteljeva supruga stade sa svojimi djevojčicami, pa gledaše, kako djeca pokraj njih prolaziše.

„O majko,“ zavapi Anica, „kako će težko biti Marici tako ukočeno u redu iti, kad je živahna i vesela.“

„To ti, moja seko, sve red toga zavoda zahtieva,“ odgovori mati, „vani će ti na ledini

Digitized by Google

već oni djipati, vikati, smijati i igrati se do volje. — Nemoj mi samo Marice naše tako plašiti i buniti. Ta znaš kako veli poslovica: „Tko se odviše plaši, riedko kad dospije ka kaši!“

Sve tri otidu za tim u bližnju gostionu. Učiteljeva supruga hotijaše, da s Maricom još jedanput zajedno užinaju, kao što jim bijaše učitelj nješto novacah naročito za užinu na put dao.

Krčmarica sjede pokraj njih, pa jih stade svašta izpitkivati, a učiteljeva joj supruga sve po tanko izpoviedi u kojem su poslu amo došle. Naobjedvav se, odpute se u sirotište.

Došav tamo, pozvoni majka na vratih. Vrata se otvore i oni stupiše unutra. Marica zaplače glasno. „O Bože, majko,“ reče ona, „ovdje mi se tako čudnovato čini, da me sve groza hvata. Ah, najradje bi kod pokojnih mojih roditeljah bila u nebu, kad nemogu biti uz vas, koja ste mi kao rodjena majka.“

Njeka stara namrgodjena, valjda nadziratelјica, se ukaza. Učiteljeva supruga stane taki kazivati po kakovom je poslu ovamo došla, dočim jim se stara, kako najviše moguće prijateljskom ukaza. „Neboj se drago moje janješce, mi ćemo tebi već gledat da otaremo suzice, pa nećeš ti više plakati, ovdje će tebi biti kao doma.“

Digitized by Google

Sada uvede stara nadzirateljica naše goste u zavod. „Evo ću vam najprije pokazati, gdje naša dječica spavaju. Vidiš ti, dragi moj angjele, kako ti je ime? — dakle draga Marice, ovdje ćeš ti spavati. Ova je postelj baš sada prazna, sasvim, evo kako vidite, čista, na to ja osobito gledam. Perine, doduše nije na postelji, jer morate znati, da su za djecu, ovako malu, perine jako nezdrave. Ovdje vidite, draga gospojo, ležala je prije osam danah jedna djevojčica. O Bože, kako se to slaže, ta i ona vam bijaše takodjer jednoga učitelja sirotče. Ona nam je nješta muke i brige zadavala. To vam se diete nikako nemogaše priučiti na naš red; ona vam bijaše, doduše krotka kao ovčica, ali polag toga i strašno jogunasta. Pomislite si samo, čim bi sama ostala, taki bi se na onaj tamo prozor postavila i plakala. „O moj dragi tato, o moja draga majko!“ to je sve, što je od sebe dala čuti, pa se tako stade diete sušiti i ginuti, dok najposlje polag sve naše skrbi, brige, nastojanja i liečničkih naredabah neumre. — Sada jih još odvede u sobu, gdje se jede, gdje se djeca uče, i tako po cielom zavodu. Kada su sve i sva razgledale, odoše do gospodina nadzornika, da dadu našu malu Maricu u zavod zapisati; ali kada tamo, čuju od gospodina nadzornika, da za sada u cielom zavodu nije prazna mjesta; za ono jedno, reče on, što je još prazno, prijavila je prije dva

Digitized by Google

dana občina N. svoje sirotče, koja ima pravo na zavod, budući je kod gradjenja toga zavoda znatnu novčanu svotu u pomoć pružila.

„Dakle Marice,“ reče učiteljeva gospoja, „ti moraš s nama opet natrag i morat ćeš kod nas ostati! Neka bude, nek se vrši volja Božja.“

„O majko, majko draga,“ reče Anica, „to će tebi sve dragi Bog nadomjestiti.“ Djeca iztrče na to iz zavoda, što brže mogaše, pa jim srdce od veselja malo što nije puklo. Anica ogrli Maricu, kad su već vani bile čvrsto, pa joj prišapne: „Baš mi je drago, mila Marice, da te nisu mogli u zavod primiti!“

Zatim na skoro dodju i k svojoj kući. — Pred vrati reče majka: „Marice, ti zaostani malo, da otca i djecu u sobi zatečemo!“

Učitelj sjedjaše žalostnim licem kod svoga posla, pozdravi jedva unišavše u sobu nepitajuć ni zašto. Majka se požuri, pa donese brže bolje večeru na stol, koju je još o podne priredila bila, pa se sama u sebi radostno smijaše.

Sada se svi posjedaju oko stola, ali otac bijaše sasvim žalostan, a djeca opet zaplakana, kada pogledaše na prazno mjestance, gdje je Marica znala sjediti kod stola! Na to ustane Anica, sklopi svoje ručice i začme na glas moliti: „Dodji, dragi Isuse, budi naš gost —“

Na to se otvore vrata a gost unidje. „Marice!“ zaviknu djeca, otčevo se lice razvedri od

Digitized by Google

veselja: „O Marice, Marice!“ Djeca su si sad opet svoju Maricu natrag dobila.

„Hvala Bogu,“ reče dobri učitelj, „mene je cieo dan savjest mučila, da li sam pravo učinio.“

Sada stane majka sve potanko otcu pripoviedati što i kako je u gradu i zavodu bilo.

„No hvala Bogu,“ reče otac, „mi smo prem siromašni ipak sretni, pa pruži svoju ruku Marici. — Marica plakaše; ali ona plakaše od veselja; jer si je opet našla roditelje, braću i sestre!

Udomiv tako Maricu u svojoj kući, moraše učitelj misliti i na ostalu sirotčad, na braću i sestrice Maričine, jer bijaše pouzdanik „Zadruge učiteljske“ kojoj je plemenita svrha, da podupire ostavljenu sirotčad.

S toga otidje u susjednu župu, gdje je sirotice za vrieme barem smjestio bio, da jim potraži stalna mjesta, pa da nagovori imućnije ljude u onom kraju, da za odgojenje njihovo što doprinesu. Ujedno prijavi to i upraviteljstvu družtva, da i ono pripomoć za ote sirotice odredi, buduć jim pokojni otac bijaše članom toga družtva.

Pa kad bi sve uredjeno i djeca obskrbljena, brinjaše se za njih i nadalje i bdijaše, da li učionu marljivo polaze, da li se dobro uče i ponašaju; osobito je pako pazio, da se

Digitized by Google

prama svojim dobročiniteljem prijaznimi i zahvalnimi ukazuju.

Marica je znala više putah pitati svoga dobročinitelja, gdje su joj ostala braća i sestre, da li još na svoje dobre roditelje misle i je li se za njih Bogu mole, što već znadu i kako napreduju?

A on joj svaki put, kad je išao u susjednu župu, da se obavjesti o stanju siroticah, pripoviedaše o njih, kako jim dobro ide i da su s njimi svi zadovoljni.

Najedanput pako pripravi joj nenadano veselje, on dovede naime braću i sestrice Maričine k sebi, da se sirotice malo razvesele.

Da vam je samo bilo moguće makar iz daleka vidjeti, kako su se braća i sestrice medjusobno veselila, kada su se prvi put, sastala, kako kazuje jedno drugom, što se je dobra i koristna već naučilo, kako pita jedno drugo, kako mu ide, je li na svoje dobročinitelje misli i zahvalnim jim se izkazuje, je li se za dušice svojih pokojnih roditeljah često Bogu moli itd.

Poslje kada su se već južinom okriepila, razidju se svako k svomu dobričinitelju zadav si tvrdu rieč, da će i nadalje nastojati, da u krieposti napreduju.

Zadatu pako rieč držaše svako, a dragi Bog podieli jim svoj blagoslov, pa postadoše sva sretna.

Digitized by Google

Stari učitelj i njegova supruga doživiše u svoj svojoj dobroj dječici veliko veselje isto tako, kao i u Marici, a kada su već sva na svoje ruke dospjela, zaklopiše stari dobrotvori svoje nemoćne očice. Sva jih djeca odpratiše do hladnoga groba, ondje jim se za dušice pomoliše i zavapiše: „Lahka vam bila crna zemljica, u njoj počivajte u miru!“

Ferdo V.

Digitized by Google

Braća i sestra.

Narodna pjesma iz sbirke Mijata Stojanovića.

Dva su bora uzporedo rasla,
I medj njima tankovita jela,
Bori rastli gore u visinu,
Zaklanjali tankovitu jelu
Od oluje i sjevera ljuta,
Te joj grane uviek se zelene.
To nebila dva bora zelena,
Već to bila dva brata rodjena,
I medj njima seka jedinica;
Braća seku svoju zakriljali,
Od oluje i sjevera ljuta.

Digitized by Google

Otac i djeca.

Narodna pripoviedka iz sbirke M. Stojanovića.

Jako bio star trgovac. Razgovarao se sa svojom ženom: Babo! ostarjeli smo već obodvoje. Valjda već nećemo dugo živiti, a Bogu hvala, imamo liep imetak, bogati smo. Mislim, učinili bi najbolje, ako podielimo svoje imanje medju naše dvie kćeri. Njihovo će biti i poslje, a mi ćemo s manjom brigom proživiti naše stare dane. Danas ćemo kod jednoga, sutra kod drugoga zeta na ručak i večeru ići, pa liepo mir Bog. A poslje naše smrti neće imati naša djeca uzroka svadjati se i parbiti. Što ti, babo, misliš, bi li tako valjalo? Da možemo, čovječe, znati, kako će naši zetovi primiti tvoju nakanu, meni bi bilo pravo. Samo se bojim, što no veli poslovica: Puna ruka svačija druga, a prazna ničija. Možebit će naši zetovi nas pokojiti i dobro držati njeko vrieme, a poslje bi jim se moglo to do-

Digitized by Google

saditi, pa kud smo onda pristali, ni za udaju, ni za prodaju. A strah me je i to, da ću te preživiti, pak da nebude onda samnom: Težko punici na zetovoj hranici.

Čini, kako te je Bog naučio, samo molim te, nedaj svega novca iz rukuh svojih, da nebi morali mi, po nesreći pod staru glavu izgledati iz tudjih rukuh, što sad imamo u svojih. Rok smrti nezna se. Bolje je vezat, nego natezat.

Stari trgovac pripravi gostbu. Pozove svoje zetove i kćeri s njihovom djecom. Kada su se liepo pogostili, kaže starac, što je nakanio. Zetovi rado pristanu na sve sa svojimi ženami. Obećaju do Boga i božje kuće, kako će svoje stare roditelje do njihove smrti valjano dvoriti i liepo paziti.

Stari trgovac podieli svoje imanje i gotovo blago medju djecu kao na umoru. Starac posluša svoju babu, pak ostavi dobranu gomilicu gotovine u sebe za opak slučaj i zlu zgodu, da se može pomoći u nevolji, kao junak potajnim oružjem.

Od to doba zazivali su zetovi svaki dan tasta i punicu i na ručak i na užinu i na večeru; sve liepo redom.

Zetovi i kćerke imali su puno dječice. Šta će dido, nego svaki dan darivati unučad. Malo po malo obazre se na kesu i na sanduk, pak prestane darivati unučad. Da vidiš sad, kako

Digitized by Google

se čude zetovi i kćerke. Njekako se kebelje, nos opušćaju, kao da se srde i dure. To je starca razjadilo i ujelo za srdce.

Sjedi starac trgovac jedan dan sjetan, nevesco pred svojom starom kućom. Podnimio se na ruke, pak se biednja, što se je prevario u vlastitoj djeci.

Susjed njegov i stari ortak, vieran drug i pobratim, starac kao i on, gleda kroz prozor preko puta, i dosjeti se jadu svoga pobratima. Uzme škriljak i palicu, pak izšeta pred kuću, i dodje k susjedu.

„Pomoz Bog, pobro!“ pozdravi druga. „Što si se tako snuždio? Kakvi te kolju jadi, kakve jedu brige? Znam dobro, steko si dovoljno imanja i novca, dobro si se spremio za ziminu kao kakov stari hrčak, a zdrav si za svoje godine, jak i kriepak. Nemanjka ti ništa, svega imaš.“

„Ej moj pobro!“ veli uzdišuć stari ortak, „nepitaj me, nemožeš mi pomoći, kad nisam imao pameti. Bilo, pak nije. Kajem se po tragu. Što sam imao imanja i novca, sve sam bacio u jadovu jamu, u blato; sve je propalo nevidom.“

„Kako to?“ pita stari ortak.

„Dao sam sve svojoj nezahvalnoj djeci, pak sada kukam.“

„Nisi dobro učinio, pobro!“ veli ortak, „što si sve dao djeci za života. Zetovi su tu-

Digitized by Google

dja kost, a žene se povode za muževi. Neuzdaj se taste! da te zeti časte. Ali znaš što: Izbaviti ću ja tebe iz škripca, samo me slušaj i budi pametan.“

„Moj pobro! nebrini se za poslje. Tko se ožeže vrelom čorbom, poslje i hladnu duše. — Tako ću i ja.“

„Znaš kako ćemo,“ veli dalje ortak. „Daj spremiti gostbu, što možeš bolju, na moj trošak. Pozovi svoje zetove i kćeri s djecom. Pozovi susjede, kumove i prijatelje. Ja ću ti doći najposlje i nješto ću učiniti, nad čim netrebaš se čuditi, nego reci: Zar je to moralo danas biti, kao da sam ja ostao već brez novacah. Zamazat ćemo jim svima oči. Neka znadu poslje mladi, kako i stari znadu skuvati kašu i zajam povratiti — šilo za ognjilo.“

Stari trgovac spremi gostbu. Pozove zetove i kćeri s njihovom djecom, kumove, susjede, i svi uzovnici dodju, samo jedno mjesto za punim stolom stoji prazno. Ostavio domaćina prazno mjesto za svoga staroga ortaka i pobratima. Gosti sjede za ručkom. Ortaka još neima.

Koli godj se putah otvore vrata, pogleda domaćin i kaže, kako mu je žao, što još neima druga. On će doći, svakako se uzdam, obreko mi je, a čovjek je od rieči, poznam ga skroz i skroz. Ali okladio bih se, što ga neima tako dugo, doći će s računom, što ga nas dvojica

Digitized by Google

imamo još od ono doba, kada smo bili ortaci. On će mislit, da nemože doći k meni na gostbu brez računa.

Domaćin tako u rieči o svom ortaku, a ortak na vrata. Zasopio se, nosi njekakovu kesetinu na ramenu. Udje u sobu, pozdravi goste i kaže domaćinu: „Druže Jerko! oprosti, što te u nevrieme uznemirujem; ali pobro! obraz bi mi gorio, da sam ti došao na gostbu, a još nisam stari račun podmirio. To sam ti već često govorio, da primiš račun i novce svoje, a tebi se nije žurilo. Evo sam donio tvoje novce; liepo sam ih prebrojio, a evo račun, možeš ga poslje pregledati, i novce prebrojiti. Sada mi je i ta briga spala s vrata.“

Domaćin veli: „Pobro! nisam ja tebe pozvao na gostbu, da mi doneseš račun i novce, nego da se gostimo i veselimo, i budimo dobre volje. No kad si već donio novce, a ti, borati, baci kesu eno za onaj ormar, pak odi k nam za stol. Kad dospijem, spremit ću novce i pregledat račun. Kad bi samo i drugi moji dužnici bili tako pošteni i točni, nebi mi bilo ni pol muke, kao što ju imam s mekana obraza i s darežljive ruke.“

Zetovi i kćeri trgovca Jerka i svi ostali uzovnici gledaju i slušahu, što tu biva i što se govori. Poslje šurjak šurjaku kaže: Gledaj ti samo našega tasta, činio se pred nami i pred svietom, kano da već neima ni manjgure,

Digitized by Google

ni prebijene pare, a vidiš eto, ima još silne novce. Ima novacah i na dugu. Sestra sestri isto kažu.

Jedna kći kaže svomu mužu: Čuješ li ti muže, valja nam opet pozivati otca i mater na ručak, na užinu i večeru. Dakako veli joj muž, i moramo se otcu i materi svakako udvoriti.

Druga kći veli opet svomu mužu: Jesi li čuo, čovječe, što moja sestra divani sa svojim mužem? Vele, kako će opet pozivati otca i mater, i gledat im se udvoriti. Moramo i mi tako činiti, da i na nas nezaborave roditelji na svom umoru. Gledaj ti novčinu u naših roditeljah i ovu gostbu. Nisu je prazni ormari.

Muž odgovara: Da, ženo, sad nam valja na novo dvoriti roditelje i držati kao kap vode na dlanu. To će nam se liepo platiti, kad roditelji zatvore oči.

Tako su ugovorile kćeri sa svojimi muževi, kako će pokojiti i paziti svoje roditelje, od kojih su očekivali još mnogo novca.

Blago sad starim roditeljem; djeca jih paze sve kao u okladu; dvore jim, služe, njeguju, hrane i poje, što se veli, nedadu ni muhi pasti na njih.

Stari trgovac Jerko često se sjećao svoga staroga ortaka, koj ga je izbavio jada i brige. Djeca Jerkova uzdala su se, pripast će jim po njegovoj smrti Bog zna koje blago.

Digitized by Google

Umre starac trgovac, kad je već i svoju babu sahranio. Starac ostavi oporuku i u njoj napisano: Kad me, djeco moja draga, dostojno sahranite, a vi onda otvorite moj veliki sanduk, ondje ćete naći moju zaostavštinu.

Djeca sahrane čestito i valjano svoga staroga otca. Po tom izvuku izpod njegove postelje velik, okovan sanduk sa tri lokota zatvoren. Uzmu ključiće, otvore lokote. Kad tamo, prazan sanduk. Samo u njem pismo.

Draga moja djeco!

Dobili ste od mene za moga života liepe novce, liepo imanje, a sad eto vidite i sami, sanduk je prazan, a bio je pun zlata i srebra, koje ste sve vi dobili. Zato neuzdajte se u drugu baštinu, nego molite se Bogu, radite i štedite, pak ćete imati.

Vaš otac

Jerko.

Digitized by Google

Sirota djače.

Iz slovačkoga C. R.

U njekom su slavjanskom gradu, koj se mnogo brini za obrazu svojih sinovah, višje škole, koje gimnazijami zovemo. Ove škole polazio je njeki daroviti i nadepuni a inače vele ubogi mladić. Bio dan prost od škole, koj običavaju djaci praznikom zvati. Naša sirota djače upotrebi ovaj dan odpočinka na uredjenje svoje tjelesne potrebe, pa nadajuć se milosrdnu srdcu, podje k njekomu krojaču. Čujdermo malo, kako mu je išlo u g. majstora.

Djače: Hvaljen Isus!

Majstor: Na vieke Amen. Što dobra?

Djače: Dragi g. majstoru, budite tako dobar, te mi pokrpajte haljine.

Majstor: Mora li to namah biti?

Djače: Dakako! Ja bih rado, te bi počekao, dok bude gotovo.

Digitized by Google

Majstor: Gle! gle! gospodičić hoće, da sbog njegova krpeža sve povržemo! moj dragane iz krparije zanatlija neživi. — A jeli na njem mnogo posla?

Djače: A nije mnogo. Poderani su samo okrajci na rukavih, luknjice njeke pročehnute i njekoliko putacah fali. Istina, da bi i ovratnik trebao izmjene, jer je podstava na njem raztrgana, a ni džepovi nevaljaju ništa, alaj! i lakti bi trebali dobre krpetine.

Majstor: (smiešeć se). No ako je tako, to mi radje kažite gospodičiću, što je na tom haljincu ciela i dobra? Medjutim donesite ga samo ovamo. Vidit ću, što se ima na njem učiniti.

Djače: Gospodine majstoru! evo ga na meni. To je taj haljinac, što ga imam na sebi. To mi je najljepša i jedina oprava. Danas nam je praznik, pa vas zato molim, da bi ste mi htjeo tu ljubav učiniti.

Majstor: (posprdno). Aha! milane moj, najprije sve profućkati, pa kad je već sve prošlo u —

Djače: O ne, ne, gospodine majstoru! Varate se, ako to o meni mislite. Prvo sam pod strogom pazkom, a drugo želio bih samo, da bi se bar svaki dan do sitosti najesti mogao. Sirota sam velika, nego pored toga ipak dobar djak.

Digitized by Google

Majstorica (sažalujuć ga): Sirotče, neimate li ni toliko, da bi se nasititi mogao?

Djače: Vjere neimam, g. majstorice! nego — i to, jer ima dobrostivih ljudih — imam samo četiri dana u tjednu, kad dobivam uredan obrok.

Majstor: A što jedete ostala tri dana?

Djače: Što? komadić hljeba, samo ako i njega imam.

Majstorica; O dragi Bože! Tako mlad a tako biedan! pa se još učenjem trapiti! Smiluj mu se stari, te mu popravi haljinac. Možebit niste ni danas imao što jesti?

Djak: Borami baš ne mnogo g. majstorice!

U tom ode majstorica, a djak svuče haljinu i dade ju majstoru, koj klimajuć glavom nad tim dronjkom uze dalje.

Majstor: Biti djakom, biti gospodičićem a u džepu ništa! Ja mislim, da bi se onaj, koj je bogčast, imao mjesto škole latiti oli zanata oli pluga, i tako si hljeb skrbiti.

Djak: Čini vam se to, majstoru, da imate pravo; nego znanost i škola vodi čovjeka k dobroj budućnosti, a znanost si može naći ugodan stan nesamo u palači, nego i u siromašnoj kolibici. Kad vam takav mladić ima volju k naukom, pa kad izkusni i mudri ljudi reku, da je sposoban za nauke i da može daleko dotjerati; kad nadalje — uzdajuć se u providnost božju i milosrdno srdce dobrih ljudih vidi,

Digitized by Google

kako su daleko dotjerali mnogi siromašni djaci, koji su škole s nuždom se boreć polazili; tad, vjerujte mi, tako bogče još tim veću dobi volju i odvažnost.

Majstor (smiešeć se): Ubogo djače — daleko dotjerati! Rado bih. borami znao, kako se ipak k tomu dodje.

Djak: Evo ovako: siromašan djak, znajuć, da mu roditelji neimaju nikakvih glavnicah, mora se sam za bolju budućnost briniti; hoteć, da se nebude morao s takom biedom boriti, kao njegovi roditelji, nuka ga to sve to više ka knjigi; neimajuć ništa u džepu, negleda na vinokaže, nediše mu karte niti traži kakvih zabavah: tako mu onda nebude u učenju pamet raztrešena, nit mu neuznemiruju srdca kakovegod letušte misli, nevaljale želje i nepotrebne uspomene; neima konačno takav djak ni glavobolje, koja dolazi ponajviše od pretrpana želudca; a niti ga neide poznana latinska poslovica „Plenus venter, non studet libenter“ t. j. S punimse trbuhom neda učiti.

Na to bane u sobu i majstorica s jelom, a gospodin će majstor nadalje na smieh: A, molim vas, čega ćete se dostati na takav način? Natrapit ćete se, natrpiti glada, pa konačno — ako vas i stigne kada kakva gdjegod tužna srećica — što budete? kukavan kakav pisar. Sad tko nezna dobro mazati, taj —

Digitized by Google

Djak: O varate se g. majstoru! Koliko je siromašnih djakah dotjeralo već do biskupa i drugih svjetskih častih.

Majstorica: Što? Neima li, stari, ovo djače pravo? mečuć jelo na stol. — Sjednite onamo za stol, pa se pokriepite, jer vam se vjere i na licu pozna, da uredno nejedete. Prostiruć stol: Vidiš stari, ovaj g. sadanji biskup Miškolei, koga smo jošte kao župnika poznali, bio je vele siromašnih roditeljah. Zatim posvećeni biskup rabski i nadbiskup koločki nepolježu li iz siromašnih majstorskih kućah? Pa evo i naš najmilostiviji nadbiskup Scitovski nije se borami u pozlaćenoj koljevci nunjao, pa je ipak nadbiskup, primas, kardinal! i mnogi drugi. Mnoge vidimo i na odličnih stolicah svjetskih častih, koji jih se vezuć trnjem i kupinjem dostaše. G. M. je suknarev sin, pa je, kako vele, velik gospodin, pa to u samom Beču. A kako mi je moj stari otac, dao mu Bog duši lako, pripoviedao, knez Esterhazi bio je tako ubogih roditeljah, da si je morao jelo s lončićem okolo spraša ti, te se tako kukavno školati, pa je školami tako daleko dotjerao, da je postao i knezom, niti se je toga ikad sramio, dapače, kad bi kao knez kakve časti davao, znao bi i taj lončić kao kakvu dragocjenost na stol staviti na uspomenu svoga školanja, ponoseć se tako nad prepatjelom biedom.

Digitized by Google

Majstor: Istina je stara, pravo imaš! Takav, koj se njekoč morao s biedom boriti, znat će sa sirotinjom dobro postupati i pomagati ju. Tko se kao sirota na dobrostivo srdce namjerio, taj će i sam imati dobrostivo napram ubogu. No gospodičiću! ako smijem pitati, za koj se stališ vi školate?

Djak. Ako mi gospodin Bog dade i svoje pomoćnice desnice neuzkrati, rado bih bio svećenikom.

Majstorica (plesknuv radostno rukama): O dragi Bože! svećenikom. Doista veliko je to veselje roditeljem imat sina svećenikom; on bo jim je kašnje nesamo čvrstom podporom duhovnom već i tjelesnom. Stari! i mi moramo takodjer po mogućnosti biti na pomoć ovomu djačiću, jer je svećenik i nam u stvarih duševnih na pomoć.

Majstor: (Koj se, nepozorno uzev iglu, u prst njom piknuo): Pomoći! Ta ja evo već počimljem u istinu pomagati, dok mi evo krv iz prsta teče; nego (povrćuć sim tam haljine) taj haljinac, već mu neznam ni kraja ni konca! krpa na krpi!

Djak: Jao! to je kukavno po me; samo g. majstoru, gledjite, što bolje znate i možete popraviti — bar što je najpotrebnije.

Majstor: Hm! hm! to najpotrebitije g. studiosus! Najpametnije bi bilo ovaj haljinac očistiti i dati prnjkaru.

Digitized by Google

Djak (težko uzdahnuv): Bože moj! ja sam veseo, da imam i njega.

Majstorica: Ali stari, prodji se do biesa već jednoč toga sprdanja te nekini srca sirote, već tolikim trapljenjem dosti potištena.

Majstor: Brka mi, već krpam i dupam, da me sve znoj pobija, pa opet nemogu dosta nakrpati; ostat će još dosta okancah na njem, kroz koja će moći sjever dobro duvati.

Majstorica: Imate li još dugo školski prah gutati?

Djak: Još imam ovdje biti tri i pol gogine, zatim podjem njekamo u petu i šestu školu, a tek onda ću ići u sjemenište, gdje ću bome morati još šest godinah preboraviti, dok se primaknem k oltaru.

Majstorica: Gdje se trojica najedu, tu će moći i četvrti. Kad neimate nego samo tri dana u tjednu uredan objed, to dodjite k nam k objedu. Objed je kod nas doduše priprost, nego glad je najbolji kuhar; nadamo se, da će nam gospodin Bog toliko blagosloviti, te i vas s nami sititi. Zato ćete vi, dospje li vam kad vremena, našega Ivicu malo u ruke uzeti, da i on malo bolju volju dobije knjigi.

Djak: O naplatio vam g. Bog! srdačno vam hvalim gospojo majstorice!

Majstor: Da imate i meni što hvaliti, evo vam haljinca. Što se je dalo i moglo, to sam

Digitized by Google

učinio. Puno nisam uradio, jer ste vidio, da nebi bilo sto mačakah jednoga miša u njem uhvatilo, kako je bio luknjat. Iz staroga novi stvoriti mogao bi samo vraguljar, a to ja — hvala Bogu — nisam. Čuvajte ga, kao da je od stakla, jer inače — —

Djak (uzimljuć haljinac): Od srdca vam hvalim g. majstoru? Što sam — molim — dužan?

Majstor (šale): Što drugim dugujete, nesvrbi me. Mene ćete platiti, dok budete biskup.

Djak: Od mene vam dakle hvala a od Boga plaća! Dao svemožnik, te vam se mogao njekoč odužiti! s Bogom!

Do petnaest već godinah prošlo, odkako je naša sirota djače, komu ime bilo Vojtjeh, svoju prvu misu rekao. — Naš krojač i njegova supruga ostariše i obožaše, životareć samo od krparije; ono bo, što su bili za stare dane na stran vrgli, išlo je već na kraj. Starinu krojača, koj se nije razumio u nov kroj, a k tomu ga i vid sve to većma odbjegavao tako, da nije bio za nikakvo finije švelo, zapustilo sve. Često bi skupa sjedeli, tužno promišljajući prošle dane ljepšega života i svoju sadanju biedu. U srdcu jih želja mučila, da bi jih dobrostivi Bog izvolio iz ovoga suzodola uzeti na počinak u svoj stan — nebeski pokoj.

Digitized by Google

Njekoga dana sjedjaše ovaj ostarjeli i pošteni sglob skupa vele turoban, neimajuć već osam danah nikakva djela, pa tako ni zaslužbe. Pored toga bili su već i pekaru za hljeb dužni, a i vlastnik kuće Gjuro tražio je svoje. Odkale će za Boga sve to smoći?

A kamo jim dospje sin? Svršio je svoj ovozemni put. Smrt lišila roditelje brige, ali bome i podpore, koja jim je sad toli potrebna.

Razgovarajuć se tako skupa žalostni i zabrinuti o sadašnjici, ali više još o budućnosti svojoj, počuju topot konjah i štropot kočije, koja se sustavi baš pred njihovom kućom. Na što sluga skoči, otvori kočiju i iz nje izidje njekakav veliki gospodin. To uzbuni malo starca ali više staricu, koja je podjedno govorila: Stari, što je to? Majst.: Što bi bilo? Gospodin ovaj ima bez dvojbe nješto posla kod kućegazde. S ovakimi siromasi, kao što smo mi, neimaju ovakva gospoda ništa posla. Netom to starac dogovori, otvari sluga vrata, i gospodin stupi u siromašnu sobicu s pozdravom: „Hvaljen Isus! Mir ovoj kući! Gospod s vami, moji dragi!“ Pred osupnutimi starci stajaše — — biskup.

Posjet ovaj činio se je i samu biskupovu slugi čudnovat; koj je sveudilj ključanicu rukom držao znatiželjan, što će to biti. Starac i starica prepadnuti od straha zaboraviše i

Digitized by Google

poljubiti posvećene biskupove ruke. Za nekoliko časakah sabrav si starac duh, poče lomnim glasom:

Vaša biskupska milosti! Kakva je to čast nam ubogim? Što je, da je vaša milost ovaj ubogi naš stan svojim posjetom počastila? — Nedvojbeno morade, da se vaša milost zabunila. Što bi vašu milost moglo dovesti k nam ubogim Slovakom? Ako se je vaša milost dostojala k nam svratiti obavjesti kakve radi, to sam ja vazda na službi.

Biskup (srdačno se smijuć i glavom tresuć): Da k Slavjanom! Što mislite moji mili, da slavjansko diete, postalo biskupom, može sustaviti svoju slavjansku krv i zatvoriti srce od milih si Slavjanah? O ne! nisam se ja zabunio! g. majstoru! došao sam svoj dug izplatiti.

Majstor: Jao mene! Ta kako bih se ja samo i usudio misliti, da mi je vaša milost dužna?

Biskup: Pa je ipak tako. Dragi moj! velik je to dug, koj vam izplatiti za svetu si dužnost držim. Što se nemožete sjetiti na ono sirotče djače, komu ste pred dvadeset godinah cunjati haljinac popravili i rekli, da vam plati, kad biskupom postane?

Majstor i Majstorica: Jest, jest! onaj naš Vojtjeh. Živi li on? jeli zbilja postao svećeni-

Digitized by Google

kom? kako mu ide vaša milosti? Aj! već je davno tomu, što nismo o njem ni da bi slovca čuli.

Biskup: Dakako, dragi moji, on živi, ide mu dobro, dà vrlo dobro, a ja vam o njem najistinitije viesti nosim. — G. majstoru i g. majstorice nebudite tako smeteni i zabunjeni! Pogledjite mi malo bolje u oči: nisam li ja onaj njekadanji od vas milovani Vojtjeh?

Majstor i majstorica: o moj Bože! O majko Isusova! Vaša biskupska milost je sbilja naš vajkadnji Vojtjeh?

Biskup: Jest tako! evo ja, koga ste vi kao svoga sina milovali, postao sam božjom pomoćju biskupom; nesmijem dakle onaj svoj dug neplaćen ostaviti! — Posegne u džep. Eto vam plaće za krpanje haljinca. Sad vam na volju ostavljam: hoćete li samnom ići te kod moga stola, kao što sam i ja njekoč kod vašega, sjediti i posljednje svoje dane kod mene u molitvi i miru boraviti. Nećete li pako samnom, to ću se ja za vas briniti, tako da nećete trebati igle osim za zabavu.

Radostni starci prihvatiše ovo drugo, te tako dobrostivošću biskupovom preboraviše svoje posljednje dane u miru božjem.

* * *

*

Digitized by Google

Utješio i podao ovaj slučaj nadu onim, koji dobrostivo po mogućnosti podupiru siromašne djake, pa i pobudio druge na sličnu dobrostivost! Ako jim i ovi siromasi, dostav se kašnje njihovom dobrotom častih bud crkvenih bud svjetskih, nevratili toga na ovom svietu: Bog svemogući nepropušća toga bez plaće. Nego ugledali se i takvi učenici u primjer ovoga Vojtjeha; to bo zabtieva zahvalnost!

Digitized by Google

Bura.

Od S. Božića.

Tmasti oblaci nebo kriju,
Bura šumi, strašno sieva
Po nebu se strielje viju,
Ko iz kabla kiša lieva.

Sve mi bježi amo tamo,
Čovjek pod krov, zvier u špilju,
Samo mornar nema kamo,
Jer nedodjè jošte cilju.

U ladjici na sried mora
Kleči mornar, sklapa ruke.
Proseć pomoć od osgora,
Da do željne dodje luke.

Pjeskovite sa obale
Gleda žena — uz nju djeca,
Kako brodić striže vale:
„Pomozi mu, Bože!“ jeca.

Eto čuda, u čas tili
Presta kiša, panù vjetar,
Nestà traga strašnoj sili,
Povrati se danak vedar. —

Svatko j' opet pun veselja,
Samo žena s djecom žali,
Jer im milog hranitelja
Pokopaše biesni vali. —

Digitized by Google

Доброслав Приличић.

С талијанског I. —лан.

Nepresiri poviedanjah staračkih, nego si pamti njihove rieči: jerbo te oni nauče mudrosti i poslušnosti bez prigovaranja.
Crkv. VIII. 9.

Већ има више годинах, што но обичаје у нашем лиспом сеоцу недјељом послије благослова почивати под крошнатом липом уз цркву старац, проваливши јур давно пол виека. Одјевен је у просто, али чисто рухо; живих је очијух и задовољна лица. Ту сједи и разговара се с омладином из околице, која се навадно око њега љубопитно и чедно сакупља.

„Тко је засадио ово дрво,“ зачме јим старац, „добро је знао, да му се небуде наужио ни хлада ни угодна воња. Али он се бринио за своју дјецу, и за своје дјеце дјецу, те његовом добротом имамо заштиту проти сунчаној жеги. Старци су радили за нас: радимо дакле и ми што добра за оне, који буду послије нас.“

Digitized by Google

Кад би га запитали, знаде ли што нова, неби почео решетати ни овога ни онога, нити би се тужити на времена или на жене или на управу, нето би јим овако одговорио:

„То знадем нова, да сам се јучер, идући на сајам, тужио, што су ми постоли утли, те ми се ноге моче. А када сам видио небогога Славка, како су му ноге кљасте, те на шљаках ходи: престадох се тужити и захвалих Богу.“

Слушаоци га разумјеше, што тим хтједе казати; да наиме требамо гледати и на онога, кој од нас горје живи, те се задовољити са оним, што имамо. Или би додао:

„Јесте ли виђели мало прије обход? Изађе из цркве, па обишавши колом на около, уђе, одакле је изашо. Тако се враћају варке и зла дјела вазда онамо, одакле изађу.“

Желите ли знати, тко је тај старац? То вам је Доброслав; а прозвасмо га „Приличићем“, јер му је увіек на језику какова прилика, а из свега, што му око сгледа, умије црпити ћудоредну науку. Њему је читава природа велика књига, гђе чита, и друге учи читати вјечне законе, како треба поштено живјети.

Опази ли на примјер јесени сијача жито сијућа, вели:

„Ето вам примјера гадиности. Мого би тко рећи тому ратару: Ала си луд: шта

Digitized by Google

бацаш ото жито? Није ли боље данас јаје, него ли сутра кока? Из тога зрња мож' си умиесити крух; а разбациш ли га тако по њиви, њешто ти га птице поједу, а њешто га роквари или мраз, ил зима, ил моча, ил суша, ил туча. — Али ратар неслуша оте душе страшивице, већ си мисли приморску поговицу: „Тко невага, неима блага: и сије у нади, а жео буде у весељу.“

Када жито узбуја и изкласа, учини нас Доброслав позорними, како се њеки класи дижу у вис, а други се савијају к тлу, и примјети:

„Они, који у вис штрче, празни су, а ови су пуни. Невјерујте дакле спољашности и причињењу. Тако је и с људми: Тко одвише главу диже, тому је глава празна.“

Вишекрат би рекo, да и празне бачве јаче шуме и силније буче празна кола. А да нам покаже, како свакој доброј ствари треба времена и марљивости, разложио би нам, колико је посла и бриге около житка, дочим трава и сама расте. Сравнао би са сијачем онога, који говори, а са жетеоцем онога, који слуша. Да покаже, како љубав треба љубављу вратити, рекo би: „мед се даде лизати, јербо је сладак.“ Стојећ под брдом примјетио би, да свагђе у свіету уз брдо имаде и дол. Мотрио би човјечју сјену, која одмиче, ако за њом бјежиш, а слиједи те, ако јој се

Digitized by Google

хоћеш одмакнути; те би додао; да су тако и ласти. Зими сједећ код огња говорио би нам, како се човјек огњу преблизу опали, а предалеко смрзава, да је тако исто и с богатими и могућими. И као што је ватра користна, ако ју кротиш, а толи силовита и погибељна, када мах преотме: тако је и с новцем, јер је „новац добар слуга али зао господар.“

Гђе би видио криво дрво, реко би: ово би дрво равно било, да су га равнали, докле бијаше младо и витко: зато морамо и ми поправљати зле наваде, док смо још млади. Као што магла изчезава, кад јој се примичеш, тако се умањују и тежкоће оному, кој их срчано сусрета Присподобио би сниег, кој изгубљене бјелоће недобије натраг, са невиношћу и добрим именом. Мјехурце из сапуначе толике и тако красне, које свака сапица разпухати може, сравњује с нашими пожудами. Уру присподабља с мишљу; мисли неима нитко с другим једнаке, али сватко се влада по својој. Кошто из кремена, када га надом креснеш, фрцају искре, тако се оживи и наша свиест, кад ју невоља стисне. А као што олуја разлади и очисти зрак, тако чине и несреће с нашом душом.

Када о несрећи говоримо, чујмо, што о том вели Доброслав. Њека убога удовица очајаваше, сјетивши се своје небожчади, које

Digitized by Google

немогаше сама хранити, да, како ће живјети и расти. Доброслав јој приповједи ово:

»Видио сам њекога дне у грмићу врабца, сједећа на својих птићих-голићих. Долети јастреб и однесе самицу; а ја завапим: Небоги птићи! скапали будете од глада и зиме. Сутрадан зе вратим, да видим, јесу ли живи; а када тамо: долетио други врабац те храни младе. Тада си помислим: зар ће Бог, кој је научио животињу, да се љуби и помаже, запустити своју дјецу?«

Убога га удовица разуми те се утјеши.

Често бисмо се с њим крај риекс шетали, и он је умио црпити најљепше прилике узпут.

»Риека неможе тако нарасти, вели Доброслав, да изађе из своје струге, док се непомути: тако је и с оним, кој се жели отрести свога стања. Гђе риека тече тихо, ту су обале цвјетне; гђе дере и руљи, тамо су издеране и голе: тако је и с нашим животом. Што се брод више одаљи од обале, у већој је погибељи: тако је и с величинами.«

Доброслав би бацио камен у воду и показао нам котуре, што се рађају на води и реко би: да су ти котури слични људским величинам: што се више уздижу, то све више изчезавају. Кад бисмо ходали крај печинах или по пиесву, научао би нас, како

треба увриеде биљежити у циесак, а доброчине у камен-стан ц.

Особито с дјецом би се Доброслав радо бавио и научао их својим изрекам. Шећући се ми, као дјечаци, шумом, сабирали бисмо опале костање, а он би примјетнуо:

„Видите ли, сваки костањ омотан је у јежавку, те неможете до језгре, да се неубодете. Тако и у свиету неима радости без жалости; јербо тко се дима ненадими, неможе се ни ватре нагријати.“

Сјећам се још, како ме је као дјечарца мајка послала у кокошињак, да поберем јаја. Улазећ нисам се ни обазирао на низка враташца, и тако се мрзко ударим, да сам више данах јаукао и кукао. Доброслав ми на то рече: „Запамти си то, синко, да се будеш умјео у свисту у праву хору подићи и пригнути.“

Другога дне опет хотио сам прескочити прешироку јаму, те падем у њу. Он ме извуће из ње, утјеши ме, те ми рече: „Одселе се будеш сјећао, да нечиниш већега корака, него ти нога сегне; непружај се даље, него ти биељац сегне.“

Мој брат добио је на дар млади лимун. Када се је дрво окитило цвиетом, он га потрга и у киту свеже, те ју свакому показиваше и подихнути даваше. Дође љето а мому брајку неима на лимуну ни зрна рлода,

Digitized by Google

те се један велми разтужи, а Доброслав му рече: »Моје дисте, тако је, ако хоћеш имати плода, нетргај цвиећа.«

Када би нас којега дома прехарили, а ми се на то тужили и плакали, тјешио би нас Доброслав велећи, да тако »и виноградар обрезује трсје, да добије више грожђа.« Скакући ми за чврчком по пољу, опоменуо би нас, да нечинимо никад, као ови чврчки, што но или скокну или стану непомично; него да морамо корацати уздрајним кораком. И шепавац идући равно својим путем прије стигне на мјесто, него ли брзотеча, ако се уставља или пренагли. Показујући нам Доброслав кокоши, реко би:

»Глеђите! Ниједна непопије никад ни капи воде, да непогледне према небу.«

Другда би нам казао: „Видите оне тарнице пуне житка? Приштеде толико труда сељаку, а нахране онога, кој неима круха. Само пазте, како се прашина за њими вије, као да ће јих задушити. Али оне иду својим путем, а прашина пада сама на тла. Тако вам је и на том свиету: проти добротнику се дижу прогонства и сплетке, али он иде својим путем, а напасти престану саме по себи. Мој дјед ми говораше: »Чиниш ли добро, увриедити ће те; а ти чини боље, па ће се умирити.«

Digitized by Google

Када би му тко реко, да се неуфа радити, јер би си мого здравље нарушити, показао би му два кључа, један свјетао и излизан, а други црн и захрђал, и додао би: „Овај свјетли кључ ми раби сваки дан, а овај црни ми је у справи. Тако нам лиеност квари и уништује силе, а радиност их уздржује и оживљује.“ Људе, иначе добре, али неуљудне и нечедне, присподабља јелу неслану; то јело је кадшто здраво и храниво, али никому неприја; или књизи, у којој има списах додуше лиепих, али зло и криво писаних.

Ненавиднике сравњује с оним, који болује на жутици, јер му се и црвена ружа показује жутом. Об оних, који псују чине ближњега и свакога по свом лакту мјере, вели: „Сватко се је ругао Загорчевој „шкорњи“ (чизми), јербо му је на једној страни мало жирја била. Загорац им се је пустио ругати, те јим рече: „Сватко зна најбоље, гђе га чизма жуљи,“ и дода: „Више види једно око у својој кући, него два у туђој.“

Оним, који увиек јаучу и чезну, те ове риечи опетују: Сретна ли мене, само да ово имам! Благо си га мени, да то добудем! — Само да се онога дочепам, неби већ ништа захтјевао! реко би кажући прстом на бријег: „И ја сам мислио, да неима већета бријега од онога, и да с њега прстом до неба сег-

Digitized by Google

нем; изкинио сам се попињући му се на главицу, ал кад тамо, на около има бријеговах и горах још виших, а небо од мене тако далеко, као и онда, када га са равнице гледах. Тако су вам наше жеље: што се више уздижете, то све више видите размјере около себе, а вазда једнако далеко од среће.“

Присподобио нам је живот соби у болници, гђе си немоћник у својој постељи неможе наћи ни покоја ни сна, а видећ около себе красне и чисте постеље, мисли, да би тамо нашо ожуђени мир и покој, и ако се одважи отићи на другу постељ; он час нађе нових тежкоћах и незадовољствах, као и прије, јербо своје зло са собом носи.“

„Гђе будемо дакле задовољни?“ упитасмо га.

А он, нерекши ни ријечи, дигне прст према небу.

Мого би вам још које шта такова повиедати, али знадем, да Доброслав вели:

„Свака радост мало траје.“

Digitized by Google

Orao i sokol.

Narodna pjesma iz sbirke Mijata Stojanovića.

Mili Bože, čuda velikoga,
Zavadi se orle i sokole.
Da bi zašto nebi ni žalio,
Već za jednu visoku planinu.
Oro veli: moja je planina;
Sokol veli: moja je starina!
Al govori siva ptica sokol:
Nebudali sirotice orlo!
Ludo ti ćeš izgubiti glavu.
Zaleti se sokol pod oblake,
Pak udari siroticu orla.
Kako ga je lako udario
S crnom ga je zemljom sastavio.
Pade orle u zelenu travu,
Orle pade, a sokol dopade,
Pak je njemu tiho besjedio:
Jesam li ti orle govorio,
Da neideš sokolu u ruke,
Sada će te mladi izgledati
Odkud ćeš jim hrane donietí.

Digitized by Google

Živi li i bilje?

Od Gjure M. Banjalučkoga.

Pak u travi pak u bilju
Božja čuda razabire,
I u slastih izobilju
Ručice se k nebu šire.
Kriesnice.

Promatramo li pozornim okom život i djelovanje kakvo je u životinje, a kakvo opet u bilju, vrlo ćemo lasno i na prvi mah zapaziti veliku razliku, vidjet ćemo kako se životinje viek giblju i miču, nikad nemiruju, kako jih svejednako i neprestano stoji cvrkat, pisak, zvižd i grakat, kako laju, ruče, kako se dragaju, svade, biju, bodu, kako se deru, grizu i čak ubijaju. Raznolike i često neodoljive požude nedadu im mirovati, a mimo svega jih neutaživa njeka i nezasitna glad goni, da sve, što žive, unište i požderu. Neima biljke, neima živinice, dà neima čovjeka, koj bi sjeguran bio. Sve bude ili živo ili mrtvo, ili u manji ili u veći smuk opuckano. A svrnimo okom na biljke, kakav je u njih pokoj, kakav sveti mir! kakva

Digitized by Google

kakva nevinost i dragota! Životinje žderu a biljke se hrane. Unidjimo de samo u prijatni kakav i dražestni vrt; koliko je tuj povoljne hrane i za tielo i za dušu. Eno kako nam se sa trešnjevine živa krvca smjehlja, kako nas malina, a kako opet trnovo grozdiće vabi! Alaj mi sladka smoka, sve nam se zubi ciede, prije no i štogodj okusismo! A motri de onu dječicu, kako se razdragala i razdragana smješeć prikupila onaj grmić trnova grozdića, pa se dala na posao, te ju ni za sviet nebi odvabio, pače čini se, kano da su u silnom poslu na sav sviet zaboravila.

Gledj tamo bogate one jabuke, kruške, šljive, kako jim se grane pod obilnim i prekrasnim plodom do zemljice svijaju. Koliko će tuj u jesen radosti i kakova veselja biti, kad se bude to bogatstvo skupljalo! Tamo opet na zidu razširila vinova lozica zelene svoje ruke, a kakva će tuj divota biti, kad joj se dozrieo plod u čarobnom sjaju jesenskoga sunašca zarumeni! Aj Bože, je li u raju ljepše krasote bilo, ta nije li to živi raj; eno koliko se po zelenoj onoj i mekanoj rudini posulo ponajkrasnijih cvjetićah, koji se dali u najljepši cviet, a okolo sebe kade preugodnim mirisom; svakomu o nježnom listiću visi dragociena biser-kapljica, što odskakuje od vodometa, i po rudini pada, a i svaki je sam za sebe čudo božje. Pa slušaj, kako tihi vjetric duva i ra-

Digitized by Google

zabire se tajinstveni šuštanj listićah, kano da nas ljubko i prijazno pozdravljaju.

Kazujte nam po istini, nježni vi stvorići, liepa dječice božja, kazujte nam, je li vas blagi stvoritelj vaš umom i jezikom nadario? Nije; ali zato je nadielio čovjeka živom bujnosti fantazije, pa ota tumači i razlaže vaš otajni šapat. U vas motri ona sliku čovječjega života, jer i vi rastete, cvatete, plodite, venete i umirete. I vašega groba mjesto pusto je, hladno i grozno, ali za malo popuhne topliji vjetrić, po nebeskoj visini zamnieva jasna uzkrsna pjesmica vesele ševice i vi ustajete na nov život, dižete se iz praha i eto vas opet u veselom kolu njekadanjih drugovah svojih. Niste li u tom vjerna slika uzkrsnuća.

Pogledajmo još pojedine cvjetiće, kako su krasni, da ni Salamon u svem sjaju svojem krasniji bio nije. Evo nam ponajprije ugadja oku prekrasna ružica, ej, kako je dražestna i koli divna. Živa je i dragostna prilika ljubavi. Nu što je to? ako se nevaram, trnjem je okružena? Jest, žalibože i jedna je i druga trnovita, samo što ona ruku, a ova srce rani. Nu eno tamo ljubkoga nevena, na njem neima trna, niti mu zeleno lišće vene, prava je slika vječne i neprelomne vjernosti. Ovdje nas liepa — kata tješi, da ćemo se tamo za zvjezdami opet vidjeti, a priprosto sagafilje u plavetnoj odorici svojoj kano da nas opominje: budite prosto-

Digitized by Google

dušni, pobožni i krotki, pa ćete biti vriedni nebeskih radostih. Plamenac nam živim svojim rumenilom prilići gorućoj čeznji, bieli liljan krotkoj nedužnosti, maćuhica tihanu, trujućemu jadu, a ohola hortenzija prpošnoj taštini.

Zelenom se kitom ružmarina kite zaručnice, kad se vode pred oltar, da si vječnu založe vjeru. Hvojami lovora riese se pobjeditelji i slavni pjesnici, a što će ti potočnica da kaže, vrlo lasno već iz boje njezine razabireš. Popodjimo sad malko dalje u sjenasti dio vrta, gdje se šumica sa zelenimi tratinami izmienjuje, i naći ćemo tudier silan i visok hrast, što mu se glavica sa oblaci ljubi. Ovaj vam je hrast liepa prilika silnoga i mogućega čovječanstva. Bršljan što no mu se oko debla vije, slika je stalne vjernosti, a zimzelen što se pod hladom njegovim zeleni, prilika tihana, ali neprevrtljiva prijateljstva. Nu eto, posegneš li rukom za zimzelenom, namjeriš se na drugi mali, plavetni, ugodno dišući cvjetić, što se u zabitnom grmiću sakriva. Ljubica je to, liepa prilika još ljepše krieposti: čednosti.

Nu tamo opet na obali romonećega potočića ima drugi plavetan cvjetić, što no ga volite od ljubice, od svega cvjeća, da i od svega blaga na svietu, kad vam ga pruži bratska il prijateljska ruka. Kako je mio i ljubak; u bistrom mu se plavetnom i duše punom okancu jasno čitaju rieči: „Nezaboravi

*

Digitized by Google

me i ja te nikad zaboravit neću!« Potočnica vam je taj umiljni cvjetić, koj je jur mnogo srce usrećio, ali i mnogo raztužio, kad je pelin suzicah okupan naviešćao skorašnji gorki rastanak. Jest ima gorkih časovah, kad no život, a još gorčijih, kada smrt ljubeće se duše dieli.

Nu razgledajmo, neima li biljke, koja bi nas sjećala na one miliće, što se jur u stan pokoja uvratiše? Podjimo de malko nuz potočić do onoga obližnjega prisoja, pa postanimo na samotnom zelenom brežuljčiću; evo tuj pokriva tjesnu gomilu bieli kamen, a uz njega crni križić, rekao bi iz zemlje niče, na koj se lagano spustio crn, bielim ruhom obrubljen leptir. Pred gomilom sa svake strane stoji crna posudica, a iz nje mladi čempres raste, a za njimi zaokružile tihi ovaj stan žalobne vrbe. Tužan se šapot čuje medju lišćem, žalostne hvojice ponikoše k crnoj zemljici a suzicom natopljeno oko trudi se kroz listiće do plavetna neba, gdje ćemo se na dan uskrsnuća i opet svi sastati. Liepa je i pobožna pričica skopčana sa žalobnom vrbom, strmogledkom. Kazuje priča, da je u vrtu Gethzemani na obali potočića bila vrba, pod kojom se gospodin vrlo rado odmarao, pa s ove iste vrbe narezaše vojnici šibe, kojimi su Gospodina šibali. Kad je Gospodin na križu umro, uztrese se sva zemlja, a uzdrhta i vrba, hvojice joj k zemlji ponikoše, a

Digitized by Google

listići joj pobliedili i takova ostala do dandanas, da tuži za gospodinom svojim i takove su sve, što su iz njena sjemena ponikle.

Da se vratimo na prekrasnu onu dječicu božju, na umiljne cvjetiće, pitajmo se, čemu nam oni? A na to ćemo pitanje što ljepše odgovoriti. Čemu plavetna gubičica svojim preugodnim mirisom kadi? Čemu liepimi bojami obilujući tulipan ponosnu svoju glavicu diže? Dobro je da jabuka cvate i da grašak sladkim svojim cvietom, od kojega će doskora plod izaći, pčelice mami, ali čemu ipak tolik nebroj cvietah i cvjetićah, koj će naskoro uvenuti i u suhu, bezbojnu se travu stvoriti. Zašto tako brzo venu, zašto jim život toli silno kratak? Zar su oti cvjetići slučajna samo igra, što ju sviet vodi, gdjeno ipak u njem ništa slučajna neima? Jok varamo se, oko čovječje nemože prodrieti koprene, što sakriva tajinstvenu nikad nesnivanu ljepotu, koja je u njih sakrita, i koju samo duboko iztraživajući mikroskop dohvatiti može. I njihov je mekanizam tako savršen i shodan, kano i u svake najsavršenije i najoćutnije životinje. I u njih je nagon za uzdržanjem i umnoženjem, te za nagon taj potrebna sriedstva, da im se diviti moramo. Zar u pogledu cvieta nikakova izraza neima? Zar nam negovore jasno, ma očijuh i ustnah neimadu? Pogledajmo veliku zlatnu sunčanicu, kako se od iztoka k zapadu savija slaveć svjet-

Digitized by Google

lost, koja joj život i krasotu dieli. Gledajmo kako zadovoljna oživljujuće i kriepeće zrake sunčane srče, te spokojna u obilnom užitku svom mičuće se stvorove žali, što se od mjesta do mjesta potucaju, da potraže onu sreću, koje se ona o svoj slog prikovana uživa; doista je sretan sužanj, komu su okovi život. — Prikuči se ponositomu tulipanu i čitaj mu u bojah, u kaležu njegovu ljubav, kojom prama kratkom životu svojem gori! Nevidiš li, kako se svojom krasotom ponosi? Kako se na stabljiki svojoj podigava, da može oholim pogledom promjeriti ostalo cvieće, što ga čovječja ruka toliko nepazi, i od žarećega sunašca nezaklanja; čini se, kano da mu ota sladostna oholost množi životnu snagu i da tim bujnije raste, čim mu se više ljudi čude. Bludi po lugovih i grmju, po njivah i livadah, penji se na najviša i najstrmija brda, te spuštaj se u duboke doline, veri se po gustom trništu i vrludaj oko groznih ponorah, što te pozdravlja iz dubine, što sa visine, što ti se smjehlja iz smrtnoga jaza a što mili izpod ledena sniega? Cvieće! cvieće! A čemu tuda cvieće? Ono nam je sjegurno znamenje, da je Stvorac vasionoga ovoga svieta mnogo slavniji i blagodarniji, nego bi čovjek i smisliti mogao.

Cvieće — ta igračka nedužne dječice, oti vjerni drugovi usnuloga tiela u tiesnom liesu; cvieće — što ga ljubi neznani putnik, a traži

Digitized by Google

prosvećeni učenjak; cvieće — toli prosto i slabašno, te se čini, da u nas jestvo svoje prosi; cvieće — što se stidnom čednošću po pukotinah i zabitnih kutovih sakriva, plaši se otvorenih putevah i neusudjuje se čovjeku pred noge. Bježi ono gradove; a kad čovjek ohole svoje smetnjake, što ih palačami krsti, zapušća, promilja ono poslje dugog čekanja izza stienah, te ukrasuje razvaline. Cvieće je dielnik svih ljudskih radostih, tješitelj čovječjega jada slika i prilika pobjedonosnoga slavja, kano i stidne rumeni u mladjane neviestice, dobro došlo u bogatih dvorovih, i ubogih koljebicah i na samotnih grobnih gomilah. Cvieće je neprestani onaj i nepromienivi povratak, što nam spomen mladi; njime se nedužnost blaži, a kupa ga suzicami svojimi, koj se tužan izgubljene nevinosti opominjati mora; cvieće je u knjizi naravi ono, što je u knjizi objavljenja priprosta riečca: „Bog je ljubav!“ — Koja nam od cvieća korist? Pomislite si sviet bez cvieća, kakav bi to pust i tužan pogled bio? Ta bio bi sviet, što je lice bez blaga posmjeha i blagdan bez sladka veselja. Zar nije cvieće zemlji ono, što su nebu zviezde? Cvieće s laganim svojim vjetrivim obličjem i nevidivim dahom, njetilo je što nas puti, da se dižemo nad očutni sviet; i vodilja, što nas vodi do pojma nevidivih bićah, a time i do misli — na Boga.

Digitized by Google

Neima ga, koj bi bolje razumio tajinstveni život bilja, nego li prirodoslovac, što je posvuda i u svakom kraju svieta pobliže se upoznao s otimi čudovišti. Čujmo kako nam o tom slavni Mortius slovi: „Preko polovice svoga vieka zanimao sam se jedino biljem; ono mi bijaše skoro jedini prijatelj i pouzdanik. Često se izgubih u dubokoj tami brazilijskih prašumah medju onimi prostorimi gorostalji, kojim vrha okom ni doseći nemožeš a šuštanj ti njihov poput uzmožna glasa božjega u ušijuh šumi. Koliko sam tamnih noćih proveo sâm sa travicami i biljkami svojimi u onih silnih travnjacih, što se poput bezkrajna mora okolo samotna putnika šire. Kadno bliedi mjesec i jasne zviezdice na tom tihom biljevnom moru izlažahu i zapadahu, bijah još sveudilj u poslu, pabirkujuć i tražeć, nebi li na kakav alem naišao. Nu kao što je tamo sjaj mjeseca čistiji i žar zviezdicah jasniji, tako mi se prividjelo, da mi i bilinice jasnije i razgovjetnije šaputaju. Zalud bi se trudio, da hoću silna ona i čarobna čuvstva da nacrtam, što sam jih onda poćutio. A medju ostalim, što mi onda niema biljevna usta povjeriše i prišapnuše, živo se još sjećam rieči: „Čovječe, tebi je neumrlost sudjena!“ U prvotač mi čarobna noćca i nebrojene zviezdice na azurnom nebu dušom pokrenuše i silno ju razdragaše, te je laglje prihvaćala dosele nerazumljivi glasak

Digitized by Google

naravi, kojim se bilinstvo oko mene glasilo. Baveć se tako neprestance medju ovimi prijatelji, dobro sam ih razpoznao i raznoliko se uvjerio, da živu i da jim je život mnogovrstan.“ Pa otaj život i raznoliki način, kojim se ukazuje mnogo je od vajkada i na čovjeka djelovao, pa si on po njem svoj život stao tumačiti. Mnogi si odabrao koje drvo za simbol, pa po njegovu, da tako rečem, značaju i svoj označio, kano što si n. pr. Slavjani odabraše lipu, te njome svoj krotki značaj i blagoćudnost svoju označuju, a Niemci silnu hrastinu, pa će se po njoj jakošću pohvaliti.

Mnogoliko indi tajinstveni otaj život u bilinskom carstvu na nas djeluje, blaži nas, ćut nam draga, maštu razigrava i pamet bistri, buduć nas sili, da ga razmatramo i dobro upoznavamo.

Digitized by Google

Zlatno klasje.

Priobćio Jer—ćki.

* Da pravedno uzmognete suditi djela kojega čovjeka; valja, da jim iznadjete uzroke, s kojih potekoše; valja, da čovjeku do srca prodriete i tuj ćete sjegurno naći vriela onih djelah.

* Nevolje treba dobrim, da jim čuva kriepost, da ju usavršava; treba zlim, da njihovu zlobu dokonča i kazni.

* Sebi samu biti rob, to je najteže.

* Nikomu neslužite, koji vas nečasti, ili koga vi nečastite.

* Da čovjeka ljubimo, nesmijemo se mnogomu nadati; da njegove mane strpljivo gledamo, moramo biti vični njemu praštati, moramo pojmiti, da slabašno čovječanstvo ima pravo, da u mudrosti ište smilovanja. — Najmudriji bjehu vjekoma i najsmiljeniji.

* Suze su radosti kao biser rosa, u kojoj se rujno sunce blista.

* Samo kad je odanja nestalo, povjerenje obumrlo, samo tad nejma ključa, koji otvara mladjahna srdašca.

Digitized by Google

* „Trbuh za kruhom!“ ... U ime božje, samo da čovjek negmiže podlo po kalu i prahu.

* Neobkružio smjeh vaših usanah, prolazite li uz obitavanu koju kuću. Možda ste na pragu obitelji, koja tuži, plače, nariče.

* Morač je težak nesmiljen, al tek tu može čovjek pokazati, što vriedi. — Po volji si živjeti, može svatko.

* Lakomost bije često ljuti bojak sa taštinom, al skorom uviek pobjedjuje taština.

* Osušite, otarite slabašnoj djeci suze; mnoga kiša uništuje nježne cvietiće.

* Ponos, kojim se ponosite rad jedne krieposti, više zla tvara no sve munje.

* U volji je krivnja, a ne u djelu.

* Oko može, da skrije svoju radost, svoje vaje i tuge, al ne ustne. Drhću, stiskavaju se, bliede, smješe se, neosrećajuć se na našu moć. Zato vjeruj puno manje ustnam, koje što vele, no njihovu micanju.

* Čim mladić duže čuva djetinje običaje, tim je bolji; čim si prije prisvaja muževe običaje, tim je gorji.

* Pravednost je temelj i zamet ćudoredju.

Digitized by Google

Nikola Šubić knez Zrinjski.

Od Lj. M.

Naša poslovica veli: „Domovina kakva bila, rodjenom je sinku mila“, pa smjelo uztvrditi mogu, da se jurve i vi, mladjahni moji čitaoci, ob istini ove poslovice osvjedočiste.

Kako nam je mila otčinska kuća, gdje prve svoje dane u igri i veselju sprovedosmo osjećate i sami, pa i nebila ota kuća upravo sjajna palača, nego siromašna samo koljebica. Osobito je to onaj od vas osjetio, koj ostavi jur otčinski svoj dom, pa se desi u drugom kojem selu ili gradu kod stranih ljudih. Kako vam srdcu godi, kad čujete govoriti o rodnom svojem mjestu, o zavičaju svojem; kakovim uzhitom govorite i sami o svakom predmetu i dogodjaju, što se tamo sbio; a kakova zavlada napokon radost, kad vam se pruži sgoda, da se u omiljeli zavičaj povratite! Neće vam sjegurno žao biti, što ostaviste ma i najljepši

Digitized by Google

grad, kad u zavičaju svojem siromašne koljebice nadjete.

Nu kao što nam je zavičaj vaš i njegovi žitelji miliji od svih drugih selah i gradovah i njihovih stanovnikah, isto tako miliji su nam ljudi našega roda, koji našim jezikom sbore, od tudjinah; milija nam je zemlja, gdje naš narod stanuje, nego li tudjinstvo, ma i ljepše i bogatije bilo. A to će opet osobito onaj osjetiti, koj je ostavio domovinu svoju, te živi u tudjinstvu. O da znadete, kako je težko pri srdcu, kad se najedanput nadješ medju tudjimi ljudi, koji inače govore, misle i ćute nego li u tebe. Kako ti uho čezne za glasom sladkoga jezika tvoga, kad ga za dugo čuo nisi! Pa kad opaziš čovjeka od tvojega kraja, koj ti govori materinskim jezikom, zagrlio bi ga od radosti, ma i najprostiji prosjak bio!

Što je pako čovjeku srdcu priraslo, što mu je milo, drago, da i sveto, to on osobito njeguje, za to on radi, a to će on kad uztreba i braniti proti svakomu neprijatelju. Kao što svaki brani svoju kuću, imetak i obitelj svoju od razbojnikah i zlotvorah, brane seljani svoje selo, gradjani svoj grad i žitelje a čitav narod brani zemlju svoju i sebe proti svakomu neprijatelju, dok je išto snage u njega.

Kao što je u nas, kao što mi svoje ljubimo i branimo, tako je svagdje, u svih na-

Digitized by Google

rodah; — a zašto? — Jer Bog to čuvstvo u ljudsko srdce usadi, pa on i hoće da tako čuvstvujemo, jer i Spasitelj sam pokaza nam činom, kako on ljubljaše i domovinu i cieli narod svoj, i kako se požrtvova za njegov spas.

Tako i mi ljubimo svoju domovinu, a ljubili bismo ju, da i nije onako krasna, napunjena vinorodnimi briežuljci i plodonosnimi ravnicami a premriežana krasnimi riekami i potoci. Pa odkad je našega roda ovdje, ljubljaše ju on, a ljubav svoju dokaza činom, bijuć kroz viekove ljute bojeve za omiljelu domovinu. Krasnih primjerah domoljubja i požrtvovanja imade nebrojeno u pradjedovah naših, a ja ću vam, mladeži mila, pripoviedati o takovom mužu našega roda, kojega ime ne samo naš narod, već i drugi narodi slave radi domoljubja i hrabrosti njegove. To je Nikola Šubić grof Zrinjski, vitez sigetski.

On proizteče iz slavne i moćne hrvatske obitelji Šubićah. Pradjedovi njegovi bijahu još za narodnih kraljevah hrvatskih veleugledni, a kasnije si potomci stekoše još veću slavu sa svoga viteštva.

Nu kako no sjajno sunce nadasija jasne zviezde, tako i nadkrili viteštvom i slavom Nikola Šubić-Zrinjski sve, premda viteške predje svoje. On se rodi od otca Nikole I. i majke Jelene, kćeri na glasu bana Ivana Karlovića god. 1507. Nikola imaše jošte dva brata, ta-

Digitized by Google

kodjer slavna u obrani domovine, i tri sestre, udate za prve velikaše hrvatske.

U to doba pretijaše cieloj Evropi a najpače našoj domovini velika pogibelj od Turakah, krvnih joj neprijateljah. Jedva što naš Nikola nješto poodraste, navali silni turski car Sulejman god. 1526. na Ugarsku, a u ugarskoj bitki na muhačkom polju, gdje se i hrvatski vitezovi junački borahu, potučena bi hametom ugarsko-hrvatska a i sam kralj Ljudevit II. zaglavi u njekoj močvari. Hrvati si tad izabraše za kralja Ferdinanda iz prejasnoga habsburžkoga doma, dočim se htjede u Ugarskoj do priestolja popeti knez sedmogradski Ivan Zapolja. Da pako svrhu svoju poluči, pozove odmetnik jadni kletoga neprijatelja kršćanstva, turskoga cara Sulejmena, u pomoć. God. 1529. povede car Sulejman silnu vojsku u Ugarsku, a odanle pod Beč, misleć, kad ovaj predobi, da će mu biti s ostalom Evropom lak posao. Ali se ljuto prevari, kršćanski vitezovi tako ga hrabro branijahu da ga Turci zauzeti nemogoše, a medju junačkimi branioci odlikova se i mladjahni još Nikola i to tako, da ga cesar Karlo V. obdari konjem od mejdana i zlatnim ogrljajem.

Kao što je Nikola junačko djelo započeo, nastavi ga kroz čitav svoj život. Neprestano bi hrabro odbijao turske navale ne samo sa svojih dobarah, što no se protezahu uz tursku

Digitized by Google

granicu, već vojevaše on slavno i u cieloj Hrvatskoj i Ugarskoj uz ostalu kraljevsku vojsku. A radi junačkih svojih činah bude g. 1542. kraljem Ferdinandom imenovan na požunskom saboru banom trojedne kraljevine.

Postignuv tu čast puće mu još širje polje, gdje je imao prilike pokazati zamjernu svoju vojničku vještinu i junačtvo. Na čelu hrvatske vojske razbijaše on hrabro Turke, ma gdje oni u domovinu našu prodrli. U vrieme pako mira, koj bi na jednodušno zahtievanje ugarsko-hrvatskih stališah i redovah sa Turci na pet godinah skopljen, nastojaše Zrinjski, da se tvrdjave poprave a njekoje s nova podignu, da će po izteče nom miru krepčije Turke dočekati moći.

U priznanje svestranoga revnovanja Nikole Zrinjskoga za obću sigurnost u burnih onih vremenih, pokloni mu kralj Ferdinand bujno Medjumurje na vječna vremena. Izkusiv Nikola još za prošlih turskih ratovah, kako je to njegovo vlastničtvo od osobite važnosti u ratu, utvrdi iz nova Čakovac grad.

God. 1556. odreče se Nikola Zrinjski banske časti, pa primi čast meštra tovarnikah, a god. 1561. načini kralj Ferdinand Nikolu na vlastito njegovo zahtjevanje zapovjednikom tvrdje Sigetske.

Po smrti kralja Ferdinanda nasliedi ga sin njegov Maksimilijan, a prigodom krunitbe

Digitized by Google

njegove za ugarskoga i hrvatskoga kralja bijaše naš Nikola na čelu hrvatskih stališah i redovah te nosaše pred novim kraljem zlatnu jabuku.

U saboru, što ga je namah Maksimilijan sabrao, da viećaju, jeda li bi se ostalo kod mira, što bi sa Sulejmanom sklopljen uz godišnjih 30.000 dukatah, bijaše Nikola dušom i tielom za to, da se svakako prekine mir a a zametne rat s Turci.

Nu premda nebi sada uvažene vatrene rieči Zrinjskove, te bi Sulejmanu u Carigrad poslan zaostali danak da se uzdrži mir, ipak bi doskora prekinut. U Ugarskoj nastojaše sin pomenutoga već odmetnika Zapolje, da si podčini veći dio Ugarske, a buduć mu to nepodje za rukom, dodje mu opet u pomoć Sulejman. Mehmed-paša bosanski bi od Sulejmana sa nekoliko stotinah konjanikah napried odaslan, da razvidi okolicu. Kad to začu Nikola, namah posla proti njemu do 1000 konjanikah i blizu toliko pješakah pod zapovjedničtvom Kašpara Alapića, Vuka Papratovića, Nikole Kovaća i Petra Patačića. Kod Sikloša nadodju na neprijatelja, navale nanj iznenada i hametom ga potuku. Sam Mehmed osta na bojnom polju a njegov sin bi uhvaćen; našinci se pako pjevajući i konje igrajući vrate s bogatim plienom u Siget.

Ovaj slučaj odluči sudbinu Sigeta i njegovih junačkih braniteljah, jer se Sulejman zakle

Digitized by Google

svetcem Muhamedom, da će se krvavo osvetiti. S čitavom svojom vojskom krene put Sigeta i do mala stigne pod bedeme sigetske, gdje bi pozdravljen vatrom iz svih topovah.

Nikola bijaše u tom važnom položaju sve učinio, što hrabri, oprezni i od sve duše domovini i kralju svomu odani vodja učiniti može.

Tvrdjava bijaše dobro utvrdjena i dovoljnom hranom obskrbljena, nu što najnuždnije bijaše, to uzmanjka, naime velika i jaka posada; jer vojske, što je Nikola u Sigetu imadjaše, bilo je jedva 3000 momakah. Nu ni to nezabuni hrabroga viteza, jerbo znadijaše, da se kralj Maksimilijan bavi s jakom vojskom u Ugarskoj, pa od njega umoli pomoć.

Kad no se bijaše Sulejman sa svom ogromnom svojom vojskom od 200.000 vojnikah pod zidove sigetske doturao, sazove Nikola svoje vierne, pa jim stane ovako govoriti: Junaci! evo ljuta boja, odavna od vas željno izgledana. Evo pred vami silnih turskih četah, da se pobiju s nami i predobe ovu tvrdju. S njimi se moramo boriti za domovinu, slobodu i život. Ako li božjom pomoći održimo tvrdju od propasti, sve smo izbavili, slobodu i mir domovine, i slavu i čast svoju. Ne samo naša domovina već i cielo kršćanstvo poveselit će se ako obranimo ovo mjesto, tako važno za obranu ciele zemlje. Da se pako predatete kao strašivice, što se medjutim od vas, junakah na

Digitized by Google

glasu, ni pomisliti nesmije, tad jao i naopako: sve bi se izvrnulo.

Jer tko tu nebude hrabar, te mačem u ruci neponese živu na ramenih glavu, inače je lje nikad neće. Sada je kucnuo čas junaci! da si osvjetlamo lice i sačuvamo junačko ime, srčano boj bijući sa kletim neprijateljem.

Nije dovoljno, da samo moje rieči slušate, nego treba i mene za izgled uzeti! Znam ja dobro, da će obsada golema truda i napora stajati; no na koliko vas znam kao vitezove, nije me ni malo strah, da bi klonuli duhom. Pa i svemožni Bog, koj nas u toliko sgodah prikrilio, neće jamačno niti sada boriocem za domovinu uztegnuti svoje pomoćnice ruke, pa on će nas iztrgnuti iz čeljustih našemu neprijatelju, samo treba, da se pregnemo a nezaziremo, predajući se u očinsku zaštitu njegovu. Uza to treba da i sami nastojimo, jedan drugoga valjanim savjetom i uzornim izgledom da podupiremo i podpaljujemo, dušmanu ni za dlaku nepopustiv. Pogibelj junaci! što hoće da se evo na nas obori, moramo da ju odvratimo od glave. Predočimo si samo braćo slavu pobjede, pa uhvatimo tvrdu vjeru il obraniti i spasiti svim slobodu zlatnu, ili dično za domovinu poginuti — jedno i drugo ovjekovećit će nam uspomenu na zemlji, a rajske one blaženosti zaslužiti u nebu. S toga zahtjevam, da kano što se ja obvezujem da ću braniti ovo

*

Digitized by Google

mjesto, tako da se i vi zakunete, da ćete se do posljednje kapi krvi uz mene boriti, sjetiv se one vjernosti, kojom ste dužni svomu kralju i zvanju, pak i mojoj časti. Tko bi o predaji il izdajstvu snovao, suditi ću mu strogo po vojničkih zakonih i osuditi ga na smrt, ma kojega roda i koljena on bio! Svaki mora svojoj dužnosti točno zadovoljiti i pokoravati se svojim zapovjednikom. Napokon; ako li i mene zastigne smrt ili druga nesreća, naredjujem, da vam bude zapovjednikom evo Kašpar Alapić, moj sestrić, koga svi dobro poznate. Moja će pako biti briga, da u ničem nepostradate!

Sada se započme ljuti boj, da se izkuša hrabrost i divna uztrajnost naših junakah! Turci stadoše najprije svom silom navaljivati na novi grad, te ga jako oštete. Videći Nikola, da ga neće moći obraniti, pa da sile svoje bolje sjedini, upali ga, pa se povuče u stari grad.

Turci stanu sada biti stari grad sa svih stranah iz težkih topovah. Sigečani odbijahu hrabro sve navale, nu poslje njekoliko danah prolomi topovska vatra zidine gradske, a biesni Turci jurišahu tako, da se morade Nikola sa svojimi povući u tvrdju.

Sulejman pokuša još, nebi li mogao bez skrajnih sredstvah predobiti tvrdju. On pozva Nikolu na predaju tvrdje, obričuć mu vezirluk nad svimi ilirskimi državami, a Hrvatsku da će mu darovati kao baštinu. Ali sva ova sjajna

Digitized by Google

obećanja nenadju odziva u Nikole, u koga bijaše vjera tvrdja od kamena. Na to mu još poruči, da mu je sin pao Turkom u šake (što bijaše samo varkom), pa ako mu je drag život djeteta, neka jim zadovolji zahtjevanju. Ali ni život miloga mu sina nemogaše pokrenuti vjerom našega junaka.

Sad je imala bojna sreća riešiti sudbinu tvrdje. Turci stanu na novo sa svih stranah topovi udarati, jurišati a uz to kopati lagume pod bedemi. Nu sve jurišanje susbiše hrabro naši junaci, premda velikim gubitkom. Bezuspješnost ta razjadi ohola Sulejmana tako, da izpusti 4. rujna griešnu svoju dušu na očigled svejednako prkosećega još grada. Veliki vezir zataji medjutim smrt Sultanovu, da mu se vojska nepobuni, pa stade na novo i silom tjerati Turke na juriš.

Tako se branijahu sigetski junaci do 8. rujna; al barut jim bijaše upaljen, zaira u lagmu dignuta a broj jim spao na 600. Nikola i svi mu drugovi uvidiše, da nije moguće dalje se opirati, kad očekivana pomoć im prispjela nije; nu opet se nehtjede predati Turkom u ruke na milost i nemilost, već odluči slavno poginuti mačem u ruci.

Osmoga rujna u jutro, uprav na dan male gospojine, odjene se Nikola svečanim odielom, metne na glavu zlatom, dragulji i perjanicom nakićeni kalpak, a pripasa skupocjenu sablju,

Digitized by Google

što no ju baštinio od otca, i kojom si već mnogo stekao slave. Za kroj odiela metne gradske ključeve i sto zlatnih dukatah za onoga, koj će mu se prvi dočepati tiela.

Ovako svečano odjeven uputi se na dvor, gdje je njegovih 600 oboružanih junakah izčekivalo posljednje zapovjedi ljubeznoga vodje svoga. Kriepkim i ganljivim svojim glasom probesjedi jim sad Nikola stražnji put ovako: Junaci! gdje smo, u kakovu mjestu i koli jadno nam se godi, vidite i sami. Evo došlo je do toga, da nam je izginuti ne na bojnom polju mačem u ruci, nego zagušiti se od dima i vatre poput sinjih kukavicah. Branit se dalje nemožemo, a opet nepredajmo so sramotno živi Turkom u ruke, jer nas drugo nečeka do vječna i sramotna robstva. Posrnimo radje mačem u ruci medju biesne Turke, pa se branimo zadavajuć jim težke rane do zadnje kapi krvi. Time ćemo zasvjedočiti, da smo ne samo pošteno kano junaci živjeli, već i umrieti znali, pa si ovječiti živu uspomenu u poznom potomstvu i vasionu svietu i živjet ćemo u pameti, dok se bude spominjalo koljeno čovječansko. Junaci! za mnom! kano dosele ugledajte se i sada u mene.

Zazvav do tri puta ime Isusovo a izručiv Lovri Juraniću kraljevski barjak, dade velika vrata širom otvoriti a pod njimi nalazeći se mužar u neprijatelje izpaliti, te se sad začme

Digitized by Google

stražnji nu i najžešći boj. Sasuv Turci gotovu mećavu smrtonosnih tanetah od svih stranah na naše, prošipi do mala i Nikolina junačka prsa težko olovo. U krvi ugreznuo, neprestade on ipak svojim smrtonosnim mačem jošte mahati i borioce bodriti i podpaljivati. Ali skoro pogodi ga drugo i treće tane i to tako težko, da se namah na tla srušio. Turci videć kako padne junak ovaj, uzkliknu radostno Allah! te udare još žešće na ostanke Nikoline čete. Ali i ovi kolju i sieku mrke Turke i ukapahu se istom po njihovimi lešinami.

Glavu Nikolinu Turci odrube i nataknu ju na koplje, gdje je čitavi dan 8. rujna bila, a onda ju posla vezir Sokolović u Budim.

Ovako se boraše i žrtvova život svoj za kralja i domovinu slavni naš Nikola; pa kao što sâm u oči glavne bitke svojim u napried reče, da će jih potomstvo slaviti, slavi jih ne samo narod naš u pjesmah, već i drugi narodi.

Ove će godine u rujnu biti upravo 300 godinah od slavne njegove smrti, s toga će se u nas svagdje slaviti tristogodišnjica.

Dječice draga, sjetite se prigodom te svečanosti goleme ljubavi za domovinu u junačkih grudih Nikolinih, sjetite se njegove ljute borbe i slavne smrti, pa si to duboko usadite u svoje grudi, da uzljubite i vi po njegovu primjeru majku tako slavnih sinovah, — majku domovinu!

Digitized by Google

Odlazak.

Od Savina Božića.

Izvučena sva su sidra,
Odvezani svi konopi,
Razapeta biela jidra;
Pozdravite luku tòpi!

Plovi sada mili brode
Morskoj ovoj po pučini,
Kano riba u dnu vode,
Kano ptica u modrini!

Vjetre blagi, sada puši,
Da mi jedra puna budu!
Sveti Niko, ti uduši
Oh pogibelj svaku hudu!

Jarko sunce, kad počineš,
I pokrije tmica more,
Tad Luno da mi sineš
Tam daleko iza gore!

A ti, majko, ka ostaješ,
Mol' se vruće Bogu svomu,
Da ti sretno kog sad šalješ
Povrati se svomu domu!! —

Digitized by Google

Kako je u tudjem svietu?

(Mali svietozor za ljubeznu dječicu.)

Naslikao G. M. Šimončić B—čki.

Draga dječice, liepo vam je u dalekom svietu, aj, liepo i ugodno po svietu putovati, samo da bi uviek dosta novacah bilo, jer se na putu vrlo mnogo troši. Slušajte me, dječice, kazivat ću vam, gdje sam sve bio i što sam sve u dalekom tudjem svietu vidio.

Mnogo sam toga vidio, čega vam u domovini našoj neima, a i mnogomu se naučio; jer se baš zato i putuje, da se čovjek čemu nauči, a onaj koj bi po svietu obilazio, pa niti pravo neznao, je li što vidio, a naučio se ničemu nije, bacio je svoj novac u vjetar, i pametnije bi, te po dušu si bolje učinio, da ga je u bogčevu torbicu bacio.

Što sam rekao, da sam u tudjem svietu mnogo toga vidio, čega u domovini našoj neima, pravo sam rekao; jer je domovina naša mnogo zaostala za drugimi zemljami u prosvećevoj Europi. Vi znadete, dječice, koji je to dio

Digitized by Google

zemlje ta Europa. jel da to je onaj dio, u kojem mi stanujemo; a ima osim Europe još druga četiri diela zemlje Azija naime, Afrika, Amerika i Australija, koju posljednu još cielu našli nisu. Ali ostavimo to, već sam ja rekao, da je naša domovina, — mislim milu našu Hrvatsku — zaostala za prosvećenom Europom, ne dakle za cielom Europom; jer vam još i u samoj Europi ima narodah, koji su daleko za nami, kao što su Turci i naša nesretna braća po rodu i vjeri: Bošnjaci, Hercegovci i Bugari, koji pod turskim zulumom kukare, i Srbi te Crnogorci, koji premda mu podčinjeni nisu, ipak mnogo s njega trpjeti imadu. Nu pitat ćete zabrinuti možda za dobar glas mile domovine, kako je to, da je zaostala? Nepada vam njoj, draga djeco, mraz na obraz, nije ona jadu svomu kriva, već su krive razpra, nesloga, medjusobna nenavist i drugi kojekakvi uzroci. Bila je i naša domovina njekoč slavna, imali smo i mi njekoč kraljeve iz svoje krvi, kraljeve Hrvate, od kojih je prvi bio Držislav, a zadnji praunuk mu Stjepan II. Kako je slavna bila kraljevina Hrvatska pod kraljem Krešimirom velikim, kako opet pod slavnim kraljem Zvonimirom! Po izumrću kraljevske obitelje Držislavićah zavlada u domovini našoj strašna nesloga, s koje su djedovi naši prisiljeni bili, da si drugdje kralja poišću i našli su ga u magjarskom kralju Kolomanu. To nam

Digitized by Google

je prvo zlo bilo, a zatim je navalila divlja Turad i htjela da nam milu domovinu svu poplavi, ali ju suzdržala hrvatska desnica; nu dok su se starci naši s divljimi Turci klali, mirovali su liepo ini odaljeniji narodi u Europi i u svem dobro napredovali. Pošto bi se pako gada turskoga otrebili, bili smo doma nesložni i tako se prigodilo, da smo zaostali. Nu dati će Bog sloge i od sloge sreće mnoge.

Vidim vas jur, ljubezna dječice, kako ste do zla Boga nestrpljiva i rada bi znala, gdje sam ja to ipak bio i što sam vidio? Pravo rekuć, nisam baš jako daleko bio, ali ipak malo dalje od domaćega praga. Bio sam u susjednoj nam Magjarskoj, u Pešti, glavnom gradu Magjarske i još malo dalje tamo u onih krajevih gdje Slovaci stanuju, djeca iste slavne majke Slave, koju i mi majkom nazivamo, ogranci velikoga slavjanskoga roda, Slavjani, kano što smo i mi Hrvati Slavjani, samo što se mi i ostali Slavjani bliže nas, t. j. Slovenci, Srbi, Bošnjaci, Hercegovci, Crnogorci i Bugari zovemo Jugoslavjani, jer smo na jugu, a Slovaci, Česi, Moravci, Poljaci i Rusi zovu se sjeverni Slavjani, jer su daleko od nas na sjeveru.

Gdje je Magjarska, to valjda znadete. Znadete, da je nam na sjeveru i do nas od nje Drava dieli. Kakav su narod oti Magjari i to znadete. Nisu Magjari od koljena slavjan-

Digitized by Google

skoga, oni su posebno azijatsko pleme, imadu posve različan od našega jezik i u njem mnogo naših i drugih tudjih riečih prikrojenih, imadu različnu nošnju i različne običaje. Jeste li vidjeli kada čovjeka, na glavi mu mal, na gljivu naličan kriljačić, gače su mu kratke a široke, kano u ženske suknja ili ako ima hlače, to su mu sa strane odzdol do gori pune širokih svjetlih dugmetah, vlasi ima salom čvrsto namazane a brkove velike i na štrk zafrknute, to vam je Magjar. K nam obično dolaze, te prodavaju korun, a prije dok je još bilo smjeti, tržili su duhan. Nu nemojte opet misliti, da su svi Magjari takovi, ne, nenose se oni svi na jednu ruku, ima i tamo velika različnost kano i kod nas, gdje se svako skoro selo drugčije nosi.

Pitati će te, kako sam tako daleko putovao? To vam je dan danas najlaglja briga. Njekoč je bilo putovanje vrlo mučno, kad nije bilo željeznicah, pače niti dobro uredjenih cestah, i svaki koj se na daleki put spremao, predstavio si i oprostio se s domom, kano da ga nikad više natrag nebude. Ali danas? Danas vam se samo po svietu leti, sjedneš na željeznicu, pa što bi na kolih za tri dana prevalio, preletiš za pol dana.

Tako sam se i ja na željeznici vozio. Do Pešte trebao bih na kolih barem tri dana, a od Pešte do Nitre opet tri dana, pa to sve

Digitized by Google

projurio sam željeznicom u pol drugi dan. Liepo vam je iznašašće ota željeznica. U našoj domovini nije bilo željeznice do god. 1862., kad je prva hrvatska željeznica od štajerske granice preko Zagreba u Sisak otvorena. Sad imamo već i drugu željeznicu od Zagreba do Karlovca, a imati ćemo ih, dade li Bog, naskoro i više.

Nu vi bi radi znali, što je to željeznica, kad ju mnogi od vas još nikad vidjeo nije. To su vam velika željezna, čisto pokrita kola, kojih je često po 20, pače i po 30 skupa skopčano, i cieli taj dugi red vuče za sobom samo jedan parovoz silom pare po željeznih šinjah. Kola, u kojih su putnici i roba, zovu se vagoni, a ona kola, na kojih je kotao i stroj, koji to sve tjera, te u kojem se neprestano kuri, zove se parovoz ili lokomotiv i možete ga razpoznati po dimnjaku, iz koga mu gusti dim suklja. Netjera to, kako naši ljudi vele, vrag, nego silna para, koja ima toliku moć te silnom brzinom tolika i tako velika kola za sobom vući može. Vrlo se je ugodno na željeznicah voziti, jer dodje čovjek u doticaj sa svakojakimi ljudmi i mnogo toga čuje i vidi, što mu je na korist. Može se pako na željeznicu doći u kolodvorih, gdje parovozi stoje, vodu i potrebno ugljevje uzimaju, gdje se putnici malo odmaraju, koječim zalažu, novi unilaze, a koji su na mjesto došli, izilaze; roba se ukrcava i

Digitized by Google

izkrcava. Svaki putnik, koj hoće na željeznicu, mora u kolodvoru kupiti cedulju, bez koje ga na kola nepuste i tu cedulju mora dobro čuvati; jer kad dodje na mjesto, gdje kani izaći, mora opet cedulju predati, i ako ju je izgubio, mora na novo platiti. Ja si kupih u kotoribskom kolodvoru cedulju i uljezoh u vagon, medju liepo, odabrano družtvo. Kotoriba posve je neznatno selo u Medjumurju nedaleko od Mure. Na kolodvoru zazvoni treći put a na parovozu silan se zvižd čuje, znak, da se željeznica giblje i za čas pusti se neobičnom brzinom put Kaniže.

Dječice draga, težko je čovjeku pri duši, kad iz domovine odlazi, ma bilo to i na kratak samo čas i to s toga, što smo uviek bliži grobu nego li domu, te neznamo, da li ćemo se opet vratiti, ili će nam tudja zemlja težka biti. I meni je mnogo težko bilo, kad smo preletili velikim šumom murski željezni most, i u magjarskoj se zemlji našli. Tužnim sam okom gledao na onu stran, gdje su se u daljini plavile domorodne gore i gdjegdje se iztaknuo tankoviti bieli toranj kojega hrvatskoga selca, a kad mi je sve to izpred očijuh izmaklo, pobožno sam šapnuo: „S Bogom mila domovino“, i sad se istom obazrieo na magjarske briegove i doline. Nu slabo sam ih vidio, neznam, je li s toga, što sam još silno uzrujan bio, ili što smo so prebrzo vozili; mislim,

Digitized by Google

da će ovo potonje biti, jer je to zbilja zlo na željeznicah, što se sbog velike brzine nemože skoro ništa dobro vidjeti, čim ti koji grad ili koje selo pred oči dodje, već ti ga s vida i nestaje, a da bi na prozor van gledao, nije baš najprobitačnije; jer bi vrlo lasno mogao bez šešira ostati. Do Kaniže nismo imali poveće stanice, gdje bi dulje od dva, tri časa stajali, istom u Kaniži stajao je vlak ciele pol ure. U samoj Kaniži nisam bio, jer je dosta daleko od kolodvora, a zakasniti nisam smjeo, buduć sam odmah do Budima platio vozarinu, pa bi se u slučaju da zakasnim mogao ogledati za novce i liepo po drugi put platiti. U ostalom neima baš nikakove znamenitosti u Kaniži, to vam je obićni pokrajinski gradić, to je jedina znamenitost, što je pun židovah.

Težko sam čekao, da krenemo iz Kaniže, jer sam mnogo čuo pripoviedati o ljepoti blatnoga jezera, pa sam želio, da ga čim prije na oko dobijem. Što sam čuo, živa je istina, i zbilja je prekrasan te veličanstven pogled na to široko jezero i njegovu divnu okolicu. Predstavite si djeco, silnu, okom jedva dosežnu ravninu, punu ponješto mutne zelene vode, pa ćete imati sliku jezera pred sobom, ali nećete imati blatnoga jezera pred sobom, jer se neda predstaviti, to se mora vidjeti. Tamo u maglenoj daljini promiljavaju, rekao bih, iz valovah plavetne gore, a na njihovu podnožju

Digitized by Google

biele se gradovi i sela, kano da ih je moguća ruka vodenoga kojega duha onamo začarala. U tom jezeru ima silna množina i podosta velikih ribah, ima tuj i jedno kupalište za bolestnike, koji već s ljepote, što je tuj uživaju, na polak ozdraviti moradu. Željeznica šumi tik jezera, te silni valovi plačkaju nasip, na kojem su željezne šinje, a tomu nevičan čovjek zdravo bi se mogao uplašiti, da će se iznenadice u vodi naći.

Još se nisam do volje ni nagledao krasote jezera niti se posvema razabrao od silna utiska, što ga na mene nikad nevidjeni otaj pojav počinio, zazviždnu s parovoza i čujem oko sebe šaptati, da smo u Bielojstolici. Radi bi možebiti znali, s kakovimi sam ljudmi u vagonu bio, nu na to bi vam slabo mogao odgovoriti, jer ih je bilo kojekakvih, a kod svake stanice ili koji pridošao ili opet koji otišao. Bilo je tuj i više trgovacah iz naših krajevah, ali većinom sami židovi. Razgovor se vodio u magjarskom i njemačkom jeziku, sam ja govorio sam hrvatski s jednim židovom Zagrebčanom, koj je nješto malo naški znao.

I Bielustolicu morao sam iz kolodvora samo gledati, grad mi se vrlo dopao, bude tako velik kano Zagreb i leži u ravnici. Ovuda se znade dobro za Jelačićevo ime; jer je prohodio tuda svojom slavnom vojskom i pokazao u magjarskoj buni od 1848. godine, da Hrvati

Digitized by Google

nisu šuške, nego junaci, koji su pripravni za rod i slobodu sve žrtvovati, kao što su njekoč za krst častni pod svojimi vitežkimi banovi slavan bojak bili. Upravo se ove godine stavlja neumrlomu Jelačiću banu sjajan spomenik u Zagrebu, na liepom trgu, koji njegovo dično ime nosi.

Oko Bielestolice dobra kapljica raste, ako možda i nije mnogo bolja od naše moslavačke, sriemske, okićke i kalničke, koje su sa svoje vrline na glasu. U Stolnom su Biogradu njekoč u davnoj davnini stolovali magjarski kraljevi, tamo se krunisali a i tamo se pokapali. Kasnije krunisali su se magjarski kraljevi u Požunu, a odsele će se kruniti u Pešti. To vam s toga spominjem, što je ugarski kralj zajedno i kralj hrvatski, pa da budete znali, gdje se sada naši kraljevi krunisaju. Njekoč su se krunisali naši domaći kraljevi u Dalmaciji, u gradu, koj se takodjer zvao Biograd, kano što se krunio tamo Koloman. Zvonimir se dao okruniti u Solinu. Stjepan drugi u Šibeniku, gdje je upravo narod saborisao, a kasnije krunjen je bio Karlo Roberto u Zagrebu. Medjutim to se po pravici nebi imalo ovdje spominjati, nu neće biti u zao čas, što se spomenulo, da bar znadete nješto o mjestu krunisanja naših kraljevah, obsežnije o tom čuti ćete u povjestnici.

Digitized by Google

U Bielostolici stajasmo kano i u Kaniži pol ure, pošto izminu to kratko vrieme, krenusmo put Budima, kamo smo već kasno pod večer stigli. Prvo Budima kod Promontora, gdje osobito dobro vino raste, vozili smo se kroz tunel. Vjerujem vam, djeco draga, da neznate, što je to tunel, a kako bi i znali, kad je malo u nas željeznicah. Tunel vam je put, što su ga prolomili kroz brieg, preko kojega bi morala željeznica ići, što je vrlo težko, a obići se takodjer neda, onda moradu prodrieti brieg i to vam se zove tunel. Takovih tunelah ima kraćih ili dužih, kako je brieg uzak ili širok, a unutri je tmica kano u podrumu, te se moradu u vagonih nažgati svjetiljke, koje su u svakom vagonu namještene i po noći gore; jer željeznice neprestano danju i noćju idu.

U Budimu moradosmo svi iz željeznice, jer koji hoće dalje, taj mora u Peštu na drugu željeznicu, koj pako kani ostati u Budimu ili Pešti, mora u gostionu, ili uvratiti se kojemu znancu, ako ga ima. Mene dočeka na kolodvoru dobar prijatelj. Ali čudit ćete se, kako je on znao dan i uru, kada ću ja doći ili se možebiti slučajno samo na kolodvoru prigodio? Nije, nego je točno znao, kad ću doći, jer je to dan danas vrlo lasno dojaviti brzojavom ili kako se drugčije zove telegrafom. Kad sam u Kotoribi kupio cedulju, dao sam telegrafirati u Budim, da sam u putu i neka dodje oko de-

Digitized by Google

vete ure na kolodvor. Za jednu ili dvie ure imao je on već brzojavnu depešu u rukuh i vjerno me u horu na kolodvoru čekao. Depeša zove se ono pismo, što ga s brzojavnoga ureda dobivamo i u kom je najavljena viest izpisana. Nije istina, da se po brzojavu, po onoj žici, što se od stupa do stupa propinje, mogu pisma pošiljati, ili kako se njeki Zagorčec ljuto prevario, čak i čizme izmienjivati, nego činovnici u uredu imadu posebne znamenke mjesto običnih slovah, pa otimi znamenkami doglašuju se razne viesti, koje oni onda na papir pišu. Kako upravo, kojim načinom i kojom silom to doglašivanje biva, nemogu vam na tanko razlagati; jer me i onako razumjeli nebi, a doći će vrieme, kad ćete sve to učiti i znati.

Nadjemo se dakle ja i moj prijatelj Mirko, bratski se izgrlimo i odemo za tu večer na počinak; jer sam ga ja trudan od dalekoga puta silno trebao, a sjutra ćemo ševrdati po starom Budimu, poslje pako po liepoj Pešti.

Čudan mora da je san u tih varošanah, što po velikih gradovih živare, ja jih barem nerazumijem, kako mogu mirno sanak boraviti. Meni se bome nije nikako dao san na oči, a kako će i doći, kad je do pol noći po ulicah vreva, vika, huka, buka, lupa kano da je u pol dana. Istom pred jutro slegne se malko ota buka po gradu i ja se dadoh u driem pod kožu gledati, a da je istina, što ljudi govore,

Digitized by Google

da ono, što prvu noć u stranom kojem mjestu sanjaš, mora istina da bude, to po me nebi baš ponajgore bilo, jer sam snio, da sam velik gospodin bio, i da je sve ono moje, što sam preko dana vidio, ali san ostaje san i nebude nikad istinom.

Drugi dan čim je zorica pomolila rumeno svoje lišce, kako bi pjesnici rekli, eto dva prijatelja vjerna, Gjuke i Mirka, gdje se uzeli pod ruke pa šeću po starom Budimu.

Budim je velik grad, ima po gdjekoju vrlo liepu kuću, ali u cielom naš je Zagreb od njega ljepši i umiljniji. Sazidan je jedan dio na visokom briegu i to je njegdašnja ona tvrda budimska tvrdja; sad je tvrdja na drugom „Blocksberg“ zvanom briegu, a Magjari zovu taj brieg „Gellèrt hegy“, to će reći Gerardov brieg, s kojega je sv. Gerard, biskup čanadski, bačen u Dunav i tako mučeničtvo podnieo. Čvrsta je to tvrdja i njeki gjeneral rekao je o njoj, da bi samo više vode tamo bilo, nebi je nikoja sila predobila, pa ju je ipak četerdeset osme godine hrvatska bila predobila. Stajao sam pod tim briegom i čudom se čudio, kako su se naši junaci na taj brieg uzpeli, ta morali su se načetveronožiti i onako uzpinjati tvrdji pod zid; mnogi se doduše skotrljao sa briega u duboki Dunav i tude grob svoj našao u dalekoj tudjini, ali neka se ono kamenje, što je Gerardovu svetu krv pilo, i

Digitized by Google

hrvatskom krvcom omastilo, neka se Dunav hrvatskimi tjelesi premostio, hrvatska je ruka ipak tvrdju osvojila i na tvrdji sa slavjem trobojni barjak zasadila.

Ostala tri diela Budima protežu se ravnicom oko briega, na kojem je njegdašnja tvrdja a najviše se kućicah nanizalo duž desne obale širokoga Dunava. Ima u Budimu mnogo i dosta liepih crkvah, a najljepša je dvorska kapela u kraljevskom dvoru, u kojoj se čuvaju kraljevski znakovi: kruna, žezlo, mač, jabuka, plašt, rukavice, čarape i sandale, sve od suhoga zlata, što jih kralj prigodom krunisanja na sebe udara. Čuva se takodjer u ovoj crkvi ruka sv. Stjepana, kralja, kojom je tolike uboge nadielio i koju je s toga Bog cielu cielcatu sačuvao. Nosi se ova ruka svake godine na Kraljevo svečanim i sjajnim prohodom iz Budima u Peštu pa onda opet natrag. Da je sv. Stjepan bio onaj kralj, koj je prvi Magjare, još za onda pogane, dao pokrstiti, to mislim znadete, s toga vam niti nehtjedoh ništa o tom spominjati. Gornju stranu glave toga sv. kralja imamo mi u Zagrebu u prvostolnoj našoj crkvi, koja se na Kraljevo u srebrnom poprsju izlaže. Najljepše i najznamenitije u Budimu jest kraljevski dvor, iz vana veličanstven, a da ga istom vidite iz nutra, kakove su to sjajne, sve zlatom, svilom i mramorom obložene dvorane, a osobito da vidite u večer ve-

Digitized by Google

liku dvoranu, u kojoj se blaguje, kad se ono 1400 mili-sviećah nažge, mislili bi, da ste u začaran kakav vilinski grad dospjeli, ali zato tuj stanuje, kadgodj se u Pešti desi, kralj ugarski, koj je zajedno i kralj hrvatski, pa je pravo, da ga sjaj i veleliepje okružava. Pod dvorom proteže se briegom liep, umjetno na englezku uredjen vrt, po kojem se svaki slobodno šeće i divotom blaži.

Inače neima u gornjem gradu Budimu ništa osobita, sve sami bud civilni, bud vojnički uredi, s toga je sve tiho, a na ulici nikoga nevidjeti do vojnika ili činovnika. Na jednom je trgu velik od željeza spomenik u vječnu spomen gjenerala Hencia, njekoga graničarskoga pukovnika O. komu sam nesrećom ime zaboravio i 400 hrabrih njegovih junakah, sve samih odabranih Hrvatah, koji su prije 17 godinah ljeta 1848. za magjarske bune, braneć kralja, njegovo sveto pravo i svoju zlatnu slobodu slavno pali, te im se dična imena, koja su sva u tom željeznom spomeniku urezana, budu, dok bude vieka, čitala i spominjala.

Još ću vam jednu budimsku znamenitost spomenuti. Ima u onom dielu grada, koj se zove vodena varoš (Wasserstadt) grob njekakvoga turskoga svetca, koj je valjda s toga se posvetio, što je dobro znao uboge kršćane guliti i na muke metati. Taj grob ostao je još od onda, kad su se Turci u Budimu banili i

Digitized by Google

turski se paša po kraljevskih sobah valjao. Morate znati, ljubezna djeco, da su smradni Turci preko 100 godinah u Magjarskoj i samom Budimu gospodovali, time se mi Hrvati ponositi možemo, što nam taj smrad nije ciele domovine poplavio, što su Turci opoganili Budim, ali jim nikad neposlužila sreća, da opogane ponositi naš Zagreb, što jim s toga nemoguće bilo; jer su Zagreb hrvatske branile mišice. Nad tim gorepomenu tim grobom podignuta je djamija, turski hram, u kojem neima ničesa do četiri prazne stiene. Amo dohodi svako ljeto iz Turske, dà ćak iz Azije po koji drviš, turski njekakav kaludjer, da se svomu svetcu na grobu njegovu klanja.

Rekosmo jur, da je Budim na desnoj obali Dunava, a odmah na lievoj obali leži P e š t a. Pešta je mnogo ljepši grad od našega Zagreba i skoro pet putah tako velik. Ima jako mnogo liepih i visokih na tri, četiri sprata kućah te gospodskih palačah; najljepše i najveličanstvenije su duž obale Dunava. Magjarski su grofovi i vlastela mnogo bogata, pa preko zime u Pešti živu i doma svoj novac troše. Žalibože što u nas tako nije.

Crkvah ima u Pešti tako do 15, malo više nego u Budimu, ali dosele nije bilo takove, kakva je naša prvostolna u Zagrebu; nu sada se zidje nova i ta će biti veličanstvena

Digitized by Google

i sjajna; na polak je već gotova i zove se Leopoldova crkva.

Ulice su liepe, čiste i prostrane, a po ulicah silna svjetina vrvi dan i noć. Dučani su bogati i nemožeš se zdravo liepe robe nagledati. Što mi se ponajbolje dopalo, to je pobožnost, što sam ju ovdje opazio; jer mnogobrojne crkve nisu nikad prazne, po vas dan ima dosta pobožnikah, koji se s ote ljudske vreve odaljuju u tihu crkvu, da se dragomu Bogu pomole. U Pešti je sve magjarsko i namah čovjek osjeća, da je u glavnom sielu magjarskoga življa, premda i ovdje ima sila božja inostranacah, osobito Slovakah, zatim Srbah, Niemacah a i Hrvatah. Van Pešte liepa je i ugodna šumica, Liget zvana, kamo pešťanska gospoda ljeti vrlo rada izilaze u šetnju, nu nije ta šumica ni s daleka drûga našemu Maksimiru u Zagrebu.

Nješto osobita ima još u Pešti, što ću vam, draga dječice, spomenuti, a to je liepo i veliko groblje. Takovo se groblje nenadje tako skoro, vrlo je prostrano i u liepom redu, a oni silni, prekrasni i umjetni mramorni, željezni ili mjedeni križi, vrlo oku gode, a grobovi kako su naporedo jedan do drugoga, i uz svaki grob malena klupčica, gdje se čovjek trudan odpočinuti može; sve to silno čovjeka uznosi. Groblje je opasano visokim zidom, a uz zid sve po redu obiteljske grobnice, jedna

Digitized by Google

sjajnija od druge. Vidi se, da Peštanci visoko svoje mrtve štuju, pa kako oni živi u gradu liepo imadu, hoće da jim i mrtvi u grobu i na grobu liepo imadu. Svaki dan izilazi ovamo sviet u šetnju, da si oči tužnom krasotom pase, ali slabo se koji smisli, da se Bogu za pokojne dušice pomoli.

Kakvi su u Pešti razni učevni zavodi, kakove tvornice, kakovi uredi, kakove javne zgrade, kazališta, muzeum, gostione, to će vas sve slabo zanimati, potrpite se malko, doći će vrieme, kad ćete to sve znati, a možda će i kojemu od vas sreća poslužiti, te će svu otu krasotu svojima očima motriti. Bog dao, da vam svim ta sreća posluži. Ali ipak to ću vam još spomenuti, što će vas možda zanimati, da ima u Pešti zavod za sliepe, gdje se sliepci uče na prste govoriti, u čem se tako usavršiti mogu, da će na prste tako brzo misli svoje izrazivati, kao što i mi riečmi, pače i ista će slova poznavati i čitati, a njekoji koji su oštroumniji i boje raznaznavati te gdješto i risati.

Oba grada Peštu i Budim spaja velik most lančanik, što ga grof Sećenj dao preko Dunava udariti i nanj je potrošeno do šest milijunah stotinjakah; silan novac, ali se zato i vidi, na što je potrošen; jer je i djelo silno, pravo čudovište i cieli ti je četvrt ure trieba, da preko njega prodješ. Po Dunavu sila paro-

Digitized by Google

brodah amo tamo križa. Čudna vam je parobrod ladja, bez jadra i bez vesla, parom tjerana kano i željeznica, zato se i zove parobrod.

Sada hajde da se oprostimo s otim velikanom magjarskim. Pet sam danah u Pešti bio i huke, buke, vike i vreve do guta se naslušao i do volje nagledao. To vam, djeco draga, ide od rana jutra do kasne noći, kano da je najveći sajam. Ulice su uviek pune ljudstva, i po noći, kada su plinom razsvjetljene, te je po njih svjetlo kano u pol dana, vrvi sviet, kano da na san nitko ni nemisli. Sada je i u našem Zagrebu liepo po noći, jer su i tamo ulice plinom razsvjetljene, to vam je čisto druga razsvjetba nego po naših pomanjih gradićih, gdje se po koja samo slabo tinjajuća uljena svjetiljka vidi, uz koju bi se čovjek i zdravih očijuh vrlo lasno u blatu našao. Blažen je ipak kod nas sladki mir, kojega se po naših tihanih selih do volje naužiti možemo. Kako vam je ugodno, kad se čovjek, cieli dan radeć, do zla Boga izmuči, noćju uvući se u kolibicu svoju i pomoliv se pobožno Bogu sladkim se i mirnim snom okriepiti. Toga vam po velikih gradovih neima, tamo su noći kano i dnevi bučne i nemirne. Tamo ljudi, kojim Bog dao, te su bogati, po danu slabo rade, a po noći za kojekakvimi zabavami trče i neznadu, što je muka, što li trud; sirotinja pako radi i muči se cieli dan a mnogi put i preko ciele

Digitized by Google

noći, pa i ona slabo se snom kriepi. Nu što ću vam više o tom bajati, dosta gdje vam rekoh, da sam se toga velikoga grada za pet danah zasitio; jer nisu veliki gradovi za nas ladanjske ljude.

Oprostim se sa svojim Mirkom, pa hajde opet tužnim okom, gdje ću dobra prijatelja ostaviti, do kolodvora, da si kupim ceduljicu za daljni put. Na kolodvoru sve puno svieta, kao da je kakovo prošćenje; na dvorišću kočija do kočije, a u hodniku kolodvorskom sve čovjek do čovjeka, kao da će na vojsku, što bi čovjek i posumnjao, da neima tuj množina ženah i djece. Pred kolodvorom saletilo me cielo jato fakinah, to su vam ljudi bez posla i zaslužbe, koji se po gradu potežu, nebi li gdje koj krajcar ulovili, osobito se znadu sletiti oko željeznicah i parobrodah, gdje na putnike vrebaju i za nosioce im se narivavaju, da tako do koje pare dodju, koju onda zapiju ili inako zatepu. Čujte zašto su ti skakavci mene saletili: nosio sam u ruci dvie knjige liepo u papiru zamotane, ali to je fakinom vrlo zazorno bilo, pa me zaokupili, te upri u mene, da jim dadem koj novčić, a oni da će mi knjige nositi, lišiti me strašna tereta. Ja im podjedno magjarski vičem, da jih netrebam, ali si oni nedadu ništa upiliti u glavu, dok nesakrih napokon knjige pod pazuh i tako se dosadnih otih razdrpanacah otresoh.

Digitized by Google

Iz Pešte vodio nas željeznički put velikom ravnicom do Vacova, gdje se opet planine pokazale. Od Vacova pa sve duž Dunava divne su okolice, poimence oštrogonska i maroška, gdje su ogromne razvaline kraljevskoga njekoč grada Višegrada. Vac je povelik gradić na lievoj obali Dunava, s biskupskom stolicom, mi smo ga samo uzput vidjeli. U Oštrom humu ili kako si ga Magjari prekrstiše „Ostrogonu“, stoluje nadbiskup, koj je prvi biskup u Magjarskoj, te ga zovu primas, što će toliko reći, koliko prvak. Ovomu nadbiskupu podpadali su prvo i naši hrvatski biskupi, ali odkada je zagrebački biskup postao nadbiskupom, on je primas, prvostolnik hrvatski. U Oštrogonu je crkva najljepša i najveća u cieloj Magjarskoj, da mogli bi reći i u cieloj carevini, u koju bi se naša zagrebačka crkva, koja je ipak dosta velika, čisto liepo smjestiti dala. Nije tomu dugo što je dozidana, stoji na visokom briegu, na mjestu, gdje je njekoč čvrsta tvrdja stajala, od koje se još mnogi ostanci vide. Da vam je vidjeti otu crkvu iz nutra, nebi znali, kamo da se ponajprvo obazriete, sva je bielim, sivim i zelenim gladko ulaštenim mramorom obložena; ima tuj i podzemna crkva, grobnica naime, koja se pod cielom crkvom proteže i u kojoj se nadbiskupi i kanonici sahranjivaju. Ta je grobnica tako liepo priredjena, da na

Digitized by Google

vlas podzemnoj kakvoj crkvi naliči. Da si lagljе predstavite ogromnost ote crkve, kazat ću vam, da su joj temeljni zidovi osam hvatih debeli. Oštrogon po sebi nije baš znamenit, nije niti liep, do njekih poljepših kućah, kao što je županijska kuća, štedionica, nadbiskupska knjižnica, dvie velike kanoničke palače i osobito sjemenište, koje je posve novo spreda na četiri, a odzad na tri sprata sagradjeno, četvrti je sprat pod zemljom. Sjemenište je zavod, u kojem se odhranjuju mladići za svećenički stališ; takovo sjemenište imamo i mi u Zagrebu, koje se kod nas crna škola zove, ne s toga možda, što se sjemeništni gojenci crno nose, već se to ime osniva na njekakvom povjestnom činu, koj ste već sjegurno čuli pripoviedati, pa čemu da vam ga ponavljam. Nadbiskupska palača neudara jako u oči, kako bi to čovjek punim pravom mogao očekivati, nego je posve skromna; posve je drugčiji nadbiskupski dvor u Zagrebu, tomu trieba na daleko para iskati.

Tko od vas, dječice draga, nepoznaje vinograda, tko se u jesen za vrieme branja po njem veseo vrljao nije? Jel da kako su kod nas loze visoke, pune puncate groždja, kako je lozovo lišće široko i bujno, a po redovih i jarcih drač i korov do koljena? U Oštrogonu i u okolici posve su drugačiji vinogradi; lozice jedva dvie, tri cipele od zemlje, a grozdićah

Digitized by Google

njekoliko samo na dolnjem oku, loze jedna od druge porazredane, kano da si jih crtalom porazdielio, a medju lozami sve čisto, da se za travicu skoro ni za liek pomogao nebi, pa ipak imadu vina dosta i mnogo jim je bolje nego naše, gdje su nam vinogradi — ciele šume.

Vozeć se od Pešte velikom podunavskom ravnicom vidjeli smo bogatih pašnjakah, a po njih tučnu stoku: vitoroge volove, tuste krave i svilorune ovce. U obće može se reći, da je Magjarska mnogo bogatija od naše mile domovine; ima tamo ljepših konjah, bolje rogate marhe, u riekah i jezerih sila ribah, po njivah i poljih bujne pšenice, ječma, raži, prosa, zobi i kukuruza. Glasovit je sa svoje plodovitosti i čuven Banat, u kojem većim dielom Srbi stanuju. U Banatu ima takodjer nadbiskup zagrebački i ondašnji kaptol svoja najizdašnija imanja. Sije se i sadi u Magjarskoj na veliko duhan, bundeve, krastavci, paprika, bez koje Magjaru nijedno jelo tečno, te si i isti sir čvrsto papri, i korun, kojega sade tamo u velikoj množini po čitavih nepreglednih poljanah, kao što se kod nas kukuruz sije. U gorah ima zlata, srebra, bakra, olova, soli i mnogoga drugojakoga blaga, što bi se doduše i kod nas našlo, ali nismo još do toga došli, nije nam se još dosele htjelo po gorah rovati, da vidimo je li u njih blaga. Djeco draga, i naša bi domovina mnogo bogatija bila, da smo samo

Digitized by Google

malko marljiviji, da se nedržimo kano pijan plota one rieči: „Pletem kotac kô i otac“, „tako mi je i babo radio, pak se hljebom hranio“. Češće kadno bi se iz željeznice nagledao vidio sam pastira, sad ovčara sa svojim bielim bundašem, sad kravara, konjara, svinjara ili volara s velikim bičem u ruci, malom na kratak kamiš nasadjenom lulicom u zubih i s dipljami pod pazuhom, kojimi si vrieme krati, igrajuć magjarske svoje melodije, koje, kako su liepe, ipak zaostaju za našimi hrvatskimi miloglasi, što jih naši pastiri na svojih frulicah žvrgole.

Čudno vam se vidi, što tako bogata zemlja malo gradovah ima; jer ih ja slabo spominjem. Nu nemislite toga, dječice mila, vidio sam ja doduše mnogo gradovah, trgovištah i selah, ali sve samo mimogredice, pa čemu da vam ih čislam, kad vam ništa pobliže o njih kazati nemogu i neznam, samo vam mogu reći, da su ljepši i pristalniji od naših gradovah. Sela su Magjarskoj velika i kako silno različna od naših hrvatskih selah, nemogu se skoro ni pravo prispodobiti; jer su magjarska sela mali gradići, sve same liepe i čiste ma i male kućice, svaka kućica ima svoje pridvorje i to liepo čisto, što ćeš u našeg seljaka riedko naći; sve ima svoje odredjeno mjesto: drva su liepo nakladana, gnojnice liepo izkopane, a gnoj pokrit, da ga češće kiše neperu i neslabe; go-

Digitized by Google

veda su u posnaženih stajah, krmci u kocevih ili ogradjenih blatištih, jedina živad po dvorišću je prosta. Kod nas to čisto drugčije izgleda: cielo je pridvorje jedan gnoj i jedna gnojnica, i kad malko samo kiša popljuska, blata po dvorišću, da nemožeš noge maknuti, marha i krmci prosti po dvorišću, pače po istih vrtovih i voćnjacih, ništa se tuj na kvar nepazi a na red još manje. Kao što su nadalje kućice liepo okrečene tako su i ostala gospodarstvena stanja u dobrom redu, što i opet kod nas žalibože nije. Kako van kuće i okolo kuće sve čisto i uredno, još je veća čistoća i ljepši red u kući, sve doduše prosto, a mnogi put i ubožko; ali zato čisto i ugodno, djeca gladko pričesljana i pristojno obućena, a kako djeca tako i odrasli; vjerujte mi dragota je pogledati ote čiste komorice i nebih se kratio u njih stanovati, jer gadu nikakovu ni traga neima. Nemojte opet, dječice draga, misliti, da je posvuda u Magjarskoj tako liepo, a da se takav red nebi kod nas nigdje naći mogao, jok vala, toga nesmijemo misliti, nu žalibože moramo priznati, da su neurednjaci kod nas češći, nego li tamo, premda i kod nas ima hvalevriednih gospodarah, koji mnogo do čistoće drže i red nad sve ino ljube, nu mnogo je više ležakah, pa s toga jim ide sve po zlu: jer nedaje Bog ležaku, već daje težaku.

Digitized by Google

Željeznicom imao sam se do Tornoca samo voziti. Tornoc neznatno je seoce sa malom postajom. Izkrcam se ja sretno, ali kako ću si strica naći; on bi me kako jur prvo pismeno uglavismo imao ovdje čekati, da me odavle sa sobom u Nitru uzme.

Izidjem iz vagona, predam svoju ceduljicu, ali sto me mukah, sto me brigah saletilo, kako i gdje ću si strica naći? Nikad ga nisam vidio, a i on mene nikad vidio nije, kako ćemo se spoznati? Na kolodvoru čeka i okolo se vrši množina ljudih, ali koj da je od njih moj stric, sam bi Bog pogodio, da sam ga bar naslikana ili u svjetlopisu vidio, još bi mi laglje bilo. Pitat će te djeco, što će to reći svjetlopis, možda vas je već mnogi vidio a mnogi samo govoriti čuo o fotografijah. Fotografija ili naški svjetlopis slika je niti olovkom, a ni crnilom risana, niti bojami slikana, nego umjetno za taj posao priredjenim strojem tako točno izvedena, da će te svakoga na prvi mah na slici prepoznati, samo ako ste ga prvo kad vidjeli ili poznali. Bilo bi i meni lasno, da sam ma i jedanput samo stričev svjetlopis u rukuh imao, mogao bi ga prije naći, ali ovako neznam bili ga i bio našao, da me nije on prvi nagovorio, opaziv u meni inozemca, za koga me surka moja izdavala. Pošto bi se upoznali stademo se rukovati, gr-

Digitized by Google

liti i cjelivati, a onda sjedi u kočiju, pa ravno put davno oželjene Nitre.

Kolika to razlika, kad čovjek iz željeznice sjede na kola, pa bili konji ma kako brzi, još su uviek prespori. Činilo mi se, kano da se nemičemo s mjesta i da me nisu stric i strina ljubezno razgovarali i ja njim opetice pripoviedao o liepoj našoj predragoj domovini Hrvatskoj, neznam bi li s duga časa Nitre dočekao bio.

Putem ništa skoro nisam vidio, jer je malko vjetar puhao, pa smo kočiju zatvorili, a što bi i gledao osušene njive i livade, što jih silna žega nemilice zlostavila; nu tim sam ugodnije bio zatečen, kad smo se niz brdašce spuštali u čarobnu dolinu nitransku, u preliepo Ponitarje. Dječice mila, divno vam se iz daleka nagledati u taj rajski dol. Predstavite si veliku u daljinu se protežuću, preugodnim zelenilom posutu ravnicu, posried ravnice pružio se srebrobieli pojas, rječica Nitra, a u pol ravnice kano da se rječica u svom tieku popomješala, zaokružila je velik okrug i onda se opet jednakim tekom pustila na jug, da se tamo u daljini izgubi u velikom Dunavu. S desna i lieva stiešnjuju ugodno otu ravnicu vinorodni brežuljci, a med njimi podignuo se nebu pod oblake „Zober“ povisok brieg, o kom ću vam kasnije koječega kazivati. Dolina ota mogla bi se nazvati dubodolom, jer do Nitre ima sliku

Digitized by Google

velikoga korita, a od Nitre dalje razširila se u nepreglednu ravnicu.

Sjećate se jošte, da sam spomenuo, kako rječica Nitra čini uposried doline velik okrug, pa bi možda radi znali, što je u tom okrugu, je li prazan il je možda čak u njem Nitra stišnjena? Pogodiste, djeco, u tom je okrugu liepa Nitra, sa svojim starim njekoč kraljevskim, a sada biskupskim gradom, u kojem su u davna vremena stolovali slovački domaći kraljevi, poimence slavni Svatopluk, za koga bi ti još dandanas svako skoro diete oko Nitre mnogo toga pripoviedati znalo, što je od otca ili majke doušalo, kako je Svatopluk silan bio i prostranim carstvom gospodovao, kako ga je ovdje sv. biskup Metod pokrstio i mnogo toga, što jasno slovi njekadašnju slavu slovačkoga naroda. Doista pravo je to čudo božje, taj stari još uviek dobro sačuvani grad; pomislite si ravnicu kao stol ravnu, a na njoj visoku golu pećinu, pa će vam lasno biti predstaviti si Nitru. Na toj goloj pećini sazidala slavska ruka sokolovo gnjiezdo. Šapće si ovuda sviet, da se jednom sv. Ilija na nebu krugljao, pa mu kruglja s neba opala i ovamo dopala, te su smieli ljudi na njoj grad podignuli. To je doduše basna, ali bi joj čovjek, motreć živo čudo, skoro povjerio, da si drugi opet drugim, mnogo naravnijim načinom postanak ote klisure netumače, vele naime, da je to odkapina,

*

Digitized by Google

koja se uzdrmana valjda mogućim kakvim potresom, odlomila od visokoga briega Zobora, koj je tako do pol ure polakoga hoda odaljen od grada i zbilja bi čovjek rekao, da se morao silan komad od njega odlupiti; nu i to je samo pripovjest, te koliko je u njoj istine, nepitajte me, jer ni sam neznam.

Nitra nije doduše velika, bit će tako po prilici kao što naš Varaždin, ali je vrlo liepa i umiljna, s koje ti godj strane na pogled dodje, mora te uznieti, jer je to nješto osobita i neznam bili još gdje takove uznosite ljepote, takova divna položaja našao, kako ga ima liepa Nitra. Ima u Nitri pet crkvah, od kojih je dakako biskupska najljepša. Sazidana je u jedno sa biskupskim gradom, od koga i kada, to pravo neznam, samo za jednu kapelicu znam, koja je kraj crkve podignuta i u kojoj se sada crkveno blago čuva, da je od sv. kralja Stjepana sagradjena i u toj kapelici običavaše taj sveti kralj svaki dan po dvie, tri ure časoslov moliti. Unutri je crkva dosta bogato izkićena i imao sam upravo sreću prisustvovati na 18. kol. kano na rodjendan premilostivoga našega kralja, svečanoj službi božjoj, koju je sam biskup služio. Pod misom zanesoh se u prošlost od jedno sto i njekoliko godinah, kad je pred ovim istim oltarom slavu božju pjevao biskup iz moga roda, moje obitelji; bio je to biskup Petar Šimončić Krupski, koga povjestnici pišu:

Digitized by Google

Petar III. Korompay, što je pomagjareno od Krupe, djedovine naših otacah, koji su se iz bosanske Banjaluke uklonili silnomu Turčinu i čak u čarobnom Považju novu postojbinu udarili, gdje jim kralj ugarski plemenštinu obnovio, podieliv im ugarsko plemstvo. Biskupovao je taj biskup u Nitri od god. 1686—1690 i umro u Beču, a ja sam se sada poslje sto i više godinah pomolio za njegovu dušu u onoj istoj crkvi, u kojoj je on biskupom bio! Spomena je takodjer vriedna crkva Piaristah sa dva tornja, koja se sada popravlja, te je slikar za preslikanje ili bolje rekuć za obnovljenje samo slikah u svetištu nad velikim oltarom zahtjevao 8000 for., da to mora nješto liepa biti, lasno je iz toga vidjeti. Piariste su redovnici, imadu ovdje svoj samostan i drže gimnaziju, jer su obično mnogo učeni.

Kućah ima dosta liepih u Nitri što sukromnih, što opet javnih. Tako su liepe kanoničke palače, osobito prepoštova, da ni nespominjem biskupova grada, koj je još čisto dobro u prvobitnom svojem stanju sačuvan, te se čovjek zdravo čuditi mora, kako su na taj goli kamen, tu pećinastu klisuru vukli kamen i što jim je trebalo, da sazidju grad. Liep je opatički samostan, župni stan i mnogo drugih sukromnih kućah. Znamenit je u Nitri parni mlin na pet spratah visok, što su ga predlani istom podigli silnim troškom od 300,000 for.

Digitized by Google

Upravo se od čuda krstiti moraš, gledajuć ote kojekakve strojeve, od kojih svaki svoj posao ima i bolje ga obavlja, nego što bi ljudske ruke obaviti mogle i mnogo brže, jer na dan na stotine vaganah svakovrstne melje izvodi. I županijska kuća vrlo je krasna te ugledna. Morate znati, da je i Magjarska razdieljena u županije, kao što i Hrvatska i ima jih u Magjarskoj 72, dočim jih je u Hrvatskoj skupa sa Slavonijom samo sedam. Od tih magjarskih županijah jedna je u Nitri i to je prva županija u kojoj stanuju Slovaci, ali jošte dobro pomješani s Magjari, po naglavce u južnom dielu županije, u sjevernom dielu sami su Slovaci, a isto tako i u bistričkoj, turočkoj, trenčinskoj, oranskoj, liptovskoj i cipskoj županiji sve do podgorja Karpatah, ima jih ovuda do tri milijuna, liep broj prema Magjarom, kojih je šest milijunah. Karpati visoke su i vrletne planine, na kojih je svejednako zimi i ljeti snieg, a po stoljetnih njihovih šumah, u kojih se nikad sjekira čula nije, ima medvedah, vukovah i druge kojekakve divlje zvjeradi sve na jata. O tih ste Karpatah po svoj prilici već nješto čuli, a ako niste, ja ću vam kazati: ote visoke nepristupne planine diele kraljevinu Ugarsku od kraljevine Poljske, poimence Galicije, koju ćete vrlo lasno na tlovidu naći i tamo za Karpati prvobitna je naša domovina, velika Hrvatska zvana, iz koje se prije 12 sto-

Digitized by Google

ljećah izseliše pradjedovi naši simo u ove krasne krajeve, poimence spominje domaća naša povjest petoricu braće: Kluka, Lovela, Kosneca, Muhola i Hrvata, a s njimi i dvie sestre Tugu i Vugu.

Nu da se vratimo opet u našu Nitru. Ovdje stanuju Slovaci smješani s Magjari, a ima ovdje u Nitri tri hrvatske obitelji, i neznam kako su se ovamo izgubile, s jednom sam se i ja upoznao i to s obitelju vriednoga krojača Bogičevića, koj si ovdje liep novac stekao, ali zato na milu domovinu svoju nezaboravio, ima tuj i mnogo druge gospode, koja su u Hrvatskoj bila i nemogu se liepe naše domovine, a ponaglavce nemogu se hvalevriedne naše gostoljubivosti nahvaliti. Gospoda u Nitri svom silom hoće da su Magjari, a ono jih svaka izuštena rieč izdaje, da su čisti Slovaci, takove bagre ljudih ima žalibože i kod nas.

Sad da vam koju kažem o Zoboru. Čovjek bi mislio, da se tuj na podnožju briega druga Nitra podignula. Vinograd do vinograda, klet do kleti sve jedna ljepša od druge, medju njimi dvie kapelice, a malo više u gori ogromne razvaline opušćena samostana, pa tko da se neprevari, da je to novi kakav varošić. Ovdje ima i moj stric svoju villegiaturu, svoju klet, svoj vinograd i svoje zemljište, a u vinogradu na najljepšem mjestu, malenu, na ka-

Digitized by Google

pelu posve naličnu kućicu, koju „filagoriam“ nazivaju, te iz koje je milota pogledati u dolinu i na glavitu Nitru. Upravo viš stričeva vinograda stoje razvaline opušćenoga samostana u kom su njekoč pobožni redovnici vrlo strog život živjeli i neprestance pokoru činili te postili. Na velike blagdane sabrali bi se u svom blagovalištu, na stol bi se doniela liepa mastna pečenka, a oni bi svaki svoju vilicu u pečenku zataknuo, malko ju pridahnuo i onda bi se pečenka odniela, a oni se suhim kruhom i korenjem častili. Oto blagovalište još je sada dobro sačuvano. Crkva je morala prekrasna biti, ali sada već razrušena, i gole nam stiene kazuju ljepotu njenu, na jednom zidu napisao sam ja ime svoje i pod ime ovaj stih:

„Dan za danom prolazi; slava naša odhodi,
Oštar zub nam porazi, slavska ruka što rodi.“

Pa sam pravo napisao, jer je Nitra njekoč slavna bila, a gdje joj je sada slava: u potištenom izdajstvu sinovah njezinih, koji su se nje zasramili, majci Slavi odvrgli i magjarstvu priljubili. I ovaj je samostan njekoč slavan bio, kako mu je to vidjeti iz gorostasnih podrtinah, kojim se zdravo čuditi moraš, i gradila ga ruka, njekoč moguća slavjanska ruka, a gdje je ona sada? Neima je više, te joj spomen u pjesmah i pripoviedkah živi, što jih narod još uviek ponosan medju sobom šapće.

Digitized by Google

Svakomu je domorodnomu Slovaku Nitra sveta, Nitra mila, i kadgodj oko na nju, još uviek krasnu i ponositu baci, suzom mu se oko puni, plače slavu njezinu, što je toli brzo nestalo, a plače i današnji jad njezin, gdje joj vlastiti sinovi mraz na obraz bacaju, sinovi odmetnici, kojim premda razcviljenim srcem ovako pripjevati mora: „Proklet bio izdajica svaki domovine!“ Tužno je to, gdje se braća, sinovi jedne mile majke ovako grozno proklinjati moradu, ali i težak je grieh izdajstvo, o kom slavni naš Antun Niemčić veli: „Prošteno je svima, svima, samo nije izdajici!“ Liepu onu i čuvstvenu pjesmicu: „Nitra, mila Nitra, ti slovenska mati“ svaki Slovak, koj se rodu odvrgnuo nije, s ponosom pjeva. U toj se pjesmici naziva Nitra prestolnicom prostrana carstva, kojim je vladao silni kralj Svatopluk, biskupskim sielom, na kom je sjedio sv. Metod, apoštol slavjanski, koj je i vam, djeco draga, poznat, zajedno sa svojim bratom sv. Ćirilom, jer ih i mi slavimo kano apoštole slavjanske, koji su prije hiljadu godinah djedovom našim rieč božju u materinskom sladkom jeziku navještali.

Rekao sam jur, da je divota pogledati sa Zobora u čarobnu dolinu, kojoj se drûga samo u našoj miloj i prekrasnoj domovini naći može, a i kako da nebude liepa, kad i ovuda čista slavjanska krv vrije i ovuda se slavska rieč

Digitized by Google

čuje, slavska miloglasna pjesma ori. Slovak je kano svaki Slavjan vesele i blage ćudi, dobra i poštena srca te nabožna duha. Nose se tamo ljudi raznoliko, ali je ipak dosta velika sličnost našoj nošnji, biele uzke hlače, visoke čižme, liepo izcifran prsluk a na plećih mu darovac surina, to je obično njegovo odjelo. Svaki skoro momak nosi uviek sa sabom malu frulicu, u koju si poigrava kudgodj hodi, a osobitim njekim ponosom igra, kad kroz grad prolazi, kano da si je svjestan, da ga svako uho sluša, pa i zbilja krasne znadu više putah melodije priprostoj pišćalki izmamiti. To sam osobito opazio oko, a ponaglavce u samom Frajštaku. Siromaštvo je ovuda po mjestih veliko, kad otudjena gospoda slabo za svoje podložnike mare, već samo svoje žepove pune, te mjesto da ga dobru uče, a od zla odvraćaju, oni ga još sami truju, opijajuć ga rakijom, koju Slovak vrlo rad pije, da ga mogu onda na svaku ruku previjati, i za svoje svrhe zlorabiti. Da neimaju siromašni Slovaci svojih svećenikab, koji buduć iz naroda nikli, još se svi narodu otudjili nisu, Slovak bi propao, jadan podivljao. Nu nadat se je, da će i biednim Slovakom naskoro odlanuti, sinuti jim žarko sunce ljepše i bolje budućnosti. U nitranskoj županiji nije još toliko siromaštvo, jer su zemlje bogate i plodne, ali gore bliže Karpatah, poimence u trenčinskoj, oravskoj i

Digitized by Google

cipskoj županiji, tamo je skrajnje uboštvo, tamo odrasli mužkarci ostavljaju kućišta na više godinah, da si po tudjem svietu zaslužbinu traže, a žene moradu kod kuće onu šačicu zemlje obdjelavati. Sjegurno ste i vi takovoga Slovaka vidjeli. Sjetite se samo onih zagašenih drotarah, što po naših selih hodaju, to su vam ljudi od onih dalekih siromašnih krajevah i potucaju se od nemila do nedraga, služeć si kruh krpanjem lonacah, zdielah, kotlovah i mišolovkah. Nemojte dakle, dječice draga, ovakve sirote, kad vam pred vrati zapjeva, bez zaslužbine odpustiti, već dajte mu, da vam štogodj zakrpa, bit će vam kod Boga zadužbina; a nemorate mu mnogo dati, koji novčić, pa je zadovoljan a zato će vam i po koju pjesmicu zapjevati. Obilaze oti drotari po cielom svietu, pa kad koji krajcar skuckaju, vraćaju se kući, da u krugu ljubezne svoje obitelji od truda i muke odpočinu. Slovačke kolibice uboge su, ali opet čiste, drven stol, njekoliko klupčicah, za gredom drvene žlice, a u kutu crn ormar, cielo je pokućtvo Slovaka seljana, a jedini ures nebrojene slike, što po zidu jedna kraj druge vise. Naći ćeš takodjer u svakoj kućici na polici molitvenu knjižicu, iz koje pod večer i po blagdanih starina otac ostaloj družini čita, kod mnogih je takodjer taj liepi običaj, da po subotah i po Marijinih blagdanih pred bogorodičinom slikom lampicu

Digitized by Google

pale, i zajedno se Bogu mole. Puk je vrlo gostoljubiv, dao bi kapu s glave a i mnogo pobožniji od našega; ta je samo ukora vriedna mana u njem, da se priučio kletvi, što baš ni kod nas mnogo bolje nestoji. Aj, dječice mila, kako vam je to grdo čuti, gdje čovjek svetim krstom kršćen svaku svetinju bezobzirce kune, čuvajte se djeco, da se i vi tomu zlu nepriučite; jer je to nepristojno i griešno.

Bio sam u ovih krajevih cieli mjesec danah i podobro se ovuda upoznao. Bio sam i u Považju, liepoj dolini na rieci Vagu, koja je takodjer vrlo krasna, plodna i od nitranske veća te širja. Tamo je gradić Frajštak, što ga Magjari „Galgocz“ okrstiše, tako po prilici velik kao naša Koprivnica, gdje ima obitelj grofovah Erdödah, njegdašnjih naših slavnih Bakačah prekrasan dvor, koj se bieli poviš varošice na dosta znamenitom brežuljku, po kom se pružio divan, na englezku uredjen vrt, a za dvorom pokojni je grof Joso vrlo prostran i u svojoj ljepoti jedin voćnjak zasadio. Po tom vrtu svaki bi se dan sprohodio i divotami oči pasao, gledjuć u divnu dolinu sve onamo do piščanskih i trenčinskih gorah, gdje mi se oko u tamnoj magli izgubilo. Blažen pozrievao sam na gradić, što mi se pod nogami tako rekuć, bielio i gdje mi se moj premili otac rodio, hvatao sam okom u plavetnoj magli glasovitu kupelj Piščane, gdje je grob djeda moga, za-

Digitized by Google

letio se i medju trnavske mnogobrojne tornjeve, te ovamo malo bliže, prama onom mjestu, gdje bi imalo biti seoce Krupa, postojbina mojih slavnih pradjedovah; timi divotami pario sam si tjelesno oko a duševno oko, ono se izgubilo u prošlosti, sjećajuć se sretnih i slavnih danah u Bosni ponosnoj, ono se zaletilo preko brdah i danah u preliepu Hrvatsku i usta mi pobožno šapnula:

Oj Hrvatska, mili zavičaju moj,
Na te vjerno mislim, ti mi zdravo stoj!

Čak do Frajštaka i još dalje prama Beču doprli su Turci, te ima ovdje sried varoši stari toranj, što su ga Turci podigli, da mogu cielu okolicu na oku imati, a Frajštačani ga čuvaju na vječnu uspomenu sramote svoje. Frajštak je s lieve strane Vaga a s desne je tvrdja Leopoldstadt, u kojoj je sada kazniona na način naše Lepoglave. Ima u toj kaznionici do 900 nesretnikah, kojim neprestance težko željezo na noguh zvekeće, a što me vrlo raztužilo, bilo je medju njimi i njekoliko Hrvatah. Dječice mila, gledajte kamo dopane čovjek, kad nije dobar i pošten, budite dakle dobra, budite poštena, bježite zlo, kako bi ljutu iz prociepa guju bježali. U ovoj okolici bili su 1848. ljeta naši junački graničari, — ako se nevaram bili su upravo Otočani i Banovci — nastanjeni, sve jim se još danas čudi, kako su čili i kršni, ali uz to sve jih takodjer hvalom

Digitized by Google

sipa, kako su blagočudni i pram neprijatelju milostivi bili. Slava jim, tako treba da hrvatskomu imenu posvuda dobar glas zastopice sliedi!

Imao bi vam doduše još koječega pripoviedati, što sam u tudjem svietu vidio, čuo i čemu se naučio, ali čemu, mislim da ćete i ovim mojim malim svietozorom zadovoljni biti. To bi vam jedino još primjetiti imao, da sam se u tudjini naučio pravo ljubiti i cieniti milu domovinu i da bi sada laglje bilo izčupati mi vruće srdce iz grudih, nego li ote goruće ljubavi iz srdca. Štujte i ljubite takodjer vi, dječice draga, sladku domovinu, ne riečju možda ili praznom krikom, nego činom, učeć se marljivo i trseć, da budete jednom, kad dorastete, vriedni te pošteni sinovi hrvatske mile domovine. Hvalite Bogu, što nas je toli krasnom otačbinom, tako divnim rajem nadario. Liepo je u tudjem svietu, pa da je još pet putah ljepše, kod kuće je ipak najljepše! Što je u tudjem svietu bolje, to će se u nas, ako Bog da u horu izpraviti, a što je u nas bolje, Bog dao a i mi nastojmo, da ostane dobro, da se nikad neizkvari. Pjevajte dječice mila, ponosito, pjevajte u sav glas uznosito:

„Teci Savo, Dravo teci,
Nit ti Dunaj silu gubi,
Kud ti šumiš svietu reci:
Da svoj domak Hrvat ljubi.“

Digitized by Google

„Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije,
Dok mu kosti grob zakrije,
Dok mu živo srdce bije.“

Ali nije to opet dosta, djeco draga, da samo pjevate, jer time je slabo domovini pomoženo, već nastojte, da ono, što s oduševljenjem pjevate i živa istina bude.

Rad ću vam, ljubezna dječice, vjerovati, da vam u mojem kazivanju mnogo toga ima, čega pravo neshvaćate, nu popitajte se kod onih, koji to znadu, pa će vas oni liepo podučiti, a da ja mogu do svakoga vas ili vi do mene, od srdca bi vam sve potanko i na vlas razložio. Medjutim potrpite se, nije možda daleko čas, gdje ćete sve to shvaćati, a mnogi od vas i vidjeti možda više i bolje od mene, što vam svakomu srdačno želim.

Natrag u oželjeni zavičaj putovao sam istim putem i nije mi se ništa osobita prigodilo, neimam takodjer ništa nova pisati.

Ostanite mi zdrava, dječice draga, i Bog mi vas dragi pomogao, ako ste si ovime koj časak ugodno prikratila, sjetite se ljubezno onoga, koj se iz čiste samo ljubavi prama vam, golubići mili, dao na slikanje ovoga nepodpunoga svietozora. S Bogom!

Digitized by Google

Sadržaj.

Liljanke od Gjure Stjepana Deželića	Strana.
1. Sunce	1
2. Otčeva slika	2
3. Oblak	3
4. Mladost i zora	4
5. Sljepost i svjetlost	5
6. Dobro jutro	6
7. Savjest	7
8. Molitva	9
9. Povjetarce	10
10. Nebojša Marko	11
11. Pozdravljenje angjeosko (Legenda)	14
12. Badnjak	16
Hromi Liečnik. Pripoviedka. Pr. Lj. M.	21
Liljan i ružica. Pričica. Pr. F. V.	68
Što je mladost? Pjesma od Ferde P. H.	72
Jedinac. Od M. Kk.	74
Učiteljevo sirotče. Od Ferde V.	80
Braća i sestra. Narodna pjesma iz sbirke Mijata Stojanovića	97
Otac i djeca. Narodna pripoviedka iz sbirke M. Stojanovića	98
Sirota djače. Iz slovačkoga C. R.	105
Bura. Pjesma od S. Božića	117
Доброслав Приличић. С талијанског I. —лан.	118
Orao i sokol. Nar. pj. iz sbirke M. Stojanovića	127
Živi li i bilje? Od Gjure M. Banjalučkoga	128
Zlatno klasje. Priobćio Jer—ćki.	138
Nikola Šubić knez Zrinjski. Od Lj. M.	140
Odlazak. Pjesma od Savina Božića	152
Kako je u tudjem svietu? Naslikao G. M. Šimončić B—ćki.	153

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

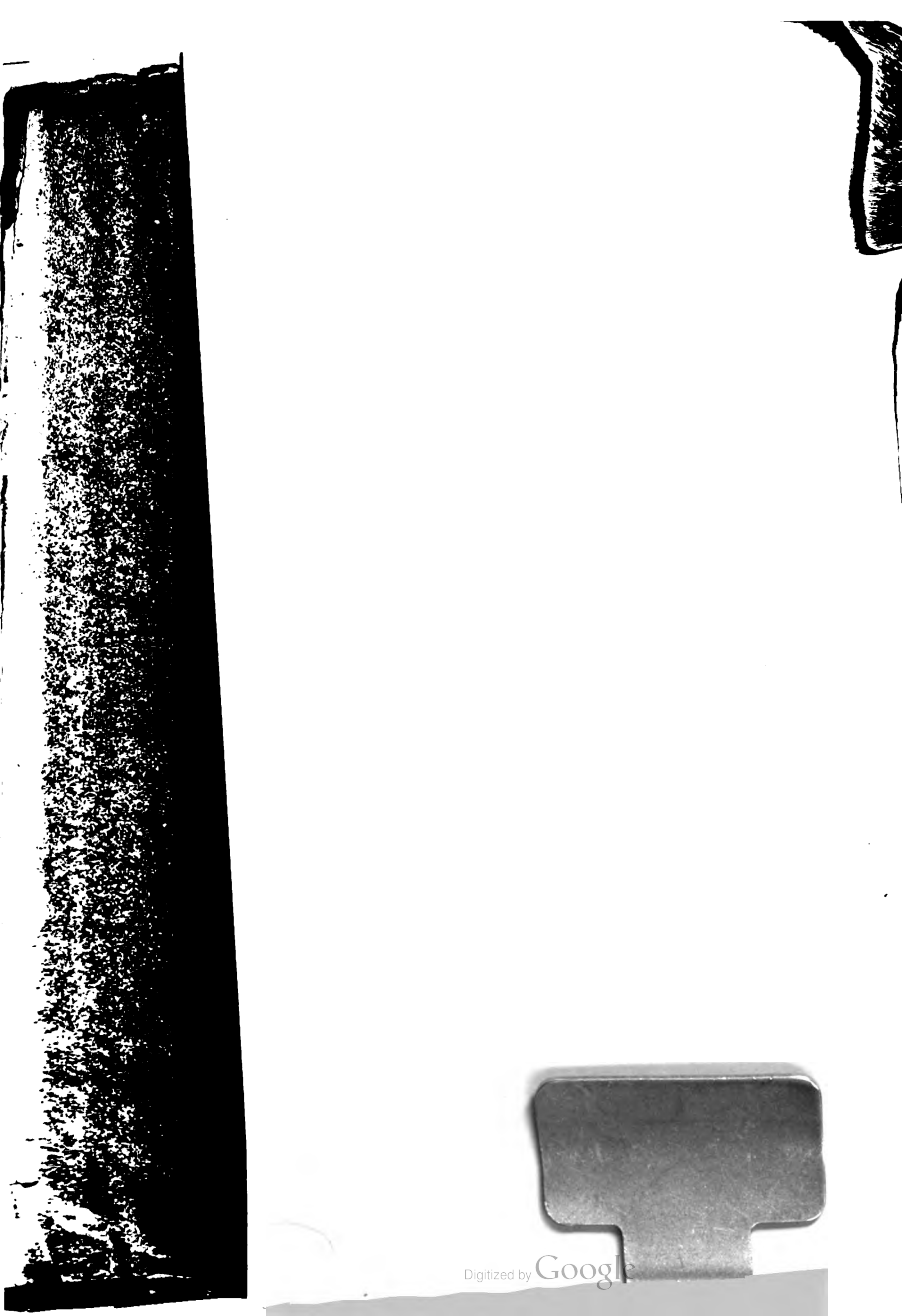
Digitized by Google

3186220249

Digitized by Google